

JONGVOLWASSENEN TUSSEN 18 EN 23 JAAR ALS APARTE CATEGORIE IN HET BELGISCHE STRAFRECHTSYSTEEM

EEN ONDERZOEK NAAR HET BELANG EN DE HAALBAARHEID

MASTERPROEF VOORGELEGD VOOR HET BEHALEN VAN DE
GRAAD MASTER IN DE RECHTEN

Deze masterscriptie is een examendocument waarvan de inhoud niet werd gecorrigeerd.

Aantal woorden: 31.396

Kato Anciaux

Studentennummer: 01906144

Promotor: prof. dr. Jan Verplaetse, Commissaris: dhr. Jonathan Vandenbogaerde
Academiejaar: 2023 – 2024

"Een gevangenisstraf voor jongvolwassenen creëert een tijdbom voor de samenleving."

~ Guy Redig

"Het strafrecht komt aan het einde van de keten en komt dus altijd te laat."

~ Koen Geens

Vertrouwelijkheidsclausule:

"Ondergetekende verklaart dat de inhoud van deze masterscriptie mag worden geraadpleegd en gereproduceerd voor persoonlijk gebruik. Het gebruik van deze masterscriptie valt onder de bepalingen van het auteursrecht en bronvermelding is steeds noodzakelijk."

DANKWOORD

Na vijf jaar vol toewijding, doorzettingsvermogen en opoffering, ben ik vervuld van trots nu ik op het punt sta mijn Master in de Rechten te behalen. Mijn reis begon in 2019 aan de Universiteit van Gent, en het kostte me veel inspanningen om te komen waar ik vandaag ben geraakt. Eerlijk gezegd had ik niet verwacht dat ik het in slechts vijf jaar zou volbrengen, maar toch is het me gelukt. Het waren uitdagende jaren, maar ze waren ook ontzettend leerzaam. Ik heb tijdens dit traject niet alleen de nodige vaardigheden verworven, maar ook veel geleerd over mezelf.

Tijdens deze reis heb ik onvoorwaardelijke steun en aanmoediging gekregen van verschillende mensen. Ik wil graag mijn diepe dankbaarheid uiten omdat ze in mij bleven geloven. Allereerst mijn familie en vrienden, die me tot het einde hebben gesteund en aangemoedigd, en in het bijzonder mijn vader. Als iemand die zelf ook een rechtendiploma heeft behaald, als advocaat werkzaam was en met een doctoraat in de pedagogische wetenschappen, stond hij altijd klaar om mij te helpen en me dat extra duwtje in de rug te geven.

In het kader van mijn masterproef wil ik mijn oprechte dank uitspreken aan mijn promotor, prof. dr. Jan Verplaetse, en commissaris dhr. Jonathan Vandenbogaerde, voor het goedkeuren van mijn voorgestelde onderwerp. Het feit dat ik de vrijheid kreeg om mijn eigen onderwerp te onderzoeken, heeft mijn passie en interesse alleen maar vergroot. Ik wil graag parketcriminoloog Manon Demeulenaere en Pierre Wilderiane, adviseur van de minister van Justitie bedanken voor het delen van cruciale cijfers en gegevens in kader van dit onderzoek. Ik ben dankbaar voor de mogelijkheid om met verschillende respondenten te mogen spreken over dit onderwerp, waaronder Henri Heimans, Ann Durwael, Koen Geens, Els Van Effelterre, Guy Redig, Hans Claus, Astrid De Bruycker, Peter Casteur, Stefaan Van Hecke, Christian Denoyelle, Annemie Serlippens, Luc Potargent en André van der Laan. Mijn speciale dank gaat uit naar dr. Guy Redig, een vriend van de familie, sociaal-wetenschapper, voormalig professor jeugdbeleid aan de VUB en expert op het gebied van jeugdbeleid. Zonder zijn waardevolle bijdrage had ik mijn eindproject niet op zo'n bevredigende manier kunnen voltooien. Tot slot wil ik graag Marie-Paule bedanken voor het nalezen van mijn masterproef.

Kato Anciaux

ABSTRACT

Het hoofddoel van mijn masterproef is de introductie van een specifieke categorie binnen het Belgische strafrechtstelsel, namelijk jongvolwassenen tussen 18 en 23 jaar. Als mogelijke piste voor een betere behandeling van deze specifieke categorie onderzoek ik de creatie van een jeugdbehandelingskamer binnen de bestaande correctionele rechtbanken, geïnspireerd door het model van de drugbehandelingskamer binnen de Rechtbank van Eerste Aanleg te Gent.

Wetenschappelijk onderzoek, met inbegrip van neurologische, sociologische, pedagogisch en criminologische bevindingen, hebben de bijzondere relevantie van deze categorie bewezen. Zo werd de recente decennia vastgesteld dat de prefrontale cortex, het hersengebied dat verantwoordelijk is voor cruciale functies zoals impulsbeheersing, oprechtheid, persoonlijke relaties, tolerantie, flexibiliteit en het ontwikkelen van een eigen identiteit, pas volledig volgroeid is rond de leeftijd van 23 of 25 jaar. Daarnaast geven pedagogische, sociologische en criminologische onderzoek steeds opnieuw aan dat de ontwikkeling naar de volwassenheid, dus een volgroeide mens, niet eindigt op 18 jaar, maar zich nog enkele jaren doorzet. Deze inzichten benadrukken het belang om deze categorie met een bijzondere aandacht te benaderen en, indien nodig, gespecialiseerde begeleiding aan jongvolwassenen te bieden, soms hulpverlening om hen te helpen hun gedrag te sturen en impulsen te beheersen.

De Gentse drugbehandelingskamer, een gespecialiseerde entiteit binnen de Rechtbank van Eerste Aanleg te Gent, dient hier als een inspirerend voorbeeld. Deze kamer biedt verdachten de gelegenheid om een specifiek begeleidingstraject te doorlopen dat gericht is op het aanpakken van hun drug- of alcoholgerelateerde problemen, nog voordat er een vonnis wordt uitgesproken.

Het is van cruciaal belang om jongvolwassenen actief te ondersteunen na het begaan van fouten, niet alleen om herhaling te voorkomen, maar ook om hun persoonlijke ontwikkeling en toekomstperspectieven te optimaliseren. Het investeren in preventie, begeleiding en opvolging draagt bij aan het welzijn van deze groeiende jonge mensen, en tegelijkertijd ook aan hun directe omgeving en de samenleving als geheel. Dit niet alleen vanuit een humanitair oogpunt, maar ook vanwege de maatschappelijke voordelen, zoals het verminderen van kosten op lange termijn en het creëren van een meer inclusieve en rechtvaardige samenleving.

Enkele jaren geleden werd de projectgroep 'Jong, meerderjarig en delinquent' opgericht door een samenwerking van verschillende instanties, beleidsmakers en belanghebbenden, met als duidelijk doel jonge meerderjarigen uit de gevangenissen te houden om zo het recidiveprobleem te verminderen. Helaas zijn er sindsdien geen verdere acties ondernomen, en vanuit deze aanwezige basis streef ik ernaar om het werk voort te zetten.

INHOUDSOPGAVE

DANKWOORD	ii
ABSTRACT.....	iii
I. Inleiding	1
II. Vraagstelling.....	3
1. Jongdelinquenten tussen 18 en 23 jaar: aparte categorie	3
2. Gevangenisproblematiek.....	4
III. Wetenschappelijke vaststellingen	7
1. Neurologische vaststelling	7
2. Sociaalpedagogische vaststelling	10
3. Criminologische vaststelling.....	11
4. Overzicht wetenschappelijke vaststellingen.....	12
IV. Het Belgische strafrechtstelsel	13
1. Huidige toestand	13
1.1. Paradox strafrechtelijke en burgerrechtelijke meerderjarigheid	16
1.1.1. Strafrechtelijke meerderjarigheid.....	16
1.1.2. Burgerrechtelijke meerderjarigheid	17
1.1.3. De paradox.....	17
1.2. Drugbehandelingskamer (DBK).....	19
1.3. Jongerenopvolgingskamer (JOK)	23
1.4. Alternatieve detentieregimes	26
1.4.1. Detentiehuis en Transitiehuis	27
1.4.2. Detentiecentrum voor uit handen gegeven jongeren	30
1.4.3. Loopplankhuizen	31
2. Gewenste toestand	34
2.1. Gewenst idee: jeugdbehandelingskamer binnen de huidige correctionele rechtbanken	34
2.2. Belang en haalbaarheid jeugdbehandelingskamers	37
3. Toekomstige toestand	38
3.1. Wet van 18 januari 2024	38
3.1.1. Algemene situering	38
3.1.2. Artikel 190sexies Sv.	40
3.1.3. Conclusie.....	41
3.2. Politieke verkiezingsprogramma's 2024	42
V. Rechtsvergelijking	46
1. Nederland	46
2. Duitsland	49
3. Verenigde Staten	52

VI.	Veldonderzoek.....	56
1.	Methodologie	56
2.	Korte beschrijving	58
1.1.	Interview 1	58
1.2.	Interview 2	59
1.3.	Interview 3.....	60
1.4.	Interview 4.....	61
1.5.	Interview 5.....	62
1.6.	Interview 6.....	63
1.7.	Interview 7	65
1.8.	Interview 8.....	66
1.9.	Interview 9.....	67
1.10.	Interview 10	69
1.11.	Interview 11	70
1.12.	Interview 12	71
3.	Vergelijking uitspraken bevoorrechte getuigen	73
4.	Conclusie bij de interviews van de bevoorrechte getuigen.....	80
3.3.	Preventie	80
3.4.	Het probleem	82
3.5.	Mogelijke oplossingen.....	83
3.5.1.	Een radicalere oplossing	83
3.5.2.	Een herstelgerichte oplossing.....	84
3.5.3.	Drie verschillende categorieën van respondenten	85
A.	Beleidsverantwoordelijken	86
B.	Middenveldorganisaties	86
C.	Magistraten	87
3.6.	Conclusie.....	88
VII.	Herziene perspectieven omtrent jongvolwassenen.....	89
1.	Relevantie.....	89
2.	Het Belgisch strafrechtstelsel	91
2.1.	Hersteltrajecten voor jongvolwassenen	92
2.1.1.	Concrete uitwerking.....	93
2.2.	Loopplankhuizen voor jongvolwassenen	95
VIII.	Besluit	96
	Bibliografie	98
1.	Wetgeving	98
2.	Rechtsleer	99
3.	Onlinebronnen	104
4.	Varia	107
	BIJLAGEN	109

I. Inleiding

Jordy, het is een naam die tragisch weerklinkt in de straten van Gent. Het vertelt een treurig verhaal van jongeren die tussen wal en schip vallen in de complexe overgang van jeugdhulp naar volwassenheid. In 2016 stierf de 19-jarige Jordy. Na het verlaten van de jeugdhulpinstelling trok hij zich terug in een tentje op het recreatiedomein de Blaarmeersen in Gent, waar hij uiteindelijk stierf aan honger en dorst.¹ Jongeren komen in een onvermijdelijke val terecht na het verlaten van de jeugdhulp. Jordy's verhaal illustreert de uitdagingen, waarmee jongvolwassenen worden geconfronteerd bij de overgang naar volwassenheid binnen het Belgische strafrechtstelsel. Op hun 18e worden ze geconfronteerd met nieuwe verantwoordelijkheden en vrijheden, maar vaak ook met een gebrek aan adequate ondersteuning en begeleiding. Dit onderstreept de noodzaak van aangepaste maatregelen en een meer persoonlijke aanpak voor deze kwetsbare groep. Laten we Jordy niet vergeten en blijven strijden voor betere ondersteuning en bescherming van onze jongeren.

Het Belgische strafrechtstelsel ondergaat een voortdurende ontwikkeling, waarbij steeds meer nadruk wordt gelegd op differentiatie en maatwerk in de behandeling van delinquenten. Jongvolwassenen tussen 18 en 23 jaar verdienen hierbij speciale aandacht, maar op dit moment ontbreken nog enkele specifieke maatregelen die op hen zijn afgestemd. In deze unieke levensfase ervaren jongvolwassenen aanzienlijke cognitieve en emotionele ontwikkelingen, te midden van diverse uitdagingen. Ondanks deze specifieke behoeften worden ze in het Belgische strafrechtstelsel steeds behandeld als volwassenen, zonder erkenning van hun unieke eigenschappen. De overgangperiode tussen jeugd en volwassenheid vereist een aparte benadering vanwege de specifieke uitdagingen en risico's die zij tegenkomen.

Verscheidene wetenschappelijke bevindingen en rechtsvergelijkende studies benadrukken dat de volledige ontwikkeling van jongvolwassenen pas op de leeftijd van 23 jaar voltooid is, anderen menen zelfs dat dat pas op 25 jaar het geval is. Het uitbreiden van het onderzoek tot 25 jaar zou mogelijk te veel voer voor discussie kunnen geven, gezien de bestaande debatten over de exacte leeftijdsgrens. Om deze reden is bewust gekozen om in deze masterproef het onderzoek van jongvolwassenen te beperken tot de leeftijd van 23 jaar.

---

¹ VRT, "Jordy stierf 3 jaar geleden in tentje in Gent, ex-begeleidster: "Maatschappij laat jongeren op dool nog steeds vallen"", 27 augustus 2019, <https://www.vrt.be/vrtnws/nl/2019/08/26/jordy/>, laatst geraadpleegd op 24 april 2024.

Deze masterproef wil de haalbaarheid onderzoeken van een aparte behandeling voor een specifieke categorie, te beschrijven als jongvolwassen delinquenten tussen 18 en 23 jaar binnen het Belgische strafrechtstelsel. Hierbij wordt de noodzaak van deze aparte doelgroep besproken, met een focus op wetenschappelijke inzichten en het belang van het integreren van de ontwikkelingskenmerken van jongvolwassenen in het strafrechtelijk beleid en de praktijk.

Een mogelijke oplossing hiervoor is de oprichting van een jeugdbehandelingskamer binnen de huidige correctionele rechtbanken, geïnspireerd door het model van de drugbehandelingskamer (DBK) in Gent. Het onderzoek maakt gebruik van kwalitatieve methoden, waaronder literatuuronderzoek, referentiekaders en beleidsanalyses. Interviews worden ingezet om een beter inzicht te verkrijgen in de specifieke kenmerken van deze doelgroep, de uitdagingen, waarmee die groep wordt geconfronteerd in het strafrechtstelsel, en de mogelijke voordelen en haalbaarheid van een dergelijke benadering.

Om te beginnen wordt de nadruk gelegd op de probleemstelling: waarom is het zo belangrijk om extra aandacht te besteden aan deze categorie van jongvolwassenen? Dit wordt onderzocht aan de hand van verschillende literatuurbronnen. Vervolgens worden de bestaande wetgeving en Belgische systemen geanalyseerd. Daarnaast zal er een beknopt rechtsvergelijkend onderzoek worden uitgevoerd. Hoe kan het Belgische strafrechtstelsel beter inspelen op de behoeften, risico's en uitdagingen van jongvolwassen delinquenten tussen 18 en 23 jaar, en wat is de haalbaarheid van de oprichting van een jeugdbehandelingskamer binnen de huidige correctionele rechtbanken? Daarna kunnen we overgaan tot het kwalitatief veldonderzoek door de interviews met verschillende experts omtrent deze thematiek te analyseren.

De focus van dit onderzoek ligt op interviews met respondenten die als bevoorrechte getuigen worden beschouwd. Tijdens deze interviews komen verschillende perspectieven van experts in de categorieën 'magistraten', 'beleidsverantwoordelijken' en 'middenveldorganisaties' aan bod. Elk interview zal kort besproken worden, in willekeurige volgorde, om tot een algehele conclusie te komen. De interviews werpen verschillende bestaande en potentiële voorstellen op, variërend van gevestigde methoden tot innovatieve ideeën. Het gesprek culmineert in de bespreking van mijn persoonlijk voorstel van een jeugdbehandelingskamer binnen de huidige correctionele rechtbanken, naar analogie van de drugbehandelingskamer te Gent.

Dit geheel betracht een systematische analyse van de Belgische context met betrekking tot jongvolwassen delinquenten, met de focus op een verkenning voor een meer gepersonaliseerde aanpak die rekening houdt met hun unieke behoeften en ontwikkelingsfase en waar mogelijk aanbevelingen voor een verbetering in functie van zowel de betrokken jongvolwassenen als de samenleving.

II. Vraagstelling

1. Jongdelinquenten tussen 18 en 23 jaar: aparte categorie

In het Belgische strafrechtstelsel vervult de meerderjarigheid van 18 jaar een centrale rol. Vanaf deze leeftijd begint de strafrechtelijke meerderjarigheid, zoals vastgelegd in artikel 12 van het Strafwetboek, waarin wordt bepaald dat niemand kan worden veroordeeld tot levenslange opsluiting of hechtenis als die de leeftijd van achttien jaar nog niet heeft bereikt op het moment van de misdaad.²

Er bestaan geregistreerde criminaliteitsstatistieken waaruit blijkt dat de omvang, aard en ernst van de criminaliteit bij jongvolwassenen tussen 18 en 23 jaar verschillen ten opzichte van zowel minderjarigen (jonger dan 18 jaar) als volwassenen (ouder dan 23 jaar).³

De gerenommeerde Amerikaanse psycholoog Terrie E. Moffitt heeft al aangegeven dat jongvolwassen delinquenten niet in alle opzichten als volwassenen kunnen worden beschouwd.⁴ Jongvolwassenen hebben immers nog een hele toekomst voor zich, waarin veel ruimte is voor verandering en ontwikkeling.

Neuropsycholoog Steinberg heeft geconcludeerd dat de overgang van jeugd naar volwassenheid op psychologisch, sociaal en maatschappelijk vlak ingrijpend is. Het is van cruciaal belang dat jongvolwassenen in deze periode leren autonome beslissingen te nemen, persoonlijke relaties op te bouwen en te onderhouden, en over voldoende zelfbeheersing te beschikken.⁵

---

² Art. 12 Sw.

³ P. VAN DER LAAN, A. VAN DER LAAN, M. HOEVE, M. BLOM en W. LAMET, "Jongvolwassen delinquenten en justitiële reacties", *Tijdschrift voor Criminologie* 2012, 99.

⁴ T. E. MOFFITT, "Adolescence-Limited and Life-Course-Persistent Antisocial Behavior: A Developmental Taxonomy", *The American Psychological Association* 1993, 674-701.

⁵ L. STEINBERG, L. CHUNG and M. LITTLE, "Reentry of young offenders from the justice system: A Developmental Perspective", *Youth Violence Juvenile Justice* 2004, 25.

Jongvolwassenen ondergaan een reeks veranderingen in hun sociaal gedrag, voornamelijk als gevolg van hun leeftijdsgebonden ontwikkeling en identiteitsvorming. Tot ongeveer de leeftijd van 23 tot 25 jaar ondergaan hun hersenen een transformatie.⁶

Desalniettemin kunnen deze veranderingen ook risico's met zich meebrengen. De nog onvolgroeide frontale hersendelen zijn mogelijk nog niet voldoende ontwikkeld om bepaalde vaardigheden aan te leren, wat het inschatten van risico's en het nemen van beslissingen bemoeilijkt. Ondanks deze uitdagingen draagt het nemen van bepaalde risico's door jongvolwassenen juist bij aan het creëren van hun eigen onafhankelijkheid.⁷

Volgens Michiel Westenberg doorlopen jongeren vier stadia van sociaal-emotionele ontwikkeling, waarbij het vierde en laatste stadium het zelfbewuste stadium omvat.⁸ Dit ontwikkelt zich tussen 16 en 25 jaar en omvat aspecten als oprechtheid, persoonlijke relaties, tolerantie, flexibiliteit en bewustzijn van de eigen unieke identiteit. Het vermogen tot zelfbeheersing speelt hierin een cruciale rol, waarbij de frontale hersendelen verantwoordelijk zijn voor het sturen van gepland gedrag en het onder controle houden van impulsief gedrag.⁹

Het is opmerkelijk dat het Belgische strafrechtstelsel deze aspecten nauwelijks in overweging neemt bij jongvolwassenen tussen 18 en 23 jaar. Wij hopen met dit onderzoek een bijdrage te kunnen leveren om deze leemte op te vullen en een verschil te maken in de benadering van jongvolwassen delinquenten.

2. Gevangenisproblematiek

België is regelmatig voor het Europees Hof voor de Rechten van de Mens (EHRM) verschenen vanwege voortdurende en onopgeloste problemen met betrekking tot detentieomstandigheden. Deze langdurige kwesties zijn al geruime tijd bekend.

---

⁶ Algemeen Diagnostisch Protocol, "Bijlage 9: Breinontwikkeling bij adolescenten – Use it or lose it", *Prodia* 2015, 1-7.

⁷ Ibid.

⁸ E. CRONE, *Het puberende brein: Over de ontwikkeling van de hersenen in de unieke periode van de adolescentie*, Amsterdam, Bert Bakker, 2008, 29.

⁹ Ibid.

In 2020 heeft het Hof 26 uitspraken en beslissingen over België gedaan, waarbij België in acht gevallen werd veroordeeld.¹⁰ Hierbij wordt met name gekeken naar de detentieomstandigheden op basis van artikel 3 van het Europees Verdrag voor de Rechten van de Mens¹¹ (hierna: EVRM), waarbij schrijnende en mensonwaardige situaties aan het licht komen. De fundamenten van de democratische rechtsstaat in België staan meer dan ooit onder druk.

België blijft één van de top vijf landen met de meest overbevolkte gevangenissen in Europa.¹² Deze overbevolking leidt niet alleen tot alarmerende situaties, maar ook tot geweld tussen gedetineerden onderling en tussen gedetineerden en bewakers. Overvolle gevangenissen tasten alles aan, van privacy tot hygiëne en toegang tot essentiële zorg, en leiden tot schendingen van fundamentele rechten.¹³

Het is belangrijk om aan te tonen dat opsluiting in gevangenissen niet alleen een probleem vormt vanwege de overbevolking, maar ook vanwege de slechte omstandigheden die er heersen. Jongvolwassen delinquenten, die zich nog in een cruciale ontwikkelingsfase bevinden, zijn vatbaar voor negatieve invloeden van volwassen criminelen in de gevangenis. Het vermijden van contact met criminele elementen op jonge leeftijd is daarom van vitaal belang.

Gevangenissen bieden geen adequate oplossing voor jongeren met gedragsproblemen, niet alleen vanwege de overbevolking, maar ook vanwege de negatieve invloeden die ze kunnen ondervinden. Het beschermen van zowel de jongeren als de samenleving vereist preventieve maatregelen om te voorkomen dat jongvolwassenen al te snel volledig worden opgenomen in het criminele milieu.

Onderzoek heeft aangetoond dat jongeren die op jonge leeftijd worden opgesloten in een gevangenis of gesloten instelling, later vaak betrokken blijven bij criminele activiteiten.¹⁴ Deze jongeren hebben vaak een hoog recidivepercentage en plegen vaak ernstigere misdaden. Het is van cruciaal belang om dit patroon te doorbreken.

---

¹⁰ Jaarverslag 2020 van de Federale Overheidsdienst (FOD) Justitie betreffende het contentieux van België voor het Europees Hof voor de Rechten van de Mens, *Parl.St. Kamer 2021-2022*, DOC 55 2753/001.

¹¹ Art. 3 EVRM.

¹² O. VERHAEGHE, "Gevangenissen barsten uit hun voegen: tot ruim 70 procent meer gedetineerden dan plaatsen", *De Tijd* 2022.

¹³ M. KLIFMAN, "Ik schrik ervan dat gedetineerden niet méér in opstand komen.", *DS* 2022.

¹⁴ I. GHIJS, "Jonge boefjes groeien uit tot volwassen criminelen", *DS* 2014.

In het kader van deze masterproef zijn gegevens opgevraagd bij een medewerker van justitie met betrekking tot de gevangenispopulatie in België, specifiek gericht op jongvolwassenen tussen 18 en 23 jaar oud.¹⁵ Op 15 maart 2024 bedroeg deze populatie 1313 personen, wat neerkomt op 10,8% van de totale gevangenispopulatie van 12.156 individuen. Van deze jongvolwassenen waren er 36 vrouwen en 1277 mannen, zowel gevangenen als personen die op penitentiair verlof waren. Penitentiair verlof biedt gedetineerden de mogelijkheid om extra tijd door te brengen met hun familie of om zich verder voor te bereiden op reclassering.¹⁶

Bij het analyseren van deze gevangencijfers valt op dat vooral in de grotere steden een aanzienlijk aantal jongvolwassen delinquenten verblijft. Zo waren er bijvoorbeeld 159 jongvolwassenen in Haren, 118 in Antwerpen en eveneens 118 in Lantin. Daarnaast waren er verspreid over andere steden zoals Brugge, Nieuw Dendermonde, Sint Gillis en Gent, ook verschillende jongvolwassenen aanwezig.¹⁷

De statistieken wijzen uit dat van de 1313 jongvolwassenen in de Belgische gevangenissen, 763 van hen momenteel in voorlopige hechtenis verblijven.¹⁸ Voorlopige hechtenis houdt in dat een verdachte van een ernstig misdrijf door de onderzoeksrechter in de gevangenis wordt vastgehouden gedurende het gerechtelijk onderzoek.¹⁹ Het is belangrijk op te merken dat deze maatregel een voorlopige beslissing is, wat betekent dat sommigen van hen onschuldig zijn en onterecht vastzitten in afwachting van hun vonnis. Het komt voor dat deze jongeren later door een rechtbank worden vrijgesproken voor de feiten waarvoor ze werden vastgehouden.²⁰

Deze situatie kan aanzienlijke schade veroorzaken, zowel psychologisch als op andere vlakken. De Wet van 13 maart 1973 inzake de vergoeding voor onwerkbaar voorlopige hechtenis voorziet in een schadevergoeding voor personen die onrechtmatig of onwerkdadig zijn vastgehouden.²¹ Desondanks mogen de blijvende psychologische gevolgen van een dergelijke ervaring niet worden onderschat.

---

¹⁵ Zie bijlage 'Cijfers gevangenissen'.

¹⁶ FOD Justitie, "Veroordeeld tot een gevangenisstraf tussen 2 en 3 jaar?", https://justice.belgium.be/sites/default/files/WERP_NL.pdf laatst geraadpleegd op 15 maart 2024.

¹⁷ Zie voetnoot 15.

¹⁸ Informatie verkregen via persoonlijke correspondentie met een medewerker van justitie.

¹⁹ Vlaanderen, "Vrijheid onder voorwaarden", <https://www.vlaanderen.be/vrijheid-onder-voorwaarden>, laatst geraadpleegd op 20 maart 2024.

²⁰ M. VOSTERS, "Onwerkzame voorlopige hechtenis", https://help.crimilex.be/nl_BE/aangehouden/onwerkzame-voorlopige-hechtenis-, laatst geraadpleegd op 20 maart 2024.

²¹ Wet van 13 maart 1973 betreffende de vergoeding voor de onwerkzame voorlopige hechtenis, BS 10 april 1973.

Het is opvallend dat het aantal jongvolwassen delinquenten een aanzienlijk deel vormt van de totale gevangenispopulatie, vooral gezien deze populatie varieert van 18 tot 80+ jaar oud. Deze bevinding ondersteunt het belang van investeringen in jongvolwassenen, wat op lange termijn zal resulteren in een afname van problemen en conflicten, en zal bijdragen aan een betere samenleving. Het accent dient te liggen op herstel en gedragsverbetering, waarbij preventie een cruciale rol speelt, zowel op sociaal als financieel gebied. Vroegtijdige interventie en begeleiding van jongvolwassenen zijn van onschatbare waarde om toekomstige problemen te voorkomen en de samenleving te versterken.

III. Wetenschappelijke vaststellingen

1. Neurologische vaststelling

Wanneer jongeren rond hun twaalfde levensjaar in de puberteit raken, verandert hun hormonenhuishouding volledig. Het zogenaamde limbische systeem, de hersendelen die betrokken zijn bij emoties, genot en motivatie, werken dan zoals het bij volwassenen werkt. De prefrontale cortex of het zogenaamde controlesysteem, dat ervoor zorgt dat er weldoordacht en dus niet overhaast gehandeld en gepland wordt en dat we rekening houden met de (sociale) omgeving, is echter pas volgroeid rond de leeftijd van 23-25 jaar.²² Dit verklaart waarom jongeren meer zullen kiezen voor snelle beloningen en genot, terwijl gevoelens van gevaar minder ontwikkeld zijn. Bij het ouder worden, zal dit risicogedrag afnemen door de toenemende volwassenheid van het controlesysteem in de hersenen.²³

Het (neuro)psychologisch onderzoek van Steinberg illustreert dat jongvolwassenen meer moeite hebben met het reguleren van hun gedrag in vergelijking met volwassenen. Met name in emotionele of sociale contexten vinden jongeren het vaak lastiger om zelfcontrole uit te oefenen.²⁴ Dit gebrek aan zelfcontrole vergroot de kans op het vertonen van crimineel gedrag. Het onderzoek ondersteunt dat door de nog niet volledig ontwikkelde controleprocessen

---

²² B.J. CASEY, S. GETZ and A. GALVAN, "The adolescent brain", *Developmental Reviews* 2008, 28, 62-64.

²³ W.P. VLAKVELD, "Hersenontwikkeling en ongevalsrisico van jonge bestuurders. Een literatuurstudie", *Wetenschappelijk onderzoek verkeersveiligheid SWOV* 2014, 3-4.

²⁴ E. COENEN, "Een neuropsychologische reflectie op zelfcontrole tijdens de adolescentie en verantwoordelijkheid in het decreet jeugddelinquentierecht", *TJK* 2020, afl. 4, 217-218.

jongvolwassenen moeite kunnen hebben met het beheersen van socio-emotionele impulsen. Deze verhoogde gevoeligheid leidt tot een toename van risicogedrag bij jongvolwassenen.²⁵

Neurologisch gezien zijn jongvolwassenen tussen 18 en 23 jaar nog niet volledig ontwikkeld in hun prefrontale cortex, wat zich uit in neurologisch gedrag met een vertraagde ontwikkeling van functies zoals impulsbeheersing, planning en emotionele regulatie.²⁶ Hierdoor kunnen zij moeite hebben met weloverwogen beslissingen, het plannen van de toekomst en het reguleren van emoties, wat kan resulteren in gedrag zoals impulsiviteit, risicovol gedrag en problemen met het inschatten van consequenties. Dit zal zorgen voor antisociale gedragingen.²⁷

Deze neurologische bevindingen onderstrepen het belang van een grondig begrip van de ontwikkeling van de prefrontale cortex bij jongvolwassenen. Hersenen ondergaan aanzienlijke veranderingen tijdens de adolescentie, niet louter in hun structuur, maar ook in de manier, waarop ze informatie verwerken.²⁸ De onvolwassenheid van de hersenen tijdens de adolescentie kan een deel van de toename in delinquent gedrag in de midden tot late adolescentie verklaren. Naarmate jongeren de vroege volwassenheid bereiken, versterken hun hersenen zelfregulatie en veranderen ze in hun reacties op beloningen, wat samenhangt met een afname van delinquentie en criminaliteit in die periode.²⁹

In het onderzoek van Gardner en Steinberg van groepen kinderen (13 tot 16 jaar), jongeren (18 tot 23 jaar) en volwassenen vanaf 24 jaar, blijkt duidelijk dat pas vanaf die laatste leeftijdsgroep succesvolle risico-inschatting en het uitstellen van het snelle gewin toegepast worden. Ook bleek dat de invloed van de leeftijdsgroep bij het nemen van beslissingen nog erg groot is bij de groep jongeren tussen 18 en 23 jaar.³⁰

---

²⁵ L. STEINBERG, "A social neuroscience perspective on adolescent risk-taking", *Developmental Review* 2008, 78-106.

²⁶ R. MELDRUMA, E. TRUCCOB, L. COPEC, R. ZUCKERD and M. HEITZEG, "Brain activity, low self-control, and delinquency: An fMRI study of at-risk adolescents", *Journal of Criminal Justice* 2018, 56, 107-109; L. CORNET, "Using basic neurobiological measures in criminological research", *Crime Science* 2015, 4:7, 3-7.

²⁷ Ibid.

²⁸ A. PIQUERO, "Youth Matters: The Meaning of Miller for Theory, Research, and Policy Regarding Developmental/Life-Course Criminology", *New Eng. J. on Crim. & Civ. Confinement*, 2013, 39, 349.

²⁹ Ibid.

³⁰ M. GARDNER and L. STEINBERG, "Peer influence on Risk Taking, Risk Preference and Risky Decision Making in Adolescence and Adulthood: An Experimental Study", *Developmental Psychology* 2005, 41(4), 625.

Experimenten, waaronder diffusion tensor imaging (DTI)³¹, tonen aan dat de ontwikkeling van de prefrontale cortex een langdurig proces is dat loopt tot in de jongvolwassenheid. Deze regio, die cruciaal is voor besluitvorming en emotionele regulatie, ondergaat veranderingen die van invloed zijn op cognitieve processen.³² Neurologisch gezien zijn jongvolwassenen tussen 18 en 23 jaar nog niet volledig volgroeid in deze hersenregio, wat gedragsmatig kan resulteren in moeite met impulsbeheersing, planning en emotieregulatie, wat weer invloed kan hebben op hun sociale interacties.³³

De prefrontale cortex speelt een cruciale rol in de ontwikkeling van zelfcontrole en gedragsregulatie.³⁴ Tekortkomingen in het functioneren van dit hersengebied kunnen invloed hebben op besluitvorming en emotieregulatie, wat kan bijdragen aan gedragsproblemen in de adolescentie en jongvolwassenheid. Het voortdurende onderzoek naar hersenrijping benadrukt de dynamische aard van deze ontwikkeling en de implicaties ervan voor crimineel gedrag.³⁵

Ook Crone en Dahl bevestigen in hun onderzoeken, waarbij pubers hun levenswijze en de neurologische processen in hun hersenen systematisch door de jaren heen volgden, dat tijdens de puberteit de hersendelen die plezier of een beloning ervaren, of een beloning verwachten, extreem gevoelig zijn, terwijl anderzijds het deel van de hersenen dat belangrijk is bij de impulsbeheersing of de langetermijnplanning, dus de prefrontale cortex, zich nog volop ontwikkelt.³⁶ Uiteraard is dit essentieel voor het begrijpen van de wijze, waarop jongeren beslissingen nemen en verantwoordelijk zijn voor het nemen van die beslissingen.

---

³¹ L. SNOOK, L. PAULSON, D. ROY, L. PHILLIPS, and C. BEAULIEU, "Diffusion tensor imaging of neurodevelopment in children and young adults", *NeuroImage* 2005, 26, 1164.

³² E. CAUFFMAN, L. STEINBERG and A. PIQUERO, "Psychological, neuropsychological and physiological correlates of serious antisocial behavior in adolescence: The role of self-control", *Criminology* 2005, vol. 43, 140.

³³ Ibid.

³⁴ R. MELDRUMA *et al.*, "Brain activity, low self-control, and delinquency: An fMRI study of at-risk adolescents", *Journal of Criminal Justice* 2018, 56, 107-114.

³⁵ Ibid.

³⁶ E. CRONE and R. DAHL, "Understanding adolescence as a period of social-affective engagement and goal flexibility", *Nature Reviews Neuroscience* 2012, 13(9), 636-640.

2. Sociaalpedagogische vaststelling

De vertraagde ontwikkeling van de prefrontale cortex kan ook leiden tot uitdagingen op sociaalpedagogisch vlak, zoals moeite met het nemen van verantwoordelijkheid, het plannen van de toekomst en het omgaan met sociale interacties.³⁷

De theorie van lage zelfbeheersing, ontwikkeld door Gottfredson en Hirschi³⁸, legt uit dat individueel crimineel gedrag vaak voortkomt uit een gebrek aan zelfbeheersing.³⁹ Mensen met lage zelfcontrole streven vaak naar directe bevrediging zonder aandacht te besteden aan langetermijnegevolgen, wat leidt tot impulsief gedrag, minder gevoeligheid voor sociale normen en meer risico's nemen, waardoor ze vatbaarder worden voor criminele activiteiten.⁴⁰ Op sociaalpedagogisch gebied benadrukt deze theorie het belang van het ontwikkelen van zelfbeheersing als een cruciale vaardigheid om antisociaal gedrag te voorkomen en jongeren te helpen positief met uitdagingen om te gaan, wat leidt tot een gezonde ontwikkeling, vermindering van criminaliteit en gunstige levensresultaten.⁴¹

Omdat het voorste deel van de frontale cortex, de prefrontale cortex, zich het laatst ontwikkelt en dus het langste functioneel en structureel onderontwikkeld blijft, heeft dit uitdrukkelijk gevolgen voor het plannen, sturen en controleren van gedrag in situaties die niet routinematig zijn en die verantwoordelijk zijn voor gedrag en het leren en controleren van het gedrag.⁴²

Om al deze redenen proberen pedagogen en psychologen al een lange tijd te begrijpen, waarom risicovol gedrag zoveel meer voorkomt bij adolescenten (18-24 jaar) dan gedurende andere periodes van de ontwikkeling. Aandacht voor risicovol gedrag tijdens deze leeftijdsperiode is belangrijk, omdat juist tijdens deze periode de autonomie en de keuzemogelijkheden toenemen (meerderjarigheid), terwijl de gevolgen van deze beslissingen

---

³⁷ Zie voetnoot 32.

³⁸ M. GOTTFREDSON and T. HIRSCHI, "A general theory of crime", *Stanford University Press* 1990, 1-316.

³⁹ N. VENABLES, J. FOELL, J. YANCEY, K. BEAVER, W. IACONO and C. PATRICK, "Integrating criminological and mental health perspectives on low self-control: A multi-domain analysis", *Journal of Criminal Justice* 2018, 56, 2-3.

⁴⁰ Ibid.

⁴¹ R. MELDRUMA *et al.*, "Brain activity, low self-control, and delinquency: An fMRI study of at-risk adolescents", *Journal of Criminal Justice* 2018, 56, 108.

⁴² S.-J. BLAKEMORE and S. CHOUDHURY, "Development of the adolescent brain: implications for executive function and social cognition", *Journal of Child Psychology and Psychiatry* 2006, 47, 300-302.

of deze gedragingen een steeds grotere impact zullen hebben.⁴³ Het belang van aandacht voor risicogedrag bij adolescenten wordt ook geïllustreerd door zorgwekkend hoge cijfers van delinquent en ongezond risicogedrag bij adolescenten.⁴⁴

3. Criminologische vaststelling

Er zijn diverse vormen van risicogedrag, waarvan risicovol gezondheidsgedrag, verslaving, seksueel risicogedrag, gevaarlijke sporten en economisch risicogedrag enkele bekende voorbeelden zijn. In het boek van Junger en collega's (1998)⁴⁵ maakt de Commissie Jeugdonderzoek onderscheid tussen vier categorieën van risicogedrag:

- Risicogedrag met gezondheidsconsequenties. Voorbeelden hiervan zijn alcoholgebruik, roken, drugsgebruik, riskant verkeersgedrag, ongezond eetgedrag, het ontwikkelen van een eetstoornis, te weinig lichaamsbeweging en riskant seksueel gedrag (zoals ongewenste zwangerschap en het overdragen van SOA's).
- Risicogedrag met economische consequenties. Hieronder vallen gokken, voortijdig schoolverlaten, spijbelen en zwerven.
- Risicogedrag met sociale consequenties. Hieronder vallen agressie en criminaliteit.
- Risicogedrag met internaliserende consequenties. Suïcidaal gedrag is een voorbeeld hiervan. Er is echter veel overlap tussen deze categorieën en ze zijn niet allesomvattend.

Enkele criminologische aspecten van de hersenontwikkeling bij jongvolwassenen en de implicaties daarvan voor hun gedrag spelen eveneens een rol. Criminologisch onderzoek benadrukt de invloed van hersenontwikkeling op besluitvorming en gedrag bij jongvolwassenen, vooral in de prefrontale cortex.⁴⁶ Onrijpheid in dit hersengebied kan impulsief en risicovol gedrag veroorzaken, wat vaak wordt geassocieerd met criminele activiteiten.⁴⁷

Het criminologische perspectief benadrukt dat de ontwikkeling van de hersenen invloed heeft op de neiging tot delinquent of crimineel gedrag bij jongvolwassenen, waarbij de

---

⁴³ M. JUNGER, H. VINKEN, A. VAN DER LAAN, I. DIEPSTRATEN en P. VAN DER AKKER, "Jongeren en risicogedrag: Definitie, trends en factoren", *Rijswijk: Commissie Jeugdonderzoek, Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport* 1998, 1-116.

⁴⁴ T. BOYER and J. BYRNES, "Adolescent risk-taking: Integrating personal, cognitive and social aspects of judgment", *Journal of Applied Development Psychology* 2009, 30, 23-24.

⁴⁵ Zie voetnoot 43.

⁴⁶ Zie voetnoot 41.

⁴⁷ Zie voetnoot 28.

gevangenispopulatie tussen 18 en 23 jaar gemiddeld 10,8% uitmaakt.⁴⁸ De onvolgroeide prefrontale cortex kan leiden tot problemen met zelfregulatie, risicobeoordeling en langetermijnplanning, wat relevante factoren zijn voor criminele besluitvorming.⁴⁹ Criminologen erkennen variaties in hersenrijpheid en crimineel gedrag onder jongvolwassenen, wat de behoefte aan individuele beoordelingen en gerichte interventies benadrukt om de neurobiologische basis van lage zelfcontrole en impulsief gedrag beter te begrijpen en criminologische benaderingen te informeren.⁵⁰

Samenwerking tussen criminologen en experts in neurobeeldvorming is van cruciaal belang om de impact van hersenontwikkeling op crimineel gedrag bij jongvolwassenen beter te begrijpen.⁵¹ Door deze perspectieven te integreren, kunnen onderzoekers uitgebreidere modellen van delinquent en crimineel gedrag ontwikkelen, wat kan leiden tot effectievere preventie- en interventiestrategieën en het vakgebied van criminologie vooruit kan helpen.⁵²

4. Overzicht wetenschappelijke vaststellingen

De bevindingen omtrent de neurologische ontwikkeling van jongvolwassenen tussen 18 en 23 jaar werpen belangrijke inzichten op in relatie tot sociaalpedagogische interventies en criminologische benaderingen. Neurologisch onderzoek, zoals dat van Steinberg, Crone en vele anderen, toont aan dat de prefrontale cortex nog niet volledig ontwikkeld is in deze leeftijdsgroep, wat resulteert in beperkingen op het gebied van impulsbeheersing, planning en emotieregulatie. Deze onvolwassenheid kan leiden tot uitdagingen op sociaalpedagogisch vlak, waaronder moeite met verantwoordelijkheid nemen, plannen en omgaan met sociale interacties. Als gevolg hiervan hebben jongvolwassenen mogelijk meer moeite om consequenties op lange termijn te overzien en zijn ze vatbaarder voor risicovol gedrag, wat kan bijdragen aan criminele activiteiten.

De criminologische invalshoek benadrukt de relatie tussen hersenontwikkeling en crimineel gedrag. De onrijpheid in de prefrontale cortex kan impulsiviteit en risicovol gedrag veroorzaken, wat vaak geassocieerd wordt met criminele activiteiten. Daarom is het essentieel dat criminologen en neurologen samenwerken om een dieper begrip te ontwikkelen van de

---

⁴⁸ Zie supra 'Gevangenisproblematiek'.

⁴⁹ Zie voetnoot 34.

⁵⁰ Ibid.

⁵¹ Zie voetnoot 41.

⁵² L. CORNET, "Using basic neurobiological measures in criminological research", *Crime Science* 2015, 4:7, 5 & 11.

neurobiologische basis van lage zelfcontrole en impulsief gedrag bij jongvolwassenen. Deze combinatie van perspectieven kan leiden tot effectievere preventie- en interventiestrategieën binnen ons strafstelsel, gericht op het begrijpen en het aanpakken van de specifieke behoeften van deze leeftijdsgroep.

In conclusie onderstreept dit samenspel van neurologische, sociaalpedagogische en criminologische inzichten de complexiteit van de ontwikkeling van jongvolwassenen en de impact ervan op gedrag, inclusief criminele activiteiten. Een holistische benadering, waarbij wetenschappelijke disciplines worden geïntegreerd, is cruciaal voor het bevorderen van effectieve interventies die jongvolwassenen ondersteunen in hun ontwikkeling, hun sociale interacties verbeteren en delinquentie en crimineel gedrag verminderen.

IV. Het Belgische strafrechtstelsel

1. Huidige toestand

Recente gegevens werpen een ontvondende blik op de Belgische gevangensituatie met een tekort van meer dan 1.300 plaatsen voor gedetineerden. Dit probleem, waarvoor België al meermaals werd veroordeeld door het Europees Hof voor de Rechten van de Mens, lijkt zelfs verergerd te zijn, met name in Vlaanderen.⁵³

Naast het schrijnende gebrek aan opvangplaatsen hebben deze omstandigheden ook geleid tot een alarmerend tekort aan medische zorg in de gevangens. Het is een vicieuze cirkel, waarin gedetineerden, vaak afkomstig uit kwetsbare omgevingen, zonder de nodige therapie en zorg enkel verder in een neerwaartse spiraal terechtkomen, wat kan leiden tot tragische gevolgen zoals zelfdodingen of pogingen tot zelfdoding.⁵⁴ Gevangens zijn bedoeld om de vrijheid te beperken, niet om andere fundamentele rechten te onderdrukken.

Desalniettemin heeft justitie recentelijk stappen ondernomen om detentiehuzen prominenter op de agenda te zetten. Deze detentiehuzen bieden een alternatieve omgeving waarin gedetineerden in kleinere groepen onder intensieve begeleiding kunnen samenleven.⁵⁵ Dit initiatief kan een welkome verandering betekenen in het streven naar een meer humane en effectieve aanpak van detentie.

---

⁵³ Zie voetnoot 12.

⁵⁴ H. DEBEUCKELAERE, "Een zelfmoord in de cel is niet triviaal", *DS* 2023.

⁵⁵ H. DEBEUCKELAERE, "Zelfs een hond wordt beter behandeld", *DS* 2022.

Het beschermen van jongeren tegen de invloed van criminele omgevingen, zoals gevangenissen, is van cruciaal belang. Wanneer jongvolwassen delinquenten worden geconfronteerd met gevangenissen en de erbarmelijke omstandigheden die er heersen, kan dit leiden tot traumatische ervaringen en beïnvloedbare gevolgen. Tijdens hun ontwikkelingsfase vinden jongeren het vaak moeilijk om weerstand te bieden aan situationele verleidingen, waardoor ze vatbaar zijn voor risicogedrag.⁵⁶ Gedurende deze cruciale periode vormen ze hun sociale identiteit, die nauw verbonden is met hun sociale omgeving. Het is duidelijk dat blootstelling aan de criminele omgeving van gevangenissen, vooral in menonwaardige omstandigheden, een aanzienlijke impact kan hebben op hun toekomst als volwassenen.⁵⁷

Het Belgische strafrechtstelsel kent een tweeledige benadering voor jonge delinquenten. Misdrijven gepleegd door jongeren onder de 18 jaar vallen onder het jeugdrecht, waarbij in het jeugddelinquentiedecreet de nadruk ligt op heropvoeding en re-integratie.⁵⁸ Deze strafbare feiten worden berecht door de Jeugdrechtbank.⁵⁹ De jeugdrechter heeft de bevoegdheid om maatregelen op te leggen die specifiek gericht zijn op de ontwikkelingsbehoeften van jongeren.

Niettemin bestaan er enkele uitzonderingen op deze regel. In zeldzame gevallen kan de jeugdrechter besluiten tot toepassing van de uithandengeving.⁶⁰ Deze beslissing is weloverwogen en wordt genomen, wanneer een minderjarige, die op het moment van het misdrijf minstens 16 jaar oud was, wordt doorverwezen naar het volwassenenstrafrecht. In dit geval kunnen dezelfde maatregelen en straffen worden opgelegd als aan meerderjarigen. Hierdoor kan de minderjarige veroordeelde een sanctie krijgen die tot zijn 23e jaar van toepassing is.⁶¹

Opmerkelijk is echter het gebrek aan een omgekeerde uitzondering in het Belgische rechtstelsel (hierna: 'omgekeerde uithandengeving'). Zulke 'omgekeerde uithandengeving' zou er dan voor kunnen zorgen dat sommige meerderjarigen toch als een minderjarige zouden beschouwd worden en dus door de jeugdrechtbank beoordeeld worden. Hierbij kunnen jongvolwassenen onder de 23 jaar naar het jeugdrecht worden verwezen. Dit zou kunnen

---

⁵⁶ Zie voetnoot 25.

⁵⁷ C. LAMBRECHTS, L. PAUWELS en W. HARDYNS, "De Dark Triad persoonlijkheidskenmerken en online en offline agressie: een verkennende studie op basis van zelfrapportages van jonge adolescenten", *Tijdschrift voor Criminologie* 2020, 406.

⁵⁸ Art. 2 en 4 JDD.

⁵⁹ Art. 14 JDD.

⁶⁰ Art. 38 JDD.

⁶¹ B. DE SMET, "Uithandengeving", *OSS* 2019, afl. 92, 71-72.

helpen om jongvolwassenen meer gerichte begeleiding te bieden die beter aansluit bij hun ontwikkelingsfase.

Zodra een persoon de leeftijd van 18 jaar bereikt, valt hij of zij onder het gemene strafrecht en niet langer onder het jeugdrecht. Vanaf dat moment blijft het gemene strafrecht van toepassing, ongeacht de leeftijd van de persoon. Dit betekent dat een veroordeelde mogelijk een vrijheidsstraf krijgt opgelegd, waarbij hij of zij kan worden opgesloten in een gevangenis. Naast vrijheidsstraffen zijn er ook andere mogelijke sancties, zoals probatiemaatregelen⁶², die onder de federale bevoegdheid vallen. Probatie houdt in dat, wanneer iemand veroordeeld wordt voor een misdrijf, de rechter de uitspraak van de straf kan opschorten of de uitvoering ervan kan uitstellen. Dit is mogelijk, indien de veroordeelde ermee instemt enkele voorwaarden na te leven onder begeleiding van een justitieassistent.⁶³ Bij probatieopschorting zal er geen straf worden uitgesproken, zolang de voorwaarden worden nageleefd. Bij probatie-uitstel zal er wel reeds een straf worden uitgesproken, maar moet deze niet worden uitgevoerd zolang de voorwaarden opgevolgd.⁶⁴

In 2015 is al eerder een voorstel van resolutie ingediend om de strafrechtelijke meerderjarigheid te verhogen tot 23 jaar, gebaseerd op wetenschappelijke bevindingen over de volledige ontwikkeling van de hersenen.⁶⁵ Tot op heden lijkt er echter geen verdere actie te zijn ondernomen op dit gebied. Een dergelijke herziening zou kunnen bijdragen aan een meer gepersonaliseerd en effectief strafrechtelijk systeem voor jongvolwassenen.

In het kader van deze masterproef zal er kort extra onderzoek worden gedaan naar de mogelijkheid van een verhoging van de strafrechtelijke meerderjarigheid. Hoewel dit niet de kern van het onderzoek vormt, is het van belang om dit aspect mee te nemen in de bredere context van strafrechtelijke hervormingen.

Daarnaast is het van belang om de inspanningen te benadrukken van de projectgroep 'Jong, meerderjarig en delinquent', die zich richtte op het ontwikkelen van concrete en haalbare voorstellen om jonge meerderjarigen uit de gevangenissen te houden.⁶⁶ Deze projectgroep bestaat uit verschillende actoren die werken vanuit het middenveld, als beleidsmakers,

---

⁶² Wet van 29 juni 1964 betreffende de opschorting, het uitstel en de probatie, *BS* 17 juli 1964.

⁶³ Vlaanderen, "Probatie", <https://www.vlaanderen.be/probatie>, laatst geraadpleegd op 6 mei 2024.

⁶⁴ *Ibid.*

⁶⁵ Voorstel tot resolutie voor de verhoging van de strafrechtelijke meerderjarigheid tot 23 jaar, *Parl.St. Senaat* 2014-2015, nr. 6-236/1.

⁶⁶ B. ANCIAUX, "Jong, meerderjarig en delinquent: 'Onze vrije samenleving bouwt en onderhoudt veel meer muren dan men denkt'", *Knack* 2016.

advocaten, filosofen, psychotherapeuten, enz. Hoewel er tot dusver geen verdere acties zijn ondernomen, bieden deze initiatieven een waardevolle basis voor toekomstige inspanningen om het recidiveprobleem aan te pakken en jongvolwassenen betere kansen te bieden op een succesvolle re-integratie in de maatschappij.

1.1. PARADOX STRAFRECHTELIJKE EN BURGERRECHTELIJKE MEERDERJARIGHEID

1.1.1. STRAFRECHTELIJKE MEERDERJARIGHEID

Sinds het begin van de twintigste eeuw werd de Wet op de Kinderbescherming ingevoerd (wet van 15 mei 1912).⁶⁷ Het doel van deze wet was minderjarigen onder de 16 jaar buiten het strafrecht te stellen. De strafrechtelijke meerderjarigheid werd toen op de leeftijdsgrens van 16 jaar gezien.⁶⁸ Dit wil zeggen dat jongeren onder de 16 jaar die strafbare feiten plegen, niet voor de gewone strafrechter kunnen verschijnen, zelfs als zij voldoende 'oordeel des onderscheids' hebben. Dit geldt ongeacht hun vermogen om schuldigheid te begrijpen. Voor jongeren van 16 jaar en ouder was de gewone strafrechter bevoegd zonder tussenkomst van de kinderrechter voorafgaand aan de berechting.⁶⁹

Echter, het beschermingsmodel van 1912 voldeed niet aan de verwachtingen, wat leidde tot kritiek op de wet. Als gevolg daarvan werd de focus verlegd naar 'het belang van het kind', wat resulteerde in een hervorming van het jeugdrecht.⁷⁰ De Wet van 1965 betreffende de Jeugdbescherming⁷¹ verhoogde de strafrechtelijke meerderjarigheid tot de leeftijd van 18 jaar.⁷²

De strafrechtelijke meerderjarigheid bepaalt vanaf welke leeftijd iemand aansprakelijk is op strafrechtelijk gebied. Vanaf achttien jaar kunnen overtreders worden berecht door de rechtbanken van gemeen recht. Personen jonger dan achttien jaar vallen echter onder de jeugdgerechten als ze een jeugddelict hebben gepleegd, omdat wordt vermoed dat ze handelen zonder volledig te begrijpen of te willen.⁷³

---

⁶⁷ Wet 15 mei 1912 op de Kinderbescherming, *BS* 27 mei 1912.

⁶⁸ B. BROUWERS, "Jeugdsanctierecht in Europa: is uithandengeving een evidentie?", *Jura Falconis*, 2007-2008, afl. 44, 4.

⁶⁹ B. DE SMET, *Jeugdbeschermingsrecht in hoofdlijnen*, Antwerpen, Intersentia, 2010, 6.

⁷⁰ X, "De jeugd van tegenwoordig. Problematisch en geproblematiseerd gedrag van kinderen en jongeren", *Orde dag* 2012, afl. 58, 76.

⁷¹ Wet van 18 april 1965 betreffende de jeugdbescherming, *BS* 15 april 1965.

⁷² Art. 36 Jeugdbeschermingswet.

⁷³ A. DISPA, "Strafrechtelijke meerderjarigheid" in X, *Postal Memorialis. Lexicon strafrecht, strafvordering en bijzondere wetten*, 2004, afl. 147, S166/1.

Wie zich verdiept in de rechtspraak van het Europees Hof voor de Rechten van de Mens en de internationale regelgeving met betrekking tot mensen- en kinderrechten, zal verbaasd zijn over de recente hervorming van de Jeugdbeschermingswet van 1965.⁷⁴ Ondanks Europese en internationale aanbevelingen om een uitgebreid jeugdrecht te ontwikkelen met passende reacties voor alle minderjarige delinquenten, kiest de Belgische wetgever voor een andere koers: het uitbreiden van de uithandengeving. Deze verandering lijkt geïnspireerd te zijn door een publieke vraag naar strengere straffen.⁷⁵ Deze ontwikkelingen laten zien dat er een voortdurende discussie is over de behandeling van jonge delinquenten en de balans tussen bescherming en strafrechtelijke verantwoordelijkheid.

1.1.2. BURGERRECHTELIJKE MEERDERJARIGHEID

Artikel 488 van het oud Burgerlijk Wetboek bepaalt dat de burgerrechtelijke meerderjarigheid is vastgesteld op de volle leeftijd van 18 jaar, wat betekent dat men vanaf deze leeftijd handelingsbekwaam is in het burgerlijk leven.⁷⁶ Dit was echter niet altijd zo. De vaststelling van de burgerrechtelijke meerderjarigheid op 18 jaar kwam er met de Wet van 19 januari 1990.⁷⁷ Dit is voornamelijk ook het gevolg van internationale druk, aangezien de meerderheid van Europese landen de burgerrechtelijke meerderjarigheid op 18 jaar heeft vastgesteld.⁷⁸ Vóór de Wet van 1990 stond de burgerrechtelijke meerderjarigheid op 21 jaar. De aanpassing naar 18 jaar werd gedaan om de burgerrechtelijke meerderjarigheid in overeenstemming te brengen met de strafrechtelijke meerderjarigheid, waardoor beide op de leeftijd van 18 jaar kwamen te staan.⁷⁹

1.1.3. DE PARADOX

Het Internationaal Verdrag voor de Rechten van het Kind (IVRK) geeft geen exacte definitie van 'minderjarigheid', maar beschrijft een kind als iedereen jonger dan achttien jaar, tenzij het nationale recht een eerdere meerderjarigheid vaststelt.⁸⁰ Dit betekent dat de exacte invulling hiervan aan de lidstaten zelf wordt overgelaten. In België wordt de grens van meerderjarigheid

---

⁷⁴ J. CHRISTIAENS en E. DUMORTIER, "De aanpak van jeugddelinquenten in tijden van onveiligheid", *Orde dag*, 2006, afl. 36, 11.

⁷⁵ Ibid.

⁷⁶ Art. 488 oud BW.

⁷⁷ Wet van 19 januari 1990 tot verlaging van de leeftijd van de burgerrechtelijke meerderjarigheid tot achttien jaar, *BS* 30 januari 1990.

⁷⁸ X, "De verlaging van de burgerlijke meerderjarigheidsleeftijd tot achttien jaar", *RW* 1989-1990, nr.4, 105.

⁷⁹ Zie voetnoot 73.

⁸⁰ Art. 1 IVRK.

dus vastgesteld op 18 jaar.⁸¹ Artikel 40 van dit Verdrag benadrukt echter dat minderjarigen die verdacht worden van, vervolgd worden voor, of veroordeeld zijn voor een strafbaar feit anders behandeld moeten worden dan volwassenen. Dit artikel waarborgt specifieke rechten voor minderjarigen, zoals het recht om als onschuldig te worden beschouwd totdat schuld is bewezen, recht op juridische bijstand en een eerlijk proces onder toezicht van een bevoegde, onafhankelijke autoriteit.⁸² Deze benadering is bedoeld om het gevoel van waardigheid van minderjarigen te behouden, rekening houdend met hun leeftijd en met als doel hun herintegratie in de samenleving te bevorderen.

Gezien de historische evolutie van strafrechtelijke en burgerrechtelijke meerderjarigheid zien we tegenovergestelde ontwikkelingen. Terwijl de burgerrechtelijke meerderjarigheid in 1990 werd verlaagd naar 18 jaar om jongeren meer politieke en economische rechten te geven, is de strafrechtelijke meerderjarigheid historisch gezien langzaam gestegen naar 18 jaar in de 19e eeuw.⁸³ Recent onderzoek uit de medische, psychologische, pedagogische en juridische hoek pleit echter voor een verhoging van de strafrechtelijke meerderjarigheid tot 23 jaar. Dit ondersteunt de visie dat de hersenen zich tot die leeftijd sterk ontwikkelen en jonge mensen extra kwetsbaar zijn tijdens hun groei. Het behoud van de grens op 18 jaar verliest daardoor zijn wetenschappelijke, morele en juridische basis. Zoals reeds aangehaald, pleit een recent voorstel van resolutie dan ook voor het verhogen van de strafrechtelijke meerderjarigheid naar 23 jaar, met aandacht voor de paradox van de emancipatie van jongeren.⁸⁴

Dit streven heeft brede implicaties op verschillende overheidsniveaus. De federale overheid, belast met justitiële bevoegdheden, en de Gemeenschappen, verantwoordelijk voor sociale en geestelijke gezondheidszorg, zouden samen moeten werken aan nauwkeurige wetgeving voor elke leeftijdsgroep.⁸⁵ De gevangenis blijkt geen geschikte plek voor jonge meerderjarigen vanwege het gebrek aan begeleiding en contact met oudere criminelen. Een herziening van het meerderjarigheidsconcept, met een gemodereerd continuüm en pedagogisch onderbouwde alternatieve maatregelen voor jonge mensen onder de 23 jaar, is daarom noodzakelijk. Hoewel dit concept momenteel niet prominent aanwezig is in de politieke context, gezien de angst voor kritiek, benadrukt de resolutie de urgentie van deze hervorming om jongeren beter te beschermen en te integreren in de samenleving.⁸⁶

---

⁸¹ Zie voetnoot 74.

⁸² Art. 40 IVRK.

⁸³ G. REDIG, "Meerderjarig op 18? Ondertussen weten we beter", Knack 2022.

⁸⁴ Zie voetnoot 65.

⁸⁵ Voorstel tot resolutie voor de verhoging van de strafrechtelijke meerderjarigheid tot 23 jaar, *Parl.St.* Senaat 2014-2015, nr. 6-236/1, 5-7.

⁸⁶ *Ibid.*

Uit de interviews voor het veldonderzoek⁸⁷ blijken verschillende inzichten met betrekking tot de paradox van strafrechtelijke en burgerrechtelijke meerderjarigheid, evenals mogelijke verklaringen. Respondenten beschouwen de vastgestelde leeftijdsgrens voor strafrechtelijke meerderjarigheid (18 jaar) als arbitrair, omdat jongvolwassenen tussen 18 en 23 jaar zowel als volwassenen worden behandeld in het strafrechtstelsel, maar nog steeds als jeugdigen worden beschouwd in andere contexten zoals de jeugdzorg. Er wordt door sommige respondenten gepleit voor een heroverweging van de leeftijdsgrens voor strafrechtelijke meerderjarigheid, waarbij wordt voorgesteld om deze te verhogen om beter tegemoet te komen aan de behoeften, risico's en uitdagingen van jongvolwassen delinquenten.

De overgangperiode van jeugd naar volwassenheid wordt gezien als een complexe fase, waarin jongvolwassenen volwassen verantwoordelijkheden moeten dragen, maar nog in ontwikkeling zijn op verschillende gebieden. Dit benadrukt de noodzaak van een meer genuanceerde benadering in het strafrechtstelsel. Respondenten pleiten voor een op maat gemaakte aanpak voor jongvolwassen delinquenten, waarbij rekening wordt gehouden met hun specifieke behoeften, ontwikkelingsfase en risicofactoren om effectieve interventies en begeleiding te bieden. De paradox van strafrechtelijke en burgerrechtelijke meerderjarigheid belicht de complexiteit en nuances van de overgangperiode naar volwassenheid, waarbij de noodzaak van een holistische en op maat gemaakte benadering voor jongvolwassenen in het strafrechtstelsel naar voren komt.

1.2. DRUGBEHANDELINGSKAMER (DBK)

Het Belgische justitiële systeem bleek ontoereikend te reageren op de verslavingsproblematiek bij personen die druggerelateerde misdrijven plegen. De huidige probatiesystemen werkten traag en inefficiënt, waarbij druggebruikers niet snel genoeg passende hulp kregen en daardoor vaak terugvielen in crimineel gedrag om hun drugsverslaving te financieren.⁸⁸

Na het bestuderen van de *Drugs Treatment Courts* in de Verenigde Staten en Canada werd er in 2008 een drugbehandelingskamer (DBK) bij de Rechtbank van Eerste Aanleg te Gent opgestart.⁸⁹ Dit initiatief begon als een pilootproject en leidde tot de ondertekening van een samenwerkingsprotocol tussen de minister van Justitie, PopovGGZ vzw, de Procureur des

---

⁸⁷ Zie infra 'Veldonderzoek'.

⁸⁸ A. SERLIPPENS en J. DANGREAU, "Over druggebruikers die criminaliteit plegen en criminelen die drugs gebruiken", *Orde dag* 2008, afl. 44, 28.

⁸⁹ Ibid.

Konings, de voorzitter van de Rechtbank van Eerste Aanleg, en de stafhouder van de balie van het gerechtelijk arrondissement Gent.⁹⁰

Als reactie op toenemende druggerelateerde criminaliteit en overbevolking in gevangenissen, zijn er in België reeds verschillende drugbehandelingskamers opgezet, zoals de drugsopvolgingskamers (DOK) in Antwerpen en *Chambre de traitement de la toxicomanie (CTT)* in Charleroi.⁹¹ Deze kamers bieden een herstelgerichte aanpak voor beklaagden met verslavings- en criminaliteitsproblemen door supervisie te bieden over hun behandeling in plaats van directe juridische behandeling. Dit initiatief is geïnspireerd door positieve ervaringen en wordt nu ook toegepast op andere zaken met vergelijkbare problematiek, zoals verslaving, agressie of psychosociale problemen.⁹²

Deze Gentse drugbehandelingskamer is een gespecialiseerde entiteit binnen de Rechtbank van Eerste Aanleg te Gent, gericht op zaken met betrekking tot drugs- en alcoholgerelateerde feiten.⁹³ Hier krijgt de beklaagde de kans om een specifiek traject te volgen, waarbij hij of zij wordt begeleid bij het aanpakken van het drugsprobleem, voordat er een definitieve veroordeling wordt uitgesproken. De duur van dit traject varieert van zes tot twaalf maanden, afhankelijk van de individuele voortgang en betrokkenheid van de beklaagde.

Het voornaamste doel van dit traject is het helpen bij de behandeling van de verslaving, met als uiteindelijk doel het verminderen van het risico op recidive en het bevorderen van de re-integratie van personen met een verslaving in de maatschappij. Als de beklaagde positieve vooruitgang boekt, wordt hiermee rekening gehouden bij het bepalen van het eindvonnis. Indien er echter weinig tot geen verbetering wordt waargenomen, zal de drugbehandelingskamer direct overgaan tot het vellen van het eindvonnis.⁹⁴

De beklaagde wordt tijdens dit proces begeleid door een justitieassistent die fungeert als een verbinding tussen de beklaagde en de rechtbank, en die het verloop van de behandeling

---

⁹⁰ F. VANDER LAENEN, W. VANDERPLASSCHEN, C. WITTOUCK, A. DEKKERS, B. DE RUYVER, S. DE KEULENAER en S. THOMAES, *Het pilootproject drugbehandelingskamer te Gent: Een uitkomstenevaluatie*, Gent, Academia Press, 2013, xi.

⁹¹ Wetsontwerp om Justitie menselijker, sneller en straffer te maken III, *Parl.St.* Kamer 2023, DOC 55 3322/001, 9-10.

⁹² *Ibid.*

⁹³ FOD Justitie, "De Drugbehandelingskamer", https://www.om-mp.be/om_mp/files/ensavoir-plus/brochures/NL/5a_de%20drugsbehandelingskamer.pdf, laatst geraadpleegd op 7 mei 2023; B. ALTINISIK, "De Gentse Drugbehandelingskamer (DBK)", *VA Advocaten Gent*, 2022.

⁹⁴ *Ibid.*

opvolgt. Vooraleer men in aanmerking komt voor de drugbehandelingskamer, zijn er echter enkele voorwaarden⁹⁵, waaraan moet worden voldaan:

- De beklaagde moet de gepleegde feiten bekennen.
- De beklaagde moet erkennen dat er sprake is van een drugsprobleem en bereid zijn om hier verandering in te brengen.
- De gepleegde feiten moeten voornamelijk drugs- of alcoholgerelateerd zijn.
- De beklaagde mag niet onder de bevoegdheid van de strafuitvoeringsrechtbank vallen.
- Op basis van de wet⁹⁶ op uitstel, opschorting en probatie of op basis van artikel 9 van de Drugwet⁹⁷, moet de beklaagde in aanmerking komen voor gunstmaatregelen van de rechtbank

De drugbehandelingskamer centraliseert drugdossiers, waarbij verslaving aan de basis ligt van de misdaden. Op elke zitting is een verbindingspersoon uit de hulpverlening, genaamd DBK-liaison, aanwezig om de beklaagde te begeleiden bij het opstellen en uitvoeren van een behandelplan.⁹⁸ Het behandelplan richt zich niet alleen op de drugproblematiek, maar omvat alle levensdomeinen zoals huisvesting, werk, opleiding en budgetbeheer. De beklaagde wordt regelmatig opgevolgd en moet verslag uitbrengen over zijn voortgang, waarbij positieve incentives worden gegeven om motivatie te stimuleren. De DBK werkt samen met diverse actoren, zoals het openbaar ministerie (OM), de rechter, de advocatuur en de hulpverlening, om effectieve behandeling en begeleiding te waarborgen.⁹⁹

Verskillende onderzoeken tonen aan dat de drugbehandelingskamer een positieve evaluatie met zich meebrengt. Dit vanwege verschillende redenen die bijdragen aan de efficiëntie van de DBK. De drugbehandelingskamer omvat een individueel hulpverleningstraject, waarbij dieper kan worden ingespeeld op een aanpak op maat met betrekking tot de specifieke

---

⁹⁵ Zie voetnoot 93.

⁹⁶ Zie voetnoot 62.

⁹⁷ Art. 9 wet betreffende het verhandelen van giftstoffen, slaapmiddelen en verdovende middelen, psychotrope stoffen, ontsmettingsstoffen en antiseptica en van de stoffen die kunnen gebruikt worden voor de illegale vervaardiging van verdovende middelen en psychotrope stoffen, *BS* 6 maart 1921.

⁹⁸ A. SERLIPPENS en J. DANGREAU, "Over druggebruikers die criminaliteit plegen en criminelen die drugs gebruiken", *Orde dag* 2008, afl. 44, 29.

⁹⁹ *Ibid.*

behoefden van de betrokken cliënt.¹⁰⁰ De cliënt van het traject staat telkens centraal. Hierdoor kan de DBK sneller ingrijpen, indien er een risico naar boven komt.¹⁰¹

Daarnaast wordt vaak benadrukt dat de samenwerking tussen de verschillende betrokken actoren, waaronder rechters, advocaten, hulpverleners en parketmagistraten goed verloopt. Er is sprake van een wederzijds vertrouwen en iedereen neemt zijn verantwoordelijkheid binnen zijn rol.¹⁰² Deze samenwerking en coördinatie tussen de verschillende partijen dragen bij aan een effectieve uitvoering van het hulpverleningstraject.

De ervaringen van verschillende betrokken cliënten zelf tonen aan dat ze de drugbehandelingskamer als positief ervaren. DBK-rechters zullen sneller reageren en kunnen het gehele traject beter inschatten.¹⁰³ Ook advocaten geven aan dat hun cliënten in het algemeen positief staan tegenover het project, hoewel sommigen aanvankelijk denken dat ze hun straf op die manier kunnen ontlopen. Advocaten spelen hierbij ook een belangrijke rol in het bijsturen van cliënten en het benadrukken van de onderliggende problematiek.¹⁰⁴

De DBK biedt verschillende voordelen zoals aanwezigheid van verbindingspersonen (liaisons) die zorgen voor een intensievere opvolging en snellere reactie wanneer nodig.¹⁰⁵ Daarnaast wordt de aanpak op maat van de cliënt benadrukt, wat resulteert in een effectieve en gepersonaliseerde hulpverlening. De DBK zet in op een continue opvolging en beter contact met de cliënten, waardoor er sneller kan worden ingegrepen, wanneer de situatie dreigt te verslechteren.¹⁰⁶ Deze voordelen dragen bij aan een succesvolle implementatie van het project en een positieve ervaring voor zowel de betrokkenen als de cliënten.

De evaluatie van de drugbehandelingskamer toont al bij al overwegend positieve resultaten en voordelen van het project. De DBK wordt geprezen vanwege de individuele aanpak op maat van de cliënt, de intensieve opvolging door de liaisons en de snelle reactie bij opkomende problemen.¹⁰⁷ Betrokkenen ervaren de samenwerkingen als constructief en benadrukken de

---

¹⁰⁰ C. COLMAN, B. DE RUYVER, F. VANDER LAENEN, W. VANDERPLASSCHEN en E. BROEKAERT, "Kwalitatieve evaluatie van het proefproject Drugbehandelingskamer" in X, *De drugsbehandelingskamer: Een andere manier van afhandelen*, Antwerpen, Maklu, 60.

¹⁰¹ Ibid.

¹⁰² Ibid., 56-57.

¹⁰³ Ibid., 50-51.

¹⁰⁴ Ibid.

¹⁰⁵ Ibid., 61.

¹⁰⁶ Ibid.

¹⁰⁷ Ibid.

meerwaarde van de continue opvolging en het betere contact met de cliënten.¹⁰⁸ Desalniettemin blijkt uit de praktijk dat het traject niet voor iedereen succesvol verloopt. Zo kunnen sommige cliënten hun traject vroegtijdig beëindigen, omdat de geboden hulpverlening niet aansluit bij hun behoeften.¹⁰⁹ Dit toont aan dat er nog altijd ruimte is voor verbetering en aanpassing van de aanpak. Het blijft echter belangrijk om deze individuele verschillen en uitdagingen te erkennen en te blijven streven naar een effectieve en inclusieve aanpak binnen de individuele hulpverleningstrajecten.

De drugbehandelingskamer in Gent biedt delinquenten met een drugproblematiek een unieke kans om hun onderliggende verslaving aan te pakken en te werken aan herstel en re-integratie.¹¹⁰ Door een geïndividualiseerde aanpak, waarbij justitie en hulpverlening samenwerken, wordt er niet alleen gefocust op de gepleegde misdaden, maar ook op het aanpakken van de verslaving en het bevorderen van het herstel op verschillende levensdomeinen. De DBK biedt een alternatieve benadering die gericht is op het verminderen van druggebruik en druggerelateerde criminaliteit door middel van begeleiding, behandeling en ondersteuning.¹¹¹ Door de focus te leggen op herstel en re-integratie, biedt de DBK-cliënten de kans om hun leven weer op de rails te krijgen en een positieve bijdrage te leveren aan de maatschappij.

Al met al toont de drugbehandelingskamer in Gent aan dat een holistische en betrokken aanpak, waarbij de nadruk ligt op behandeling en herstel, effectiever kan zijn dan louter strafrechtelijke interventies.¹¹²

1.3. JONGERENOPVOLGINGSKAMER (JOK)

In 2021 werd de jongerenopvolgingskamer (JOK) te Antwerpen opgericht onder leiding van Luc Potargent, afdelingsvoorzitter van de Rechtbank van Eerste Aanleg te Antwerpen. Het is een initiatief van het Antwerpse parket en de rechtbanken, in samenwerking met het justitiehuis, CAW, Moderator VZW en Stad Antwerpen (Kompas+).¹¹³ Het project richt zich op

---

¹⁰⁸ Ibid., 52.

¹⁰⁹ Ibid., 83.

¹¹⁰ F. VANDER LAENEN *et al.*, *Het pilootproject drugbehandelingskamer te Gent: Een uitkomstenevaluatie*, Gent, Academia Press, 2013, 151.

¹¹¹ Ibid., 8.

¹¹² Ibid., 242.

¹¹³ Z. DEMIR, "Antwerpse Jongerenopvolgingskamer moet voorkomen dat jongvolwassen ouders veelplegers worden", <https://www.zuhaldemir.be/nieuws/antwerpse-jongerenopvolgingskamer-moet-voorkomen-dat-jongvolwassen-daders-veelplegers-wordsen>, laatst geraadpleegd op 6 mei 2024.

jongeren tussen 18 en 25 jaar die criminele feiten plegen om te voorkomen dat ze in een vicieuze cirkel belanden. Het doel is om herstel te bevorderen door samen te werken met hulpverleningsinstanties, omdat dit effectiever is dan alleen straffen. Dit aanbod is momenteel alleen beschikbaar in de regio Antwerpen.¹¹⁴ Sinds de Wet van 18 januari 2024 om justitie menselijker, sneller en straffer te maken III¹¹⁵, werd de JOK officieel wettelijk verankerd door middel van de invoering van hersteltrajecten.

Het doel is om jongeren met schuldinzicht en een hulpvraag uit het klassieke strafsysteem te halen, zodat ze aan hun rehabilitatie kunnen werken, voordat er een eindvonnis is.¹¹⁶ De JOK wil voorkomen dat jongeren een uitgebreid strafregister opbouwen, wat hun toekomstmogelijkheden beperkt en hen in de afgrond doet belanden.¹¹⁷ Het project dient jonge criminelen tegen te houden om veelplegers te worden en hen sneller op te volgen bij de overgang van minder- naar meerderjarigheid.¹¹⁸

In de eerste fase van de procedure voor deze gespecialiseerde kamer beslist het openbaar ministerie om een verdachte voor de JOK al dan niet te dagvaarden.¹¹⁹ Hierbij wordt een aanmelding naar het justitiehuis gestuurd voor een maatschappelijke enquête en een JOK-plan. Dit plan bevat specifieke voorwaarden die gekoppeld zijn aan de problematiek van de beklaagde en kunnen worden aangepast tijdens het traject. De tweede fase gebeurt tijdens de eerste correctionele zitting, de inleidingszitting, waar de feiten worden gepresenteerd door het OM en de bereidheid van de beklaagde om de voorwaarden te aanvaarden, wordt gecontroleerd. De beklaagde tekent het JOK-plan en de zaak wordt maandelijks uitgesteld voor opvolgzittingen, dit vormt de derde fase.¹²⁰ Bij een positief verloop kan de zaak voor twee maanden worden uitgesteld. Het traject wordt afgesloten met een gepaste uitspraak op maat, afhankelijk van het verloop van het traject en de inzet van de jongvolwassene, wat invloed heeft op zijn/haar strafregister en toekomstmogelijkheden.

---

¹¹⁴ CAW, “Jongeren Opgvolgingskamer”, <https://www.caw.be/voor-professionals/samenwerking-projecten/samenwerken-met-caw-antwerpen/jongerenopvolgingskamer/>, laatst geraadpleegd op 6 mei 2024.

¹¹⁵ Zie infra ‘Wet van 18 januari 2024’.

¹¹⁶ Zie voetnoot 113.

¹¹⁷ VRT, “Antwerpse gerecht gaat criminele jongeren beter opvolgen: “Voorkomen dat ze steeds zwaardere misdrijven plegen””, <https://www.vrt.be/vrtnws/nl/2021/03/22/jongerenopvolgingskamer/>, laatst geraadpleegd op 6 mei 2024.

¹¹⁸ Zie voetnoot 113.

¹¹⁹ OM, “Jongerenopvolgingskamer (JOK)”, <https://www.om-mp.be/nl/uw-om/parketten-procureur-konings/antwerpen/jongerenopvolgingskamer-jok>, laatst geraadpleegd op 6 mei 2024.

¹²⁰ Ibid.

In het kader van dit onderzoek werden er enkele cijfers en gegevens opgevraagd in kader van de evaluatie van de jongerenopvolgingskamer te Antwerpen. Deze informatie werd verkregen via persoonlijke communicatie met parketcriminoloog Manon Demeulenaere¹²¹ Sinds de oprichting van de JOK hebben in totaal 38 jongeren tussen 18 en 23 jaar de kamer bezocht in 2021, 64 in 2022 en 30 in 2023. Het gemiddelde succespercentage van de JOK bij het begeleiden van jongeren naar een positief resultaat, dus het traject afsluiten met een positief vonnis (opschorting), was 57,91% in 2021, 46,87% in 2022 en 40% in 2023, met nog 12 lopende trajecten in datzelfde jaar.

De JOK richt zich niet op jongeren die onder de uithandengeving vallen vanwege de ernst van de feiten. De meest behandelde delicten binnen de JOK zijn opzettelijke slagen en verwondingen, diefstal met geweld, weerspannigheid, gewone diefstal en agressie tegen de politie.

Na een deelname aan de JOK hebben jongeren positieve veranderingen in hun gedrag laten zien, zoals blijkt uit een evaluatieonderzoek.¹²² Dit onderzoek toont aan dat gemiddeld 65% geen enkel feit van correctionele of politionele aard meer pleegt na het succesvol afronden van het intensieve traject bij de jongerenopvolgingskamer. De voornaamste redenen voor jongeren om deel te nemen aan de JOK zijn het behouden van een blanco strafblad, een traject op maat met gepaste hulpverlening en handvaten om toekomstig delinquent gedrag te vermijden.

Gemiddeld duurt het traject bij de jongerenopvolgingskamer ongeveer 254 dagen in 2021, 218 dagen in 2022 en 238 dagen in 2023 (met nog 12 lopende trajecten), vanaf de eerste verschijning op de inleidingszitting tot aan het vonnis. Binnen de JOK is er geen divers aanbod aan programma's; jongeren worden begeleid door een justitieassistent en kunnen, indien deze het opportuun acht, worden aangemeld bij het A-plan van Asterisk-CAW. Dit laatste is een specifiek hulpverleningsaanbod in het kader van de JOK, waarbij een intensief traject van een 16-tal weken wordt opgestart met wekelijkse contactmomenten.¹²³ Het succes van de JOK wordt jaarlijks gemeten en geëvalueerd door middel van jaarrapporten en subsidieaanvragen, hoewel wetenschappelijk onderzoek en evaluatie nog ontbreken.

---

¹²¹ Zie bijlage 'Cijfers jongerenopvolgingskamer'.

¹²² Informatie verkregen via persoonlijke correspondentie met parketcriminoloog Manon Demeulenaere.

¹²³ CAW, "Antwerpen Asterisk", <https://www.caw.be/locaties/asterisk/#:~:text=In%20het%20kader%20van%20de%20Jongeren%20Opvolgings%20Kamer%20ontwikkelde%20Asterisk,contactmomenten%2C%20individueel%20en%20in%20groep.,> laatst geraadpleegd op 6 mei 2014.

Deze kamer blijft echter ook geconfronteerd worden met uitdagingen zoals gebrekkige motivatie van jongeren, nieuwe feiten plegen tijdens het traject, communicatieproblemen, capaciteits- en middelenbeperkingen bij het Justitiehuis, moeilijke dossierselectie en beperkte bekendheid bij andere justitiële actoren, zoals de balie en de politie.¹²⁴

Conclusie: de jongerenopvolgingskamer is een effectief initiatief dat jongeren tussen 18 en 25 jaar de kans biedt om herstel te bevorderen door samen te werken met hulpverleningsinstanties. Dankzij deze aanpak worden positieve gedragsveranderingen gestimuleerd en wordt de kans op recidive aanzienlijk verminderd. Het JOK-programma richt zich op het begeleiden en ondersteunen van jongeren die in aanraking komen met justitie, met als doel hen bij te staan bij het opbouwen van een positieve toekomst en het voorkomen van verder crimineel gedrag. De nauwe samenwerking tussen de verschillende instanties en de focus op individuele begeleiding maken het JOK een waardevol instrument in het bereiken van een succesvolle re-integratie van jongvolwassen delinquenten.

1.4. ALTERNATIEVE DETENTIEREGIMES

"De gevangenen zijn nog altijd de universiteit van de misdaad." ~ Guy Redig

De gevangenisregimes die wij vandaag in België kennen, dateren voornamelijk uit de negentiende eeuw.¹²⁵ Het valt op dat jongvolwassenen zelden beter uit het gevangenisregime komen dan toen ze erin gingen. In plaats van herstel kweken gevangenen vaak misdadigers. Het weghalen van gedetineerden uit hun sociale netwerk in de samenleving heeft negatieve gevolgen, ook wel bekend als 'detentieschade'.¹²⁶

Gezien de gevoeligheid van jongvolwassenen voor omgevingsinvloeden, is het van essentieel belang om hen uit de gevangenisomgeving te houden. Daarom zullen er enkele mogelijke alternatieven worden besproken om deze leeftijdsgroep af te schermen van negatieve invloeden van anderen.

---

¹²⁴ Zie voetnoot 121.

¹²⁵ H. CLAUS, K. BEYENS, R. DE MEYER, M. GRYSOEN en L. NAESSENS, *Huizen, naar een duurzame penitentiële aanpak*, Brussel, ASP, 2013, 20.

¹²⁶ KU Leuven, "Zijn volle gevangenen wel zinvol?", <https://stories.kuleuven.be/nl/verhalen/zijn-volle-gevangenen-wel-zinvol>, laatst geraadpleegd op 7 mei 2024.

1.4.1. DETENTIEHUIZEN EN TRANSITIEHUIZEN

Vzw De Huizen, een organisatie die zich sinds 2012 inzet voor kleinschalige, gedifferentieerde detentiehuisen die lokaal verankerd zijn, heeft actief gezocht naar effectieve alternatieven voor de klassieke gevangenschappen.¹²⁷ In 2012 publiceerde vzw De Huizen een boek¹²⁸, waarin niet alleen kritiekpunten van het huidige strafsysteem werden belicht, maar ook concrete alternatieven werden voorgesteld voor een aanpak die meer gericht is op de normalisering, de participatie, het herstel en de re-integratie.¹²⁹ Het legt de nadruk op detentie als een omgeving die geïntegreerd moet zijn in de samenleving, waarbij rekening wordt gehouden met de ruimte, de werking en de maatschappelijke verbindingen. Deze visie bracht hen tot de ontwikkeling van de detentie- en transitiehuisen, met het oog om re-integratie te bevorderen en recidive te voorkomen.¹³⁰ De persoonlijke aanpak is de kern van een goede strafuitvoering. Om die reden is kleinschaligheid essentieel om daadwerkelijke en efficiënte differentiatie mogelijk te maken.¹³¹

Detentiehuisen en transitiehuisen zijn kleinschalige inrichtingen, waarbij gedetineerden in groepen samenleven en intensieve begeleiding ontvangen om vanaf de eerste dag te kunnen werken aan hun re-integratie.¹³² Beide zijn gesloten en beveiligde omgevingen met strikt geldende regels. Desalniettemin krijgen de gedetineerden in zulke huisen meer vrijheden dan in reguliere gevangenschappen.¹³³

Detentiehuisen zijn kleinschalige inrichtingen voor veroordeelde gedetineerden met kortere gevangenisstraffen tot en met 3 jaar. Gemiddeld leven er 20 tot 60 bewoners in een detentiehuis. Het actief werken aan hun re-integratie en zelfstandig worden, staat centraal.¹³⁴

---

¹²⁷ VVSG, “Detentiehuisen”, <https://www.vvsg.be/kennisitem/vvsg/detentiehuisen#:~:text=Vzw%20De%20Huisen%20is%20een,ve%20elheid%20van%20die%20verschillende%20detentiehuisen.,> laatst geraadpleegd op 7 mei 2024.

¹²⁸ H. CLAUS, *et al.*, *Huisen, naar een duurzame penitentiaire aanpak*, Brussel, ASP, 2013, 120p.

¹²⁹ *Ibid.*, 8-9.

¹³⁰ Vzw De Huizen, “Aanbevelingen voor kwalitatieve en succesvolle transitiehuisen”, *De Huizen* 2017, 3.

¹³¹ Zie voetnoot 129.

¹³² FOD Justitie, “Belgische gevangenschappen”, https://justitie.belgium.be/nl/themas_en_dossiers/gevangenschappen/belgische_gevangenschappen#:~:text=Kleinschalige%20detentie%3A%20detentiehuisen%20en%20transitiehuisen&text=Het%20verschil%20tussen%20beide%3F,hun%20straf%20uit%20te%20zitten., laatst geraadpleegd op 7 mei 2024.

¹³³ *Ibid.*

¹³⁴ FOD Justitie, “Detentiehuisen”, https://justitie.belgium.be/nl/themas/gevangenschappen/belgische_gevangenschappen/detentiehuisen, laatst geraadpleegd op 7 mei 2024.

Transitiehuisen zijn kleinschalige woonvoorzieningen met een 15-tal gedetineerden die de laatste maanden van hun strafuitvoering werken aan hun re-integratie in de samenleving.¹³⁵

Het voornaamste verschil tussen transitie- en detentiehuisen is dat transitiehuisen gericht zijn op mensen die voorwaardelijk in vrijheid zijn gesteld en zich voorbereiden op hun terugkeer in de maatschappij, vaak met verplichte dagelijkse werkactiviteiten buitenshuis.¹³⁶ Detentiehuisen zijn daarentegen bedoeld voor kortgestraften om ook vermijdbare detentieschade te voorkomen, wat een grote uitdaging vormt, gezien de beperkte beschikbaarheid van deze faciliteiten.¹³⁷

Vzw De Huizen legt de focus op drie kernprincipes: kleinschaligheid, differentiatie en nabijheid.¹³⁸ Ten eerste zullen grote gevangenissen worden vervangen door honderden kleine detentiehuisen, die georganiseerd worden per streek. Elke gedetineerde krijgt een 'individueel planbegeleider' die diens detentie- en reclasseringsplan opvolgt. Op deze manier kan er flexibeler en soepeler worden ingespeeld op de individuele noden.¹³⁹ Ten tweede verschillen de huizen onderling omtrent beveiliging, detentie-invulling en begeleiding. Via een 'oplossingsplan', dit omvat het detentie- en reclasseringsplan, wordt de ontwikkeling en de verantwoordelijkheid van gedetineerden gestimuleerd op basis van de persoonlijke noden.¹⁴⁰ Ten derde spelen de huizen vanuit de herstelgedachte een economische, sociale of culturele rol vanuit hun nabije omgeving. Vanuit de nominaliseringsgedachte wordt er gebruik gemaakt van de hulp- en dienstverleningen uit de directe omgeving. Ook op deze manier wordt de wederzijdse betrokkenheid en verantwoordelijkheid van gedetineerden en de samenleving bevorderd. Dit wordt ook de community-detentie genoemd.¹⁴¹

In 2018 werd er onder leiding van voormalig Minister van Justitie, Koen Geens, een wijziging voorgesteld omtrent de Wet betreffende de externe rechtspositie van veroordeelden.¹⁴² Dankzij deze wet werd de invoering van transitiehuisen mogelijk gemaakt. Momenteel zijn er

---

¹³⁵ Transitiehuisen.be, "Transitiehuis", <https://transitiehuisen.be/transitiehuis/>, laatst geraadpleegd op 7 mei 2024.

¹³⁶ L. NOENS, K. ROEBBEN, J. MOLMANS, K. CLAES, B. VOS EN A. VERSELE, "Transitiehuisen ... Naar een vorm van justitie die meer humaan en efficiënt is?", *Panopticon* 2016, afl. 37(4), 388.

¹³⁷ I. MILIS, H. GUFFENS en L. NIBELLE, "Van gedetineerde naar bewoner. Van 'cipier' naar detentiebegeleider. Nieuwe kansen in het detentiehuis", *Panopticon* 2024, afl. 45(2), 206.

¹³⁸ H. CLAUS *et al.*, *Huisen, naar een duurzame penitentiaire aanpak*, Brussel, ASP, 2013, 35.

¹³⁹ *Ibid.*

¹⁴⁰ *Ibid.*, 36.

¹⁴¹ *Ibid.*

¹⁴² Wetsontwerp houdende diverse bepalingen in strafzaken, *Parl.St.* Kamer 2017-18, nr. 54.2969/001, 57.

twee transitiehuizen actief in België. Het eerste transitiehuis werd in 2019 geopend in Mechelen.¹⁴³ Begin 2023 werd het tweede transitiehuis geopend, namelijk in Gentbrugge.¹⁴⁴

Artikel 9/3 van Wet betreffende de externe rechtspositie van veroordeelden bepaalt de voorwaarden voor veroordeelden om in een transitiehuis geplaatst te kunnen worden.¹⁴⁵ De veroordeelde moet zich namelijk op achttien maanden voor voorwaardelijke invrijheidstelling bevinden. Daarnaast moet deze geschikt zijn voor een open gemeenschapsregime. Er mogen geen onoverkomelijke bezwaren zijn tegen de plaatsing, zoals het risico op onttrekking aan strafuitvoering of het plegen van ernstige misdrijven. Verder moet de veroordeelde schriftelijk instemmen met het plaatsingsplan en de voorwaarden van het transitiehuis. Tot slot moet de veroordeelde ook schriftelijk instemmen met het huishoudelijk reglement van het transitiehuis.¹⁴⁶

Het was pas onder voormalig Minister van Justitie, Vincent Van Quickenborne, dat detentiehuizen konden worden geopend, zoals mogelijk gemaakt in het regeerakkoord¹⁴⁷ van 2020. Dat was gericht op de ontwikkeling en uitbreiding van kleinschalige detentieprojecten voor specifieke groepen gedetineerden, zoals ouders met kinderen, jonge daders en gedetineerden kort voor vrijlating. In de Algemene Beleidsnota Justitie van 4 november 2020 werd er gepleit voor diversificatie van de gevangenis capaciteit met aandacht voor een gedifferentieerd veiligheidsniveau dat de terugkeer naar de maatschappij bevordert en detentieschade voorkomt. De uitrol van transitiehuizen wordt benadrukt als belangrijk onderdeel van dit beleid, samen met de creatie van detentiehuizen voor specifieke doelgroepen.¹⁴⁸

De bewoners van detentiehuizen moeten voldoen aan strenge selectiecriteria, waaronder een laag veiligheidsrisico en de bereidheid om aan re-integratie te werken. Ze moeten akkoord gaan met intensieve begeleiding en deelnemen aan dagelijkse activiteiten gericht op re-

---

¹⁴³ De Huizen, “Jaarverslag de huizen 2019”, https://dehuizen.be/files/Jaarverslag_De_Huizen_2019.pdf, laatst geraadpleegd op 7 mei 2024.

¹⁴⁴ Transitiehuis.be, “Officiële opening van Transitiehuis Gentbrugge”, <https://transitiehuizen.be/nieuwsbericht/officiële-opening-van-transitiehuis-gentbrugge/>, laatst geraadpleegd op 7 mei 2024.

¹⁴⁵ Art. 9/3 Wet van 17 mei 2006 betreffende de externe rechtspositie van de veroordeelden tot een vrijheidsstraf en de aan het slachtoffer toegekende rechten in het raam van de strafuitvoeringsmodaliteiten, *BS* 15 juni 2006.

¹⁴⁶ *Ibid.*

¹⁴⁷ Belgium.be, “Regeerakkoord 30 september 2020”, https://www.belgium.be/sites/default/files/Regeerakkoord_2020.pdf, laatst geraadpleegd op 7 mei 2024.

¹⁴⁸ Algemene Beleidsnota Justitie, *Parl. St.* Kamer 2020, DOC 55 1580/016, 7-8.

integratie, zoals werk, opleiding, huishoudelijke taken, en het op orde brengen van hun administratie.¹⁴⁹ In België bestaan er tot op de dag van vandaag slechts twee detentiehuisen, namelijk in Kortrijk (2022)¹⁵⁰ en in Vorst (2023)¹⁵¹. Momenteel worden er besprekingen gevoerd over diverse dossiers met betrekking tot detentiehuisen. Het doel is om tegen eind 2024 vijftien detentiehuisen te realiseren.¹⁵²

De gevangenisdirecteur van Oudenaarde en initiatiefnemer van vzw De Huizen, Hans Claus, liet via persoonlijke communicatie weten dat er momenteel verschillende detentiehuisen in België worden ontwikkeld en geopend voor kortgestrafte gedetineerden. Ook via correspondentie met een medewerker van justitie kon deze informatie worden verkregen. Olen krijgt bijvoorbeeld in 2025 een detentiehuis, en daarna volgen Jemeppe-sur-Sambre, Genk, Ninove, Antwerpen, Luik en Doornik.¹⁵³ Deze initiatieven zijn bedoeld om de capaciteit uit te breiden en beter te kunnen voorzien in de behoeften van specifieke groepen gedetineerden, zoals jongvolwassenen en psychisch kwetsbare individuen. Ook wordt er gewerkt aan transitiehuisen, zoals in Edingen, Leuven en Hamme, en wordt er gedacht aan de vervanging van gevangnissen en de opening van een detentiehuis voor vrouwelijke gedetineerden in Mons.¹⁵⁴ Hoewel het proces langzaam verloopt, is er sprake van gestage vooruitgang en worden nieuwe initiatieven ontwikkeld om de detentiec capaciteit te diversifiëren en uit te breiden, ondanks enige vertragingen veroorzaakt door organisatorische uitdagingen.

1.4.2. DETENTIECENTRUM VOOR UIT HANDEN GEGEVEN JONGEREN

In uitzonderlijke gevallen kan de jeugdrechter besluiten tot uithandengeving.¹⁵⁵ Deze beslissing wordt zorgvuldig genomen, wanneer een minderjarige, die op het moment van het misdrijf minstens 16 jaar oud was, wordt doorverwezen naar het volwassenenstrafrecht. Hierdoor kunnen dezelfde maatregelen en straffen worden opgelegd als aan meerderjarigen,

---

¹⁴⁹ Zie voetnoot 134.

¹⁵⁰ FOD Justitie, “Detentiehuis Kortrijk”, https://justitie.belgium.be/nl/themas_en_dossiers/gevangnissen/belgische_gevangnissen/detentiehuisen/adres_detentiehuis_kortrijk, laatst geraadpleegd op 7 mei 2024.

¹⁵¹ FOD Justitie, “Detentiehuis Vorst”, https://justitie.belgium.be/nl/themas_en_dossiers/gevangnissen/belgische_gevangnissen/detentiehuisen/adres_detentiehuis_vorst, laatst geraadpleegd op 7 mei 2024.

¹⁵² Zie voetnoot 127.

¹⁵³ Zie bijlage ‘Te verwachten transitie- en detentiehuisen’.

¹⁵⁴ Ibid.; Informatie verkregen via persoonlijke correspondentie met een medewerker van justitie.

¹⁵⁵ Zie voetnoot 60.

waardoor de veroordeelde minderjarige een sanctie kan krijgen die geldt tot zijn 23e levensjaar.¹⁵⁶

Jonge delinquenten die uit handen gegeven worden, worden ondergebracht in speciale detentiecentra om te voorkomen dat ze in contact komen met volwassen criminelen en om hen een op maat gemaakte educatieve begeleiding te bieden. Sinds de zesde staatshervorming zijn de detentiecentra voor uit handen gegeven jongeren overgedragen van het federale niveau naar de gemeenschappen.¹⁵⁷

Voor 1 januari 2015 diende de gevangenis van Tongeren als detentiecentrum. Tegenwoordig huisvest deze gevangenis echter alleen kortgestrafte, meerderjarige gedetineerden met veroordelingen tot maximaal 3 jaar, die geen recht hebben op verblijf in België.¹⁵⁸ Op dit moment is er in Vlaanderen één detentiecentrum beschikbaar. Het Vlaamse detentiecentrum vormt een aparte vleugel binnen de gevangenis van Beveren. Voor de Franse Gemeenschap is er een detentiecentrum in Saint-Hubert voorzien.¹⁵⁹ Een team van het Agentschap Opgroeien is verantwoordelijk voor de uitvoering van detentie, inclusief administratie, hulpverlening, begeleiding en veiligheid.¹⁶⁰ Jongeren kunnen tot en met hun 23e levensjaar in dit detentiecentrum worden geplaatst.¹⁶¹

1.4.3. LOOPPLANKHUIZEN

Naast het concept van de detentie- en transitiehuizen kwam vzw De Huizen in 2019 ook met de verspreiding van het concept van 'loopplankhuizen'. Loopplankhuizen zijn detentiehuizen voor jongvolwassen gedetineerden.¹⁶² De vzw koos voor een stapsgewijze aanpak om een breed draagvlak te creëren binnen de samenleving en om detentiehuizen meer aanvaardbaar

---

¹⁵⁶ Zie voetnoot 61.

¹⁵⁷ X, "Vlaamse detentiecentra", *Juristenkrant* 2016, afl. 333, 2.

¹⁵⁸ FOD Justitie, "Meer info over de gevangenis van Tongeren", https://justitie.belgium.be/nl/themas_en_dossiers/gevangenis/belgische_gevangenis/gevangenis/meer_info/tongeren, laatst geraadpleegd op 7 mei 2024.

¹⁵⁹ FOD Justitie, "Detentiecentrum van Saint-Hubert", https://justitie.belgium.be/nl/themas_en_dossiers/gevangenis/belgische_gevangenis/gevangenis/adres_gevangenis_sithubert, laatst geraadpleegd op 7 mei 2024.

¹⁶⁰ Jeugdhulp, "Vlaams detentiecentrum", <https://www.jeugdhulp.be/organisaties/vlaams-detentiecentrum>, laatst geraadpleegd op 7 mei 2024.

¹⁶¹ De Sociale Kaart, "Vlaams Detentiecentrum", <https://www.desocialekaart.be/fiches/513988/algemeen>, laatst geraadpleegd op 7 mei 2024.

¹⁶² Zie voetnoot 143.

te maken.¹⁶³ Hierdoor kon de focus worden gelegd op doelgroepen die door het publiek als minder bedreigend worden gezien. Op dit moment richt vzw De Huizen zich specifiek op detentiehuisen voor jongeren tussen 18 en 25 jaar. Het ultieme streven van deze vzw is om uiteindelijk alle gevangenis en detentiehuisen te vervangen door detentiehuisen.¹⁶⁴

Loopplankhuisen zijn een specifiek detentieconcept dat gericht is op jongvolwassenen in de leeftijdscategorie van 18-25 jaar. Deze huisen bieden een overgangperiode tussen detentie en re-integratie in de maatschappij. Hieronder volgt een gedetailleerde uitleg van het concept loopplankhuisen en de voorwaarden voor verblijf, evenals waarom jongvolwassenen behoefte hebben aan een aparte vorm van detentie. Deze informatie is gebaseerd op de aanbevelingen voor loopplankhuisen, opgesteld door vzw De Huizen.¹⁶⁵

Deze specifieke detentie-instellingen zijn ontworpen voor jongvolwassenen in de leeftijd van 18-25 jaar. Deze huisen fungeren als een loopplank tussen twee werelden, namelijk de detentie en de terugkeer naar de samenleving.¹⁶⁶ Ze bieden een omgeving, waarin jongvolwassenen kunnen werken aan hun re-integratie, persoonlijke ontwikkeling en het nemen van verantwoordelijkheid voor hun toekomst.¹⁶⁷

Een aparte benadering en detentie voor jongvolwassenen wordt als essentieel beschouwd vanwege de unieke ontwikkelingsfase waarin zij verkeren. Hoewel ze juridisch volwassen zijn, bevinden ze zich in een overgangperiode, waarin ze nog volop bezig zijn met hun fysieke, mentale en sociale ontwikkeling.¹⁶⁸

Jongvolwassenen hebben specifieke behoeften en uitdagingen die een aparte aanpak vereisen binnen detentie. Tijdens de ontwikkelingsfase ontdekken jongvolwassenen hun identiteit, nemen ze belangrijke levensbeslissingen en bereiden ze zich voor op volwassen verantwoordelijkheden. Detentie kan deze ontwikkeling ernstig verstoren en kan een aanloop zijn naar een leven in criminaliteit.¹⁶⁹ Daarnaast hebben jongvolwassenen behoefte aan een positieve benadering die focust op hun sterke punten en groeipotentieel, in plaats van enkel

---

¹⁶³ A-S. VANHOUCHE en O. NEDERLANDT, "De Belgische transitiehuisen: nood aan een terugkeer naar het originele concept van detentiehuisen", *FATIK* 2020, afl. 167, 7.

¹⁶⁴ *Ibid.*

¹⁶⁵ Vzw De Huizen, "Aanbevelingen voor kwalitatieve en succesvolle loopplankhuisen", *De Huizen* 2019, 41p.

¹⁶⁶ *Ibid.*, 6.

¹⁶⁷ *Ibid.*, 11.

¹⁶⁸ *Ibid.*, 14-17.

¹⁶⁹ Zie voetnoot 166.

op hun problemen. Vertrouwen, autonomie en ondersteuning zijn cruciaal voor hun herstel en re-integratie. Deze groep heeft een verhoogd risico op sociale uitsluiting door de vele overgangen en keuzes, waar ze voor staan. Een goede begeleiding kan helpen om hen te behoeden voor een negatief toekomstperspectief. Bovendien hebben jongvolwassenen vaak een hoger recidiverisico dan volwassenen. Een aparte benadering binnen het strafrecht, met nadruk op begeleiding en herstel, kan dit risico verlagen.¹⁷⁰

Het realiseren van loopplankhuizen wordt beoogd door een nauwe samenwerking tussen lokale stakeholders, relevante overheden en het gevangeniswezen, waarbij aandacht wordt besteed aan de verschillende noden van de doelgroep.¹⁷¹ Ideaal gezien zouden loopplankhuizen moeten voldoen aan de drie fundamentele pijlers van kleinschaligheid, differentiatie en maatschappelijke verankering. Door intensief overleg en betrokkenheid van alle partijen, inclusief de gedetineerden zelf, wordt gestreefd naar een positief project dat jongvolwassenen in detentie ondersteunt bij hun re-integratie en persoonlijke ontwikkeling. Deze aanpak bevordert een geleidelijke opbouw van de populatie binnen de erkende capaciteit van het loopplankhuis en zorgt voor een effectieve maatschappelijke verankering van het project.¹⁷²

Op basis van de beschikbare informatie wordt de invoering van loopplankhuizen voor jongvolwassenen dringend gewenst. Deze huizen bieden een gepersonaliseerde aanpak die gericht is op re-integratie en ze voorkomen de schadelijke effecten van opsluiting binnen het traditionele gevangenisstelsel.¹⁷³ Hoewel de oprichting van de loopplankhuizen voor jongvolwassenen voor de volgende legislatuur zou moeten zijn, wordt het tijd voor een substantiële hervorming van ons detentiesysteem om jonge gedetineerden een kans te geven op een succesvolle re-integratie in de maatschappij.

---

¹⁷⁰ Zie voetnoot 168.

¹⁷¹ Vzw De Huizen, "Aanbevelingen voor kwalitatieve en succesvolle loopplankhuizen", *De Huizen* 2019, 30-31.

¹⁷² Ibid.

¹⁷³ M. PINTELON, "Van gevangenis naar loopplankhuis", *Agorawebzine* 2020, 1-2.

2. Gewenste toestand

2.1. GEWENST IDEE: JEUGDBEHANDELINGSKAMER BINNEN DE HUIDIGE CORRECTIONELE RECHTBANKEN

Het is van belang dat er een aparte categorie wordt gecreëerd binnen het Belgische strafrechtstelsel voor jongvolwassenen tussen 18 en 23 jaar. Deze groep bevindt zich duidelijk in een unieke ontwikkelingsfase, wat hun aparte behandeling rechtvaardigt.¹⁷⁴ Het is opvallend dat verschillende Europese landen al een aparte benadering hanteren voor jongvolwassen delinquenten in hun nationale strafrechtstelsels.¹⁷⁵ Waarom België hier nog niet aan deelneemt, blijft een dringende vraag.

Zoals eerder aangehaald, benadrukken de wetenschappelijke vaststellingen omtrent de ontwikkeling van het brein bij jongvolwassenen dat zij vaak nog onvoldoende ontwikkelde controleprocessen hebben, met name in de prefrontale cortex.¹⁷⁶ Deze vertraging in ontwikkeling kan leiden tot uitdagingen op sociaalpedagogisch vlak, zoals het nemen van verantwoordelijkheid en sociale interacties. Daarnaast speelt deze onrijpheid een significante rol bij impulsief en risicovol gedrag, wat vaak geassocieerd wordt met criminele activiteiten. Deze wetenschappelijke bevindingen onderstrepen het belang om jongvolwassenen anders te behandelen in het strafrecht, gezien hun neurologische en sociale ontwikkelingsfase. Het bieden van alternatieve benaderingen, gericht op hulpverlening en begeleiding, kan effectiever zijn in het voorkomen van recidive en het bevorderen van een succesvolle overgang naar de volwassenheid.

Onderzoek toont aan dat een gevangenisstraf negatieve gevolgen kan hebben voor belangrijke aspecten van de volwassenheid, zoals romantische relaties, werk en huisvesting.¹⁷⁷ Het idee dat gevangenisstraffen een afschrikkend effect hebben en ex-gedetineerden weerhouden van recidive, wordt steeds meer ter discussie gesteld vanwege onbedoelde neveneffecten op het verdere leven van de betrokkenen. Een gevangenisstraf is vaak niet effectief in het voorkomen van herhaald crimineel gedrag en kan zelfs een negatieve invloed hebben op de volwassenwording van jonge mensen.¹⁷⁸

---

¹⁷⁴ Zie supra 'Neurologische vaststelling'.

¹⁷⁵ Zie infra 'Rechtsvergelijking'.

¹⁷⁶ Zie supra 'Wetenschappelijke vaststellingen'.

¹⁷⁷ L. ROBERT en A. BLOKLAND, "Een derde weg? Oproepen tot differentiatie van jongvolwassenen in de strafrechtsbedeling", *Panopticon* 2016, afl. 37 (6), 464-465.

¹⁷⁸ Ibid.

Daarom wordt er in de plaats van gevangenisstraffen gepleit voor een meer terughoudende aanpak, waarbij alternatieven worden overwogen om jongvolwassenen te ondersteunen in hun transitie naar volwassenheid. Dit sluit aan bij het belang van het voorkomen van recidive en het bieden van kansen voor een succesvolle integratie in de maatschappij, vooral voor jongeren die nog in een cruciale ontwikkelingsfase verkeren.

De vroegere projectgroep 'Jong, meerderjarig en delinquent'¹⁷⁹ leverde reeds kritiek op de huidige aanpak van jongvolwassenen. De groep toonde om verschillende redenen aan dat er nood is aan het aflijnen van een nieuwe categorie binnen het Belgisch strafrecht, namelijk jongvolwassenen. Deze projectgroep bracht eerder het idee ter sprake van het instellen van een jeugdbehandelingskamer binnen de bestaande correctionele rechtbanken, geïnspireerd door het model van de drugbehandelingskamer in Gent.¹⁸⁰

Het idee van een jeugdbehandelingskamer binnen de huidige correctionele rechtbanken omvat een integrale aanpak, waarbij hulpverlening en begeleiding centraal staan tijdens de juridische afhandeling. Het doel is om jongvolwassen tussen 18 en 23 jaar alternatief te straffen en te begeleiden, waarbij gebruik gemaakt wordt van de vele mogelijkheden van de probatieregeling en de samenwerking met de jeugdzorg en maatschappelijke ondersteuning.¹⁸¹

Deze benadering is geïnspireerd op het succes van de drugbehandelingskamer te Gent, waarbij een proefperiode wordt ingesteld om aan de onderliggende problematiek te werken, voordat een definitief vonnis wordt uitgesproken.¹⁸² Deze onderliggende problematieken kunnen voor jongvolwassenen tussen 18 en 23 jaar variëren, waaronder:

- Onvolgroeide hersenontwikkeling die kan leiden tot impulsief gedrag en verminderde zelfbeheersing.
- Invloeden van omgevingsfactoren, sociale druk en peer-invloed die het risico op crimineel gedrag vergroten.
- Problemen met identiteitsvorming en het vinden van een plaats in de maatschappij.

Een jeugdbehandelingskamer zou functioneren als een speciale rechtbank binnen de bestaande correctionele rechtbanken, bestemd voor jongvolwassenen tussen 18 en 23 jaar om een passend traject te bepalen dat gericht is op hun specifieke behoeften en ontwikkeling.

---

¹⁷⁹ Zie supra 'Huidige toestand'.

¹⁸⁰ Zie voetnoot 66.

¹⁸¹ Ibid.

¹⁸² Zie supra 'Drugbehandelingskamer (DBK)'.

Een dergelijke procedure zou vergelijkbaar zijn met die van de drugbehandelingskamer, waarbij volgende drie elementen centraal staan.

Ten eerste moet er aan enkele toelatingsvoorwaarden worden voldaan. De beklaagde moet tussen de 18 en 23 jaar zijn op het moment van de gepleegde feiten. Daarnaast moet de beklaagde bereid zijn om de gepleegde feiten te bekennen en te erkennen. Er moet een bereidheid zijn om mee te werken aan de onderliggende gedragsproblematiek. Hiernaast mag de beklaagde niet onder de bevoegdheid van de strafuitvoeringsrechtbank vallen.

Ten tweede zal de jongvolwassene een proeftraject volgen, waarbij intensieve begeleiding en behandeling centraal staan, net zoals bij de drugbehandelingskamer. Tijdens dit traject wordt de jongvolwassene begeleid door een gespecialiseerde justitieassistent die functioneert als verbindingspersoon tussen de rechtbank en de beklaagde zelf. Er wordt door deze justitieassistent regelmatig verslag uitgebracht over de voortgang van het traject, waarbij de focus ligt op beloningen en begeleiding om gedragsverandering positief te bevorderen.

Ten derde zal er een gespecialiseerde jeugdbehandelingsrechter worden aangesteld die bekend is met de specifieke behoeften en ontwikkelingsfase van jongvolwassenen. Deze rechter kan het traject nauwgezet opvolgen en de juiste beslissingen nemen op basis van de individuele situatie van de jongvolwassene.

Het doel van de jeugdbehandelingskamer is om jongvolwassen delinquenten te voorzien van effectieve hulp en begeleiding, gericht op herstel en re-integratie in de maatschappij. Door een proactieve benadering te hanteren die rekening houdt met de ontwikkelingsfase van deze groep, kan worden voorkomen dat jongvolwassenen verder wegzakken in het criminele milieu en zo kan er een positieve bijdrage worden geleverd aan hun toekomstig gedrag en welzijn.

Als er behoefte is aan een uitzondering op het functioneren van een jeugdbehandelingskamer, kan de optie van de 'omgekeerde uithandengeving' worden overwogen, op voorwaarde van een duidelijke motivering. Dit houdt in dat een jongvolwassene toch onder het jeugdrecht zal worden veroordeeld. Dit wordt overwogen als er een bijzondere behoefte is om de jongvolwassene te behandelen als een minderjarige, vanwege bijvoorbeeld zijn of haar ontwikkelingsniveau, gedragingen of specifieke omstandigheden.

Zulke procedure vereist een grondige motivering en deskundig onderzoek om aan te tonen waarom het passend is om de jongvolwassene onder het jeugdrecht te berechten. Het betekent dat er zorgvuldige criteria moeten worden vastgesteld om te bepalen wanneer deze

uitzondering van toepassing is en welke factoren in aanmerking worden genomen. De uitvoering van de omgekeerde uithandengeving vereist specifieke expertise van jeugdrechters, die moeten kunnen beoordelen of het in het belang van de jongvolwassene is om onder het jeugdstrafrecht te vallen. Dit proces is bedoeld om rekening te houden met de ontwikkelingsfase en behoeften van de jongvolwassene, waarbij de nadruk ligt op behandeling, begeleiding en herintegratie in plaats van strikt straffen.

In sommige gevallen kunnen bepaalde misdrijven zo ernstig zijn dat ze nog steeds worden behandeld door reguliere correctionele rechtbanken of zelfs het Hof van Assisen. Hierbij moet echter duidelijk worden bepaald welke misdrijven als 'ernstig' worden beschouwd en welke criteria worden gebruikt om te bepalen wanneer toegang tot deze rechtbanken gerechtvaardigd is.

Deze benadering draagt ook bij aan de flexibiliteit in het strafrechtelijke systeem, zodat jongvolwassenen op een meer gepaste en effectieve manier kunnen worden behandeld, rekening houdend met hun ontwikkelingsniveau en behoeften. Het doel is om maatwerk te leveren in plaats van een one-size-fits-all-benadering, met als uiteindelijk doel het verminderen van recidive en het bevorderen van een succesvolle re-integratie in de samenleving.

2.2. BELANG EN HAALBAARHEID JEUGDBEHANDELINGSKAMERS

Het cruciale aspect van zo'n aparte benadering is dat de focus moet liggen op het bieden van hulp en begeleiding aan jongvolwassen delinquenten.

In maart 2023 presenteerde de Commissie van Toezicht voor Jeugdinstanties haar vijfde jaarverslag van 2022, getiteld 'Maak van afzondering de uitzondering', in het Vlaams Parlement.¹⁸³ Hierbij werd benadrukt dat het opsluiten van jongeren, ongeacht de duur, een enorme impact heeft op hen. Wanneer jongeren worden vrijgelaten uit jeugdinstanties en weer in de samenleving worden geïntegreerd, worden ze vaak aan hun lot overgelaten. Er is een gebrek aan verdere opvolging of begeleiding. Het is niet alleen belangrijk om preventieve maatregelen te nemen, maar ook om later observatie te bieden voor een beter herstel en een succesvolle re-integratie in de maatschappij.

---

¹⁸³ CVTJ, "Maak van afzondering de uitzondering", https://www.cvtj.be/sites/default/files/2023-03/2302978_CVTJ_jaarverslag_2022_interactief_def_web_0.pdf, laatst geraadpleegd 5 mei 2023.

Een meer gedetailleerde uitwerking van zo'n jeugdbehandelingskamer moet nog plaatsvinden, maar het is zeker haalbaar als we de succesvolle aanpak van de drugbehandelingskamer in Gent als voorbeeld nemen. Het model van de drugbehandelingskamer in Gent heeft zijn effectiviteit al bewezen en wordt ook toegepast in de Verenigde Staten en Canada.¹⁸⁴

Het is duidelijk dat concrete sancties, waarbij hulpverlening centraal staat, meer inzicht bieden dan enkel opsluitingen. Opsluitingen kunnen gevoelens van woede veroorzaken en vergemakkelijken het contact met andere criminelen, die deze jongeren in kwetsbare situaties kunnen manipuleren. Het is hoog tijd dat België actie onderneemt en een einde maakt aan dit probleem.

Het verdere belang en de haalbaarheid van een aparte bejegening van jongvolwassenen tussen 18 en 23 jaar zullen doorheen deze masterproef verder worden toegelicht.

3. Toekomstige toestand

3.1. WET VAN 18 JANUARI 2024

Het recht is in een voortdurende evolutie. Op donderdag 18 januari 2024 is er een nieuwe wet aangenomen, namelijk de Wet om justitie menselijker, sneller en straffer te maken III.¹⁸⁵ Dankzij deze wet zijn er verschillende wetswijzigingen doorgevoerd. In deze wet zijn enkele cruciale aanpassingen doorgevoerd die nuttig zijn voor deze masterproef. Deze wet is geanalyseerd door onder meer het wetsontwerp en de memorie van toelichting te bestuderen.¹⁸⁶

3.1.1. ALGEMENE SITUERING

De Wet om justitie menselijker, sneller en straffer te maken III (hierna: Wet van 18 januari 2024) bevat belangrijke wijzigingen met betrekking tot hersteltrajecten in het Belgische strafrechtstelsel. Er is een nieuw artikel 190sexies ingevoerd in het Wetboek van Strafvordering (hierna: Sv.), zoals bepaald in artikel 5 van de Wet van 18 januari 2024.¹⁸⁷ Vanuit het idee dat criminaliteit vaak voortkomt uit een onderliggende problematiek zoals

---

¹⁸⁴ Zie voetnoot 93.

¹⁸⁵ Wet van 18 januari 2024 om justitie menselijker, sneller en straffer te maken III, *BS* 26 januari 2024.

¹⁸⁶ Wetsontwerp om Justitie menselijker, sneller en straffer te maken III, *Parl.St.* Kamer 2023, DOC 55 3322/001.

¹⁸⁷ Art. 190sexies Sv.; Art. 5 Wet van 18 januari 2024.

verslaving, agressie of psychologische oorzaken, gelooft men dat een effectievere aanpak mogelijk is door middel van hulpverlening in plaats van strikte bestraffing. Het wetsontwerp liet zich inspireren door de positieve evaluatie van de proefprojecten zoals de drugbehandelingskamers en de jongerenopvolgingskamer.

Dankzij de nieuwe Wet wordt het mogelijk om hersteltrajecten op te leggen binnen het strafrecht, zowel in de huidige correctionele rechtbanken als in de hoven van beroep, zoals bepaald in artikel 209bis Sv. Dit artikel breidt de toepassing van de bepalingen van artikel 190sexies Sv. uit naar de hoven van beroep.¹⁸⁸ Deze procedure zal niet mogelijk zijn voor politierechtbanken. De nadruk van deze hersteltrajecten ligt op het bevorderen van herstel en re-integratie in de samenleving in plaats van louter bestraffing, waarbij de rechter een actieve rol op zich neemt, vergelijkbaar met rechters in bemiddelingskamers of kamers voor minnelijke schikking.

Gedurende de opvolgingsperiode van de beklagde kunnen behandelingen en andere maatregelen worden voorgesteld, niet alleen om de onderliggende problemen zoals verslaving en agressie aan te pakken, maar ook bredere problematieken zoals schulden, werkloosheid en dakloosheid, met als doel het verminderen van de kans op recidive. Er zal regelmatig overleg plaatsvinden met de bevoegde diensten van de gemeenschappen die verantwoordelijk zijn voor het opvolgen van het traject, om een goed onderbouwde en multidisciplinaire aanpak te waarborgen.

De voorgestelde hersteltrajecten binnen het strafrecht bieden een directe en op maat gemaakte reactie op problematieken zoals verslaving, agressie en psychosociale problemen, met behoud van een juridische stok achter de deur bij niet-medewerking van de beklagde. Zulke hersteltrajecten worden als een alternatief voor probatiestrafpen gezien, wat snellere interventies garandeert na een uitspraak van de rechtbank en effectiever gedragsherstel bevordert door intensieve begeleiding en regelmatige verschijningen voor de rechtbank. Het wetsontwerp richt zich op alle problematieken die crimineel gedrag veroorzaken, vereist samenwerking tussen gespecialiseerde instanties binnen gerechtelijke arrondissementen en geeft de rechtbank de mogelijkheid om te beslissen over de start van een hersteltraject op basis van voorwaarden en de noodzaak zoals voorgesteld door het OM of de beklagde.

Hoewel de wet bepaalde richtlijnen en procedures voor het opleggen en uitvoeren van hersteltrajecten vaststelt, hebben rechtbanken en gespecialiseerde kamers enige flexibiliteit in

---

¹⁸⁸ Art. 209bis, lid 7 Sv.

de implementatie ervan. De rechtbanken kunnen een zekere mate van eigen invulling geven aan de specifieke uitvoering van hersteltrajecten, rekening houdend met lokale behoeften, beschikbare hulpverleningsdiensten en de aard van de problematiek die aan de grondslag ligt, ongeacht de leeftijd van de verdachte.

De Wet van 18 januari 2024 trad op 5 februari 2024 in werking. De bepalingen met betrekking tot de hersteltrajecten traden echter in werking op de dag van publicatie in het Belgisch Staatsblad, namelijk op 26 januari 2024. Artikel 94 van deze wet bepaalt dat alle hoven en rechtbanken tegen uiterlijk 1 januari 2028 een protocol moeten opstellen, zoals voorzien in artikel 5 van deze wet.¹⁸⁹ Dit betekent dat hoven en rechtbanken tot 2028 de tijd hebben om hun eigen hersteltrajecten uit te werken en aan te bieden.

3.1.2. ARTIKEL 190SEXIES SV.

De kern van de hersteltrajecten ligt in de multidisciplinaire aanpak, waarbij er meer samenwerking zal zijn tussen de rechtbanken met het parket, de balie en gespecialiseerde opvolgings- en begeleidingsdiensten. Zoals eerder aangehaald, ligt de focus op het bieden van de nodige en gepaste hulpverlening, met als doel de onderliggende problematiek aan te pakken die geleid heeft tot het crimineel gedrag en om recidive te voorkomen. Wanneer een dergelijke problematiek aan de grondslag van de gepleegde feiten ligt, kan de rechtbank overwegen om een hersteltraject op te leggen als alternatieve aanpak voor directe bestraffing.

De beslissing om een hersteltraject op te leggen kan ambtshalve worden genomen door de rechtbank of op verzoek van het OM. Hierbij kan eventueel een maatschappelijke enquête worden verricht om de noodzaak van een hersteltraject te beoordelen. Indien de rechtbank besluit dat een hersteltraject passend wordt geacht, zal dit opgelegd worden aan de betrokken verdachte als een manier om de onderliggende problematiek verder aan te pakken en herhalend crimineel gedrag te voorkomen.

Om een hersteltraject op te kunnen leggen, moeten slechts enkele cumulatieve voorwaarden vervuld zijn, zoals vastgelegd in artikel 190sexies, §1 Sv.¹⁹⁰:

- De feiten rechtvaardigen geen hoofdstraf van meer dan vijf jaar gevangenisstraf.
- Er zijn aanwijzingen in het dossier dat de feiten gerelateerd zijn aan verslavings-, agressie- of psychosociale problematiek.

---

¹⁸⁹ Art. 94 Wet van 18 januari 2024; Art. 64 MvT om Justitie menselijker, sneller en straffer te maken III.

¹⁹⁰ Art. 190sexies, §1 Sv.

- De beklaagde erkent de feiten en de onderliggende problematiek en is gemotiveerd om hieraan te werken.
- De beklaagde wordt niet al opgevolgd door een dienst van de gemeenschappen voor dezelfde problematiek.
- De beklaagde valt niet onder de bevoegdheid van de strafuitvoeringsrechter of strafuitvoeringsrechtbank.
- De beklaagde stemt vrijwillig en goed geïnformeerd in met het hersteltraject.

De procedure van zulke zaak zal worden behandeld door een gespecialiseerde kamer, indien mogelijk. De rechtbank sluit een protocol af met het parket, de balie en andere partners voor de uitvoering van de hersteltrajecten. De diensten die verantwoordelijk zijn voor de uitvoering van de hersteltrajecten zullen aanwezig zijn tijdens de zittingen en indien nodig verdere toelichting geven.

De bevoegde diensten van de gemeenschappen zijn verantwoordelijk voor het opstellen van een hersteltraject in samenwerking met de beklaagde. De beklaagde zal tijdens een oriëntatiezitting het hersteltraject voorleggen aan de rechter. Er zullen verschillende opvolgingszittingen plaatsvinden om de naleving van het hersteltraject te bespreken en eventueel bij te sturen. Het is aan de diensten van de gemeenschappen om de beklaagde bij de naleving van het hersteltraject te begeleiden en dit vervolgens in verslagen op te stellen.

Wanneer het hersteltraject wordt voortgezet, zal de zaak uitgesteld worden voor verdere opvolging. Indien het hersteltraject wordt stopgezet, zal de behandeling van de zaak plaatsvinden. De opvolging mag maximaal een jaar duren, maar er kan een verlening plaatsvinden tot achttien maanden, mits motivering door de rechtbank.

Deze gestructureerde en holistische benadering biedt rechtbanken de mogelijkheid om maatwerk te leveren in de uitvoering van hersteltrajecten, waarbij lokale behoeften en beschikbare hulpverleningsdiensten worden meegenomen. Dit flexibele kader streeft naar een effectieve aanpak van criminaliteit en recidive door de onderliggende problematiek van de verdachten in kaart te brengen en aan te pakken door hen op verschillende levensdomeinen te ondersteunen en te begeleiden naar een goede re-integratie in de samenleving.

3.1.3. CONCLUSIE

De Wet van 18 januari 2024, met name de invoering van artikel 190sexies Sv., geeft een belangrijke verschuiving in het Belgische strafrechtstelsel aan door hersteltrajecten als een

effectief en persoonlijk alternatief voor strikte bestraffingen te introduceren. Deze wet biedt een nieuwe benadering, waarbij de focus wordt verlegd van het louter bestraffen naar het bevorderen van herstel, re-integratie en het voorkomen van recidive door het aanpakken van onderliggende problematieken.

De invoering van herstelrechtelijke trajecten binnen het strafrechtstelsel vereist een nauwe samenwerking tussen de betrokken rechtbanken, het parket, de balie en de gespecialiseerde opvolgings- en begeleidingsdiensten. Zo kan een multidisciplinaire aanpak gehanteerd worden, waarbij de oorzakelijke problematiek van het crimineel gedrag in kaart wordt gebracht. Daarnaast zullen de rechtbanken over de bevoegdheid beschikken om dergelijke trajecten naar lokale behoeften en op maat aan te bieden, rekening houdend met de beschikbare dienstverlening en de aard van de problematiek van de verdachten. Op deze manier kunnen er effectieve en persoonlijke interventies worden verwezenlijkt die gericht zijn op de gedragsverandering en de re-integratie in de samenleving.

Het centrale doel van dergelijke hersteltrajecten is het bevorderen van herstel en re-integratie. Het intensief begeleiden en ondersteunen van de beklaagde bij het aanpakken van de specifieke problematiek, heeft als doel het voorkomen van recidive en het verminderen van het risico op herhalend crimineel gedrag. Via deze weg wordt er een unieke samenwerking geboden tussen juridische maatregelen en de nodige hulpverlening. Het is ook aan de rechter zelf om een actievere rol te spelen bij de uitvoering van de hersteltrajecten. Dit impliceert regelmatige opvolging, eventuele bijsturing en evaluatie van de voortgang van het traject.

Concluderend biedt de Wet van 18 januari 2024 een veelbelovend kader voor een meer humane, effectieve en gepersonaliseerde aanpak van criminaliteit door meer in te zetten op herstelgerichte maatregelen. Het erkent het belang van onderliggende problematieken die moeten worden aangepakt door op maat gerichte oplossingen. Het is een cruciale stap met het oog op een meer rechtvaardige en preventieve benadering van criminaliteit in de evolutie van ons Belgisch strafrechtstelsel.

3.2. POLITIEKE VERKIEZINGSPROGRAMMA'S 2024

Met de naderende verkiezingen op 9 juni 2024 in het vooruitzicht, is het van belang om de verkiezingsprogramma's van de politieke partijen te analyseren, met specifieke aandacht voor de visie op jongvolwassenen tussen 18 en 23 jaar binnen ons Belgisch strafrechtstelsel. De voornaamste standpunten met betrekking tot dit onderwerp zullen beknopt worden toegelicht per politieke partij. Wordt er binnen deze programma's voldoende aandacht besteed aan de

noden en belangen van deze specifieke groep jongeren? Zetten politieke partijen zich in om passende maatregelen te nemen die tegemoetkomen aan de behoeften van jongvolwassenen binnen het strafrechtelijk kader?

GROEN streeft naar een versterking van het justitiebeleid door te investeren in voldoende middelen voor justitie, waaronder personeel en infrastructuur, om een goed functionerende rechtsstaat te waarborgen.¹⁹¹ Daarnaast pleit Groen voor het uitbreiden van de toegang tot gratis juridische bijstand, het opleggen van redelijke en doeltreffende straffen die respect tonen voor slachtoffers en gericht zijn op herstel en re-integratie in de samenleving. Ook bepleit Groen een integrale aanpak van de drugscriminaliteit, waarbij zowel preventie, zorg als repressie aandacht krijgen, waarnaast er ook meer gespecialiseerde magistraten komen. Verder wil Groen investeren in kleinschalige detentiehuisen voor kortgestrafte veroordeelden, die de kans op terugval helpen verkleinen. Het uiteindelijke doel van justitie is een passende uitspraak van de rechter, waarbij naast vergelding ook wordt ingezet op herstel, begeleiding en indien nodig de bescherming van de maatschappij. Om een effectieve justitie te realiseren, is het cruciaal dat deze rechterlijke uitspraken ook daadwerkelijk worden uitgevoerd.¹⁹²

CD&V zet zich in voor de verdere uitrol van detentiehuisen als kleinschalige vormen van detentie, waar veroordeelden hun straf uitzitten en intensief worden voorbereid op re-integratie in de samenleving.¹⁹³ Deze voorbereiding omvat werk, wonen, opbouwen van een sociaal netwerk en persoonlijke en maatschappelijke oriëntatie. Detentiehuisen moeten beschikbaar zijn voor alle gedetineerden met een laagrisicoprofiel, ongeacht de duur van hun straf. Bij deze uitrol wordt gedacht aan differentiatie op basis van specifieke doelgroepen, zoals jongvolwassenen, ouderen of moeders met kinderen. Dit bevordert een gerichte begeleiding die de re-integratie succesvoller kan maken. De lokale verankering van detentiehuisen is van groot belang, omdat betrokkenheid bij de lokale gemeenschap de responsabilisering en re-integratie kan versterken. Detentiehuisen zorgen ervoor dat gedetineerden niet ver van hun gemeenschap worden verwijderd, waardoor ze beter kunnen worden opgevolgd en ondersteund.¹⁹⁴

VLAAMS BELANG benadrukt met absolute prioriteit de noodzaak van meer middelen en personeel voor justitie, inclusief de parketten en rechtbanken, met verbeterde ondersteuning

---

¹⁹¹ GROEN, "Verkiezingsprogramma", *Groen* 2024, 74.

¹⁹² Ibid.

¹⁹³ CD&V, "Verkiezingsprogramma, Kies zekerheid", *CD&V* 2024, 390.

¹⁹⁴ Ibid.

op het gebied van informatisering en digitalisering.¹⁹⁵ Dit moet leiden tot een tijdige en passende reactie op elk misdrijf, waarbij de gerechtelijke achterstand eindelijk wordt weggewerkt. Daarnaast pleit de partij voor een versoepeling van de criteria voor uithandengeving, zodat minderjarigen vanaf 16 jaar als volwassenen kunnen worden berecht in gevallen van opzettelijke slagen en verwondingen met arbeidsongeschiktheid tot gevolg, moord, doodslag, seksuele misdrijven en drugsdossiers.¹⁹⁶

OPEN VLD zet zich in voor een effectieve en gepersonaliseerde strafrechtuitvoering om rechtvaardigheid te bevorderen en recidive te verminderen.¹⁹⁷ De partij wil rechters uitrusten met strafmaatinstrumenten om gemakkelijker te kunnen kiezen voor gepersonaliseerde straffen, investeren in kleinschalige detentie gericht op rehabilitatie en tegelijkertijd ruimte creëren voor alternatieve straffen, zoals detentie- en transitiehuizen. Deze aanpak omvat verder snelle processen voor geselecteerde zaken en het voorbereiden van de gevangenen op re-integratie door onderwijs en werk. Open VLD streeft naar de uitbreiding van detentiehuizen met differentiatie gericht op verschillende doelgroepen, zoals jongvolwassenen, om recidive aanzienlijk te verminderen.¹⁹⁸ De partij zet zich in voor samenwerking tussen verschillende diensten om de efficiëntie en effectiviteit van zowel juridische als sociale diensten te verbeteren. Deze aanpak leidt tot een meer geïntegreerd en responsief systeem dat beter kan voldoen aan de behoeften van de samenleving.¹⁹⁹ Verder pleit Open VLD voor een flexibel financieringssysteem in de bijzondere jeugdzorg, zodat voorzieningen expertise kunnen inkopen uit andere sectoren. De partij wil de begeleiding van jongvolwassenen die alleen gaan wonen versterken, het recht op onderwijs in gemeenschapsinstellingen garanderen, en de werking van de reguliere jeugdhulp efficiënter maken.²⁰⁰

VOORUIT pleit voor preventieve maatregelen om jongeren uit gevangnissen te houden en te voorkomen dat ze verder afglijden naar ernstige criminaliteit.²⁰¹ De partij wil investeren in intensieve behandelingseenheden voor jongeren met psychiatrische problemen onder gerechtelijke maatregelen. Om jongvolwassen delinquenten beter te begeleiden, stelt Vooruit jongerenopvolgingskamers voor in alle correctionele rechtbanken. Voor gedetineerden tussen 18 en 25 jaar wil Vooruit speciale strafinrichtingen die zijn afgestemd op hun behoeften en

---

¹⁹⁵ VLAAMS BELANG, "Vlaanderen weer van ons, verkiezingsprogramma", *Vlaams Belang* 2024, 25.

¹⁹⁶ Ibid.

¹⁹⁷ OPEN VLD, "Open Vld Partijprogramma", *Open Vld* 2024, 83.

¹⁹⁸ Ibid.

¹⁹⁹ Ibid., 91.

²⁰⁰ Ibid., 140.

²⁰¹ VOORUIT, "Verkiezingsprogramma 2024", *Vooruit* 2024, 200-201.

uitdagingen, met als inspiratie het concept van vzw de Huizen voor loopplankhuizen voor jongvolwassenen *first offenders*.²⁰²

N-VA richt zich op het aanpakken van de enorme achterstand in de afhandeling van dossiers door magistraten, waarbij de partij benadrukt dat louter meer investeringen niet de oplossing zijn.²⁰³ De partij wil geïnformeerd te werk gaan om deze problematiek stap voor stap efficiënt aan te pakken. Daarnaast zet N-VA zich in voor de jongerenopvolgingskamer, waarbij jongvolwassenen tijdens de overgang van minder- naar meerderjarigheid ondersteuning krijgen om aan hun problemen te werken. Door casusoverleg voor elke zitting en de mogelijkheid tot terbeschikkingstelling wordt ervoor gezorgd dat jongeren met ernstige problemen niet aan hun lot worden overgelaten, maar daadwerkelijk worden opgevolgd, geholpen en begeleid.²⁰⁴

PVDA streeft naar zinvolle straffen waarbij elke overtreding wordt bestraft, vooral bij kleine criminaliteit, met een focus op herstelgerichte en opvoedende sancties die het belang van de slachtoffers dienen en recidive helpen voorkomen.²⁰⁵ Bij hechtenis ligt de nadruk op re-integratie, zodat ex-gedetineerden geen bedreiging meer vormen voor de maatschappij. Ze pleiten voor differentiatie in het gevangeniswezen, met aparte faciliteiten voor zware misdadigers en kleinschalige detentiecentra voor lichtere vergrijpen.²⁰⁶

Uit de analyse van de verkiezingsprogramma's blijkt dat er bij de partijen toch meer en meer aandacht is voor de specifieke situatie van jongvolwassen delinquenten. Zeker voor de jongeren binnen het strafrechtstelsel moet men vertrekken van de doelstelling om recidive te voorkomen en herstel mogelijk te maken. Partijen zoals Groen, Vooruit en CD&V willen investeringen in justitie, gratis juridische bijstand willen uitbreiden en redelijke straffen voorstellen die gericht zijn op herstel en re-integratie. Ze pleiten voor gespecialiseerde detentie voor jongvolwassenen, zoals kleinschalige detentiehuisen, om terugval te verminderen. Open VLD en N-VA benadrukken een gepersonaliseerde strafuitvoering en investeren in re-integratie om recidive te verminderen. Ze pleiten voor efficiënte samenwerking tussen diensten en aanpak van gerechtelijke achterstanden.

---

²⁰² Ibid.

²⁰³ N-VA, "Voor Vlaamse Welvaart, verkiezingsprogramma 2024", NVA 2024, 1-118.

²⁰⁴ Ibid.

²⁰⁵ PVDA, "Programma, Justitie", <https://www.pvda.be/programma/justitie>, laatst geraadpleegd op 4 mei 2024.

²⁰⁶ Ibid.

Hoewel de benaderingen variëren, streven de meeste partijen naar een herstelgerichte aanpak voor jongvolwassenen binnen het strafrechtelijk kader. Verdere samenwerking tussen de partijen en verdere aandacht zijn nodig om concrete maatregelen te ontwikkelen die effectief zijn in het bevorderen van herstel, ondersteuning en behandelingen om recidive te voorkomen en re-integratie te bevorderen.

V. Rechtsvergelijking

*“There really is no ‘magic birthday’ after which young people can be considered fully mature.”
~ V. Schiraldi, HuffPost, March 2017²⁰⁷*

In de meeste Europese landen is een verschuiving in de wetgeving opgetreden, waarbij een gedifferentieerde aanpak van het strafrecht is geïntroduceerd voor jongvolwassen delinquenten. Landen zoals Nederland, Oostenrijk, Duitsland, Zweden, Portugal en andere hebben deze aanpassingen reeds doorgevoerd. Opmerkelijk genoeg heeft België tot op heden nog geen dergelijke wijzigingen doorgevoerd. In deze context zullen we ons voornamelijk concentreren op een beknopte analyse van de vergelijkbare strafrechtelijke benaderingen in Nederland en Duitsland. Bovendien zullen we kort ingaan op de bestaande systemen in de Verenigde Staten.

1. Nederland

“Het idee achter het adolescentenstrafrecht is dat jongvolwassenen gelijke kansen krijgen om hun leven weer op de rails te krijgen.” ~ André van der Laan

In Nederland wordt het adolescentenstrafrecht toegepast voor jongeren van 16 tot 23 jaar. Aanvankelijk gold deze wetgeving voor jongeren tot 21 jaar, maar sinds 2014 is de leeftijdsgrens uitgebreid naar jongvolwassenen tot 23 jaar.²⁰⁸ Dit strafrechtelijk kader biedt meer flexibiliteit en maatwerk bij de sanctietoepassing. Nederland erkent de noodzaak van een

---

²⁰⁷ R. PIRIUS, “The Legislative Primer Series for Front-End Justice: Young Adults in the Justice System”, NCSL 2019, 2.

²⁰⁸ Besluit van 20 januari 2014 tot vaststelling van het tijdstip van inwerkingtreding van de wet van 27 november 2013 tot wijziging van het Wetboek van Strafrecht, het Wetboek van Strafvordering en enige andere wetten in verband met de invoering van een adolescentenstrafrecht (Stb. 2013, 485), Stb. 24 januari 2014.

aangepaste benadering voor jongvolwassen overtreders binnen het strafrecht, vanwege inzichten in de neurologische en psychosociale ontwikkeling van deze groep.²⁰⁹

In het kader van deze masterproef werd er persoonlijk contact opgenomen met prof. dr. André van der Laan, bijzonder hoogleraar Jeugd en Adolescentencriminaliteit aan de Universiteit van Leiden. Dankzij zijn bijdrage werd een verdiepend inzicht verkregen in het adolescentenstrafrecht in Nederland.

In Nederland bestaat het gewone strafrecht met uitzonderingsbepalingen onder bepaalde omstandigheden, zoals voor jongvolwassenen. Het adolescentenstrafrecht in Nederland is van toepassing op jongvolwassenen tussen 16 en 23 jaar en maakt flexibel gebruik van zowel jeugdrecht als volwassenenstrafrecht. Artikel 77b van het Nederlandse Wetboek van Strafrecht regelt de uithandengeving naar het volwassenenstrafrecht voor 16- en 17-jarigen die ernstige misdrijven hebben gepleegd.²¹⁰ Artikel 77c daarentegen bepaalt dat jongvolwassenen tussen 18 en 23 jaar, indien nodig vanwege persoonlijkheidskenmerken of omstandigheden, onder het jeugdrecht kunnen worden behandeld.²¹¹

Jongvolwassenen tussen 18 en 23 jaar worden, op grond van artikel 77c Sr, onder het jeugdstrafrecht behandeld vanwege hun beperkte handelingsvaardigheden, problemen met impulscontrole en ontwikkelingsstoornissen zoals ADHD of een licht verstandelijke beperking.²¹² Rechters motiveren deze aanpak ook vanwege de aanwezigheid van problemen op diverse leefgebieden, waaronder het ontbreken van zinvolle dagbesteding, psychische problemen, schulden en een gebrek aan een steunend sociaal netwerk.²¹³ Daarnaast speelt de jeugdige leeftijd en het gedrag dat jonger is dan hun kalenderleeftijd een belangrijke rol bij de beslissing om het jeugdstrafrecht toe te passen.²¹⁴

Het hoofddoel van het Nederlandse adolescentenstrafrecht is het bevorderen van een gepersonaliseerde benadering voor jongeren tussen 16 en 23 jaar.²¹⁵ Hierbij kunnen

---

²⁰⁹ L. PROP, A. VAN DER LAAN, M. BEERTHUIZEN, C. BARENDREGT and C. VAN NIEUWENHUIZEN, "Sentencing young adults with juvenile sanctions in The Netherlands: increasing risk or no differences on the chance of recidivism", *Journal of Experimental Criminology* 2023, 2.

²¹⁰ Art. 77b Nederlandse Sr.

²¹¹ Art. 77c Nederlandse Sr.

²¹² Wetenschappelijk Onderzoek- en Documentatiecentrum, "De toepassing van het adolescentenstrafrecht bij 16- tot 23-jarigen", *Cahier* 2024, afl. 5, 35-38.

²¹³ *Ibid.*, 44-45.

²¹⁴ Zie voetnoot 212 en 213.

²¹⁵ Wetenschappelijk Onderzoek- en Documentatiecentrum, "De aparte bejegening van jongvolwassen daders in het (jeugd)strafrecht", *Cahier* 2019, afl. 14, 6.

jeugdsancties of alternatieve straffen worden opgelegd, rekening houdend met het feit dat deze leeftijdsgroep nog geen volledige mentale en morele ontwikkeling heeft doorgemaakt. Dit concept van 'onvoltooide ontwikkeling' is verder uitgewerkt in twee juridische grondslagen voor de toepassing van het jeugdstrafrecht voor jongvolwassenen: gebaseerd op de persoonlijkheid van de dader of op de omstandigheden van het gepleegde delict.²¹⁶ Het jeugdstrafrecht kan helpen om de criminele carrière van de jongvolwassene te doen afremmen of stoppen door meer nadruk te leggen op begeleiding en heropvoeding.²¹⁷

Wanneer een jongvolwassene met de politie in aanraking komt, wordt de zaak, na verhoor, besproken in de ZSM-kamer (Zo Snel, Slim, Selectief, Simpel, Samen en Samenlevingsgericht Mogelijk afdoen). Hier zullen verschillende partijen samenwerken, zoals het OM, eventueel de reclassering en de raad van de kindbescherming, om al dan niet te bepalen om het jeugdrecht toe te passen.²¹⁸ Het is de officier van justitie die hier een leidende rol in zal spelen. Vervolgens zullen er aanvullende onderzoeken worden uitgevoerd, zoals leefdomeinen en psychische gesteldheid, om te bepalen welke aanpak het meest geschikt is voor de jongvolwassene in kwestie.²¹⁹

Het doel is om jongvolwassenen met criminogene kenmerken of problemen gelijke kansen te bieden door middel van resocialisatie, zodat zij weer kunnen participeren aan de maatschappij. Om dit te bereiken, moeten individuele mogelijkheden en kwetsbaarheden objectief worden vastgesteld, en moeten sancties en interventies daarop worden afgestemd.²²⁰ Het adolescentenstrafrecht biedt beleidsmogelijkheden door rekening te houden met de ontwikkeling en criminogene kenmerken van jongvolwassenen via maatwerk in vordering, advisering, berechting en sancties.²²¹ Momenteel is het wettelijke uitgangspunt 'volwassenenstrafrecht Ja, tenzij', maar er wordt aanbevolen om het adolescentenstrafrecht te heroverwegen, zodat het vertrekt vanuit het jeugdrecht.²²² Dit zou betekenen dat het uitgangspunt wordt omgekeerd naar 'Nee, tenzij', waarbij het jeugdrecht de norm is voor jongvolwassenen, met het volwassenenstrafrecht als uitzondering. Het blijft essentieel om

---

²¹⁶ Ibid., 57.

²¹⁷ A. VAN DER LAAN en K. ZEIJLMANS, "Evalueren van justitieel sanctiebeleid langs meerdere criteria. Doen mensenrechten ook mee?", *Tijdschrift voor Criminologie* 2023, afl. 65 (1-2), 132.

²¹⁸ Wetenschappelijk Onderzoek- en Documentatiecentrum, "De toepassing van het jeugdstrafrecht bij jongvolwassenen in de praktijk", *Cahier* 2018, afl. 14, 10-11; Wetenschappelijk Onderzoek- en Documentatiecentrum, "Evaluatie van het adolescentenstrafrecht", *Cahier* 2021, afl. 6, 55-57.

²¹⁹ Ibid.

²²⁰ A. VAN DER LAAN en K. ZEIJLMANS, "Evalueren van justitieel sanctiebeleid langs meerdere criteria. Doen mensenrechten ook mee?", *Tijdschrift voor Criminologie* 2023, afl. 65 (1-2), 148-149.

²²¹ Ibid.

²²² Informatie verkregen via persoonlijke correspondentie met prof. dr. André van der Laan.

voldoende financiering te garanderen voor benodigde hulpverlening, die momenteel niet altijd tijdig of adequaat wordt ingezet.²²³

In Nederland staat het voorkomen van recidive centraal in de aanpak van jeugdcriminaliteit. Door jongeren op te volgen en een betere re-integratie te bevorderen, sluit het adolescentenstrafrecht aan bij de ontwikkelingsfase van elke jongvolwassene. Door een op maat gemaakte aanpak te bieden, wordt de kans op recidive verkleind, wat uiteindelijk een positieve bijdrage levert aan de samenleving.²²⁴

Nederland dient als een inspirerend voorbeeld voor België op het gebied van de aparte behandeling van jongvolwassenen binnen het strafrechtstelsel. In Nederland is het adolescentenstrafrecht uitgebreid tot jongvolwassenen van 16 tot 23 jaar, waarbij flexibiliteit en maatwerk centraal staan. Door rekening te houden met neurologische en psychosociale ontwikkelingen, biedt Nederland gelijke kansen aan jongvolwassenen met criminogene kenmerken of problemen, met als doel resocialisatie en participatie aan de maatschappij. Het Nederlandse beleid richt zich op preventie van recidive door op maat gemaakte jeugdsancties en re-integratie. België zou kunnen profiteren van deze benadering door een vergelijkbare aanpak te implementeren, met aandacht voor individuele mogelijkheden en kwetsbaarheden, het betrekken van verschillende partijen in de besluitvorming en de financiering van passende hulpverlening. Door het jeugdstrafrecht uit te breiden naar jongvolwassenen en te investeren in resocialisatie, kan België de impact van jeugdcriminaliteit verminderen en positief bijdragen aan de samenleving.

2. Duitsland

Het Duitse strafrechtstelsel biedt verschillende opties voor jongvolwassenen die een gevangenisstraf moeten uitzitten. Deze groep kan zowel in reguliere gevangenissen worden geplaatst als in jeugdinrichtingen of zelfs in jeugdafdelingen van correctionele gevangenissen.

Het Duitse jeugdstrafrecht, vastgelegd in het *Jugendgerichtsgesetz*, is van toepassing op jongvolwassenen van 18 tot 21 jaar.²²⁵ Deze aparte wet bevat aanvullende bepalingen op het

---

²²³ Ibid.; Zie voetnoot 220.

²²⁴ OM, "Jeugdcriminaliteit", <https://www.om.nl/onderwerpen/jeugdcriminaliteit>, laatst geraadpleegd op 28 maart 2024.

²²⁵ Jugendgerichtsgesetz 4 augustus 1953, *Bundesgesetzblatt* 1953, 751.

reguliere strafrecht die specifiek van toepassing zijn op deze leeftijdsgroep.²²⁶ Net zoals in Nederland bestaan er ook in Duitsland mogelijkheden om jongvolwassenen te veroordelen met jeugdsancties. In de praktijk worden jongvolwassenen meestal via het jeugdrecht afgehandeld, omdat dit meer alternatieve straffen inhoudt in de plaats van een vrijheidsbenemende straf.²²⁷

In tegenstelling tot veel andere landen, geldt het uitgangspunt voor jongvolwassenen (18-21 jaar) “Jeugdrecht Ja, tenzij”.²²⁸ Dit betekent dat zaken met betrekking tot jongvolwassenen normaal gezien worden behandeld door jeugdrechters die passende jeugdsancties zullen opleggen. In Duitsland wordt het volwassenenstrafrecht beschouwd als de uitzondering voor jongvolwassen delinquenten. Bovendien is het bij wet uitgesloten om volwassenensancties op te leggen aan minderjarigen, zelfs niet voor ernstige misdrijven. Met andere woorden, in Duitsland bestaat er geen mogelijkheid voor 'uithandengeving', zelfs niet in de context van ernstige overtredingen.²²⁹ Vanaf 21 jaar geldt in Duitsland volledig het volwassenenstrafrecht.

Er zijn twee criteria die worden nagegaan vooraleer het jeugdrecht wordt toegepast.²³⁰ Eerst zal er worden gekeken naar de persoonlijkheid van de jongvolwassen delinquent. Het jeugdrecht wordt toegepast, wanneer uit de persoonlijkheidsbeoordeling blijkt dat de jongvolwassene op het moment van het misdrijf vergelijkbaar was met een jongere op basis van diens morele en intellectuele ontwikkeling. Daarnaast zal het jeugdrecht ook worden toegepast als het gedrag typisch jeugdig gedrag vertoont gezien de aard, omstandigheden of motieven van het delict in kwestie.

In Duitsland omvatten de sancties en maatregelen die van toepassing zijn op jongvolwassenen (jonger dan 21 jaar) in het jeugdrecht: jeugddetentie (*Jugendstrafe*), disciplinaire maatregelen en opvoedkundige maatregelen, waarbij vrijheidsstraffen als laatste redmiddel dienen.²³¹ Het heeft als doel educatie en resocialisatie, met een focus op heropvoeding en het voorkomen

---

²²⁶ J. ASSCHER, Y. VAN DEN BRINK, H. CREEMERS, E. HULS, E. VAN LOGCHEM, N. LYNCH en S. RAP, *De strafmaat voor jeugdige daders van ernstige gewelds- en zedenmisdrijven in internationaal perspectief*, Den Haag, Boom juridisch, 2020, 62.

²²⁷ Wetenschappelijk Onderzoek- en Documentatiecentrum, “Strafrechtelijke aanpak van jongvolwassenen (18-24 jaar)”, *Cahier* 2005, afl. 11, 2.

²²⁸ J. ASSCHER, *et al.*, *De strafmaat voor jeugdige daders van ernstige gewelds- en zedenmisdrijven in internationaal perspectief*, Den Haag, Boom juridisch, 2020, 63-64.

²²⁹ *Ibid.*, 112.

²³⁰ Zie voetnoot 228.

²³¹ Wetenschappelijk Onderzoek- en Documentatiecentrum, “Strafrechtelijke aanpak van jongvolwassenen (18-24 jaar)”, *Cahier* 2005, afl. 11, 4 & 18.

van recidive.²³² In tegenstelling tot het algemene strafrecht, heeft de Duitse jeugdstrafrechtbank niet altijd de verplichting om strafrechtelijke sancties op te leggen, zoals boetes of taakstraffen. In plaats daarvan kan de nadruk liggen op educatieve of disciplinaire maatregelen, met als prioriteit het herstel en de positieve ontwikkeling van de jongvolwassene voor de toekomst.²³³

De educatieve maatregelen zijn maatregelen die ontworpen zijn om jongvolwassen delinquenten bewust te maken van hun daden en herhalend gedrag te voorkomen. Enkele voorbeelden van zulke maatregelen zijn taakstraffen of bepaalde sociale trainingen, gericht op het ontwikkelen van sociale vaardigheden en het bevorderen van positief gedrag.²³⁴ Indien nodig kan er ook een jeugdreclassering worden opgelegd door jeugdreclasseringswerkers die begeleiding en ondersteuning bieden om de jongvolwassene te helpen bij het terugkeren naar een leven zonder verdere criminele activiteiten te plegen. De disciplinaire maatregelen worden genomen om de jongere bewust te maken van de ernst van diens daden, zodat deze jongvolwassen delinquent zijn/haar verantwoordelijkheid leert opnemen. Hieronder kunnen geldboetes of schadevergoedingen vallen, maar ook excuses aan het slachtoffer.²³⁵ Tot slot kan er een jeugd detentie worden opgelegd. Dit wordt als laatste redmiddel gezien voor ernstige misdrijven. Dit laatste zal enkel worden opgelegd indien educatieve of disciplinaire maatregelen noch voldoende passend noch voldoende toereikend zijn. De duur van zo een jeugd detentie zal minimaal zes maanden en maximaal vijf jaar zijn. Wanneer er echter sprake is van ernstige gewelds- en zedenmisdrijven zouden jongvolwassenen van 18 tot 21 jaar een jeugd detentie opgelegd kunnen krijgen van maximaal vijftien jaar.²³⁶

Desalniettemin blijven er discussies bestaan over mogelijke wijzigingen in de Duitse wetgeving. Sommige groepen pleiten voor het verhogen van de leeftijdsgrens voor deze specifieke categorie tot 25 jaar, terwijl anderen juist voorstander zijn van het volledig afschaffen van de mogelijkheid om jongvolwassenen onder het jeugdstrafrecht te berechten.²³⁷

---

²³² Wetenschappelijk Onderzoek- en Documentatiecentrum, "De aparte bejegening van jongvolwassen daders in het (jeugd)strafrecht", *Cahier* 2019, afl. 14, 43.

²³³ Ibid.

²³⁴ J. ASSCHER *et al.*, *De strafmaat voor jeugdige daders van ernstige gewelds- en zedenmisdrijven in internationaal perspectief*, Den Haag, Boom juridisch, 2020, 60-71.

²³⁵ Ibid.

²³⁶ Ibid.

²³⁷ Zie voetnoot 232.

Duitsland kan om verschillende redenen een groot voorbeeld zijn voor België in kader van de behandeling van jongvolwassenen binnen het strafrechtstelsel. Ten eerste vanwege het specifieke *Jugendgerichtsgesetz* dat als aparte wet van toepassing is op jongvolwassenen tussen 18 en 21 jaar. Dit systeem hanteert het uitgangspunt 'Jeugdrecht Ja, tenzij', waarbij jeugdrechters voornamelijk jeugdsancties zullen opleggen, gericht op de resocialisatie en educatie. In Duitsland is de uithandengeving, namelijk het opleggen van volwassenensancties aan minderjarigen, bij wet uitgesloten. Hierdoor ligt de focus op gedragsverandering en heropvoeding zonder automatische toepassing van vrijheidsstraffen, wat andere landen kan inspireren om soortgelijke benaderingen te overwegen.

3. Verenigde Staten

Geïnspireerd door het model van de *Drug Treatment Courts*, zijn verschillende Amerikaanse staten ook actief begonnen nadenken over effectieve behandelingsmethoden voor jongvolwassenen. In het Amerikaanse strafrechtstelsel wordt een onderscheid gemaakt tussen minderjarigen, jongvolwassenen en meerderjarigen. Jongvolwassenen vallen meestal in de leeftijdscategorie van 18 tot 24 of 25 jaar. Dit onderscheid acht men belangrijk, omdat jongvolwassenen vaak unieke ontwikkelingsbehoeften hebben die verschillen van zowel minderjarigen als meerderjarigen.²³⁸

Het behandelen van jongvolwassenen als een aparte categorie binnen het strafrecht wordt gerechtvaardigd om diverse redenen.²³⁹ Ten eerste tonen onderzoeken aan dat de hersenontwikkeling van jongvolwassenen nog niet volledig is voltooid, wat kan leiden tot impulsief gedrag en een verminderd vermogen om de gevolgen van hun acties te overzien. Daarnaast zijn jongvolwassenen vaak nog in een fase van identiteitsvorming en hebben ze meer begeleiding en ondersteuning nodig om positieve keuzes te maken en hun gedrag te veranderen. Het apart behandelen van jongvolwassenen in het strafrechtstelsel erkent deze unieke behoeften en streeft naar meer effectieve interventies om recidive te verminderen.²⁴⁰

In de Verenigde Staten varieert de leeftijd van meerderjarigheid voor strafrechtelijke doeleinden per staat, maar de meeste staten hanteren 18 jaar als de

---

²³⁸ R. PIRIUS, "The Legislative Primer Series for Front-End Justice: Young Adults in the Justice System", *NCSL* 2019, 1.

²³⁹ X, "Young Adult Justice 2022: a nationwide inventory of policy and practice", *NLC* 2022, 5-7; R. PIRIUS, "The Legislative Primer Series for Front-End Justice: Young Adults in the Justice System", *NCSL* 2019, 2-3.

²⁴⁰ *Ibid.*

meerderjarigheidleeftijd.²⁴¹ Desondanks bestaan er aanzienlijke variaties tussen staten in de benadering van jongvolwassenen. Dit varieert over het algemeen tussen drie hoofdcategorieën: (1) het verhogen van de leeftijd waarop het jeugdrecht van toepassing is, (2) het overwegen van verzachtende omstandigheden, met name bij de strafoplegging en (3) het verwijderen van strafbladen.²⁴² Deze drie benaderingen zullen kort besproken worden aan de hand van enkele voorbeelden.

Ten eerste hanteren enkele staten een verhoging van de leeftijdsgrens voor het jeugdrecht, waarbij jongvolwassenen na hun 18 jaar nog onder het jeugdrecht vallen in plaats van onder het volwassenenstrafrechtstelsel. Onder meer de staat Vermont heeft wetgeving aangenomen om de leeftijd voor jeugdrecht stapsgewijs te verhogen naar 20 jaar.²⁴³ Ook in Maryland werd in 2015 voorgesteld om de leeftijdsgrens te verhogen naar 21 jaar, met speciale vertrouwelijkheidsbeschermingen voor volwassenen jonger dan 25 jaar.²⁴⁴ Dit initiatief is ingegeven uit bezorgdheid over jongvolwassenen die kwetsbaar kunnen zijn in het volwassenengevangenisstelsel, waar ze gemakkelijk slachtoffer kunnen worden van misbruik of verder crimineel gedrag kunnen ontwikkelen onder invloed van oudere personen met ernstigere criminele achtergronden. Verschillende staten, waaronder Maryland, overwegen wetgeving om jongvolwassenen onder het jeugdstrafrechtstelsel te houden tot de leeftijd van 20 of 21 jaar, in plaats van ze direct onder het volwassenenstrafrechtstelsel te plaatsen.²⁴⁵

Ten tweede kiezen verschillende Amerikaanse staten ervoor om bij misdrijven door jongvolwassenen verzachtende omstandigheden in beschouwing te nemen bij het vellen van een veroordeling. Hierbij krijgen rechters en aanklagers de mogelijkheid om rekening te houden met de leeftijd en rijpheid van jonge overtreeders bij het bepalen van straffen. Staten zoals North Carolina, Oregon en Alabama hebben hier reeds specifieke wetgeving voor aangenomen.²⁴⁶ Verder werden in Michigan en Washington de verplichte levenslange gevangenisstraffen zonder voorwaardelijke vrijlating afgeschaft voor jongeren onder de 21 jaar.²⁴⁷

---

²⁴¹ Zie voetnoot 207.

²⁴² C. HAYEK, "Environmental Scan of Developmentally Appropriate Criminal Justice Responses to Justice-Involved Young Adults", *National Institute of Justice* 2016, 17-19.

²⁴³ X, "Young Adult Justice 2022: a nationwide inventory of policy and practice", *NLC* 2022, 11.

²⁴⁴ Zie voetnoot 242.

²⁴⁵ *Ibid.*

²⁴⁶ *Ibid.*, 18.

²⁴⁷ Zie voetnoot 243.

Ten derde bieden sommige staten de mogelijkheid om strafbladen te verzegelen of te verwijderen voor jongvolwassenen die met succes alternatieve programma's hebben afgerond. In Florida, Michigan en New York bijvoorbeeld, kunnen jongvolwassenen die intensieve programma's voltooiën hun strafrechtelijke veroordeling laten verminderen tot een lagere aanklacht of jeugdige overtrederstatus, inclusief de kans om de arrestatie volledig uit hun strafregister te laten verwijderen.²⁴⁸ Deze beslissingen worden per geval besproken binnen de verschillende rechtsgebieden en zijn gedetailleerd beschreven in de programma's zelf.

Bovendien maken verschillende lidstaten gebruik van hun specifieke programma's, waaronder *Pretrial Diversion Programs*, en rechtbanken voor jongvolwassenen, zoals *Youth Adult Courts*, ook wel *Young Adult Courts* genoemd. *Pretrial Diversion Programs* bieden een alternatief voor strafrechtelijke vervolging door deelnemers naar begeleide vrijlating of proeftijd te leiden, waarbij succesvolle afronding kan resulteren in seponering van de zaak.²⁴⁹ *Young Adult Courts* zijn speciale rechtbanken die zijn opgezet om jongvolwassenen in de leeftijdsgroep van 18 tot 25 jaar te berechten en te begeleiden. Deze rechtbanken zijn ontworpen om rekening te houden met de ontwikkelingsfase en specifieke behoeften van jongvolwassenen die betrokken zijn bij het strafrechtelijk systeem.²⁵⁰

Een voorbeeld is het *Young Adult Court* in San Francisco, California, dat gericht is op jongvolwassenen tussen 18 en 24 jaar die betrokken zijn bij het strafrechtelijk systeem.²⁵¹ Dit hof biedt speciale programma's en interventies die zijn afgestemd op de ontwikkelingsbehoeften van deze leeftijdsgroep.²⁵² In het programma worden nieuwe vaardigheden aangeleerd, verslavingen hersteld en het welzijn van de jongeren verbeterd. Jongvolwassenen krijgen juridische ondersteuning en mogelijkheden om strafrechtelijke gevolgen te verminderen wanneer het behandelingsprogramma tot een goed einde komt.²⁵³

---

²⁴⁸ C. HAYEK, "Environmental Scan of Developmentally Appropriate Criminal Justice Responses to Justice-Involved Young Adults", *National Institute of Justice* 2016, 19.

²⁴⁹ SCLG, "Pretrial Diversion Program – What is it and how does it work?", <https://www.shouselaw.com/ca/blog/pretrial-diversion-program/#:~:text=A%20pretrial%20diversion%20program%20is,can%20have%20your%20case%20dismissed.>, laatst geraadpleegd op 8 mei 2024.

²⁵⁰ R. PIRIUS, "The Legislative Primer Series for Front-End Justice: Young Adults in the Justice System", *NCSL* 2019, 6-8

²⁵¹ X, "Young Adult Justice 2022: a nationwide inventory of policy and practice", *NLC* 2022, 47.

²⁵² C. HAYEK, "Environmental Scan of Developmentally Appropriate Criminal Justice Responses to Justice-Involved Young Adults", *National Institute of Justice* 2016, 25; R. PIRIUS, "The Legislative Primer Series for Front-End Justice: Young Adults in the Justice System", *NCSL* 2019, 7.

²⁵³ *Ibid.*

In Brooklyn, New York, richt het Brooklyn *Young Adult Justice Initiative* zich op het bieden van ontwikkelingsgerichte en op maat gemaakte interventies voor jongvolwassenen tussen 16 en 24 jaar die betrokken zijn bij het strafrechtelijk systeem in Brooklyn.²⁵⁴ Hier behandelt een rechter die bekend is met de specifieke behoeften en ontwikkelingsfase van jongvolwassenen deze zaken. Het doel is om een gepersonaliseerde aanpak voor jongvolwassenen te ontwikkelen, waarbij het gebruik van detentie wordt verminderd en toekomstige interacties met het rechtssysteem worden voorkomen, wat de openbare veiligheid ten goede komt.²⁵⁵ Brooklyn werkt daarnaast ook met een *Young Adult Court* voor 18 tot 24-jarigen.²⁵⁶

Onder meer in Florida wordt de *youthful offender law* toegepast, die alternatieve verwerking mogelijk maakt voor 18 tot 21-jarigen die schuldig zijn bevonden aan een misdrijf.²⁵⁷ Rechter in Florida die gespecialiseerd zijn in het behandelen van jongvolwassenen onder deze wetgeving zorgen voor de juiste behandeling van deze zaken, inclusief de mogelijkheid om de proeftijd of de straf vroegtijdig te wijzigen of te beëindigen als de jongvolwassene met succes deelneemt aan het programma voor jeugdige delinquenten.²⁵⁸ Deze wet biedt speciale veroordelingsopties, waaronder reclasseringstoezicht, specifieke inrichtingen voor jongvolwassenen en een combinatie van opsluiting en proeftijd, met een focus op rehabilitatie en re-integratie in de samenleving.²⁵⁹

België kan veel leren van de Verenigde Staten op het gebied van jongvolwassenen in het strafrechtssysteem. Amerika erkent de unieke ontwikkelingsbehoeften van jongvolwassenen en heeft specifieke wetgeving en gespecialiseerde programma's ingevoerd die gericht zijn op rehabilitatie en re-integratie, wat kan leiden tot lagere recidivecijfers en verbeterde openbare veiligheid. Het toepassen van vergelijkbare benaderingen in België kan leiden tot effectievere en meer persoonlijke interventies voor jongvolwassenen.

---

²⁵⁴ C. HAYEK, "Environmental Scan of Developmentally Appropriate Criminal Justice Responses to Justice-Involved Young Adults", *National Institute of Justice* 2016, 36.

²⁵⁵ Ibid.

²⁵⁶ X, "Young Adult Justice 2022: a nationwide inventory of policy and practice", *NLC* 2022, 46.

²⁵⁷ Ibid., 58-59.

²⁵⁸ ²⁵⁸ C. HAYEK, "Environmental Scan of Developmentally Appropriate Criminal Justice Responses to Justice-Involved Young Adults", *National Institute of Justice* 2016, 61 & 72.

²⁵⁹ R. PIRIUS, "The Legislative Primer Series for Front-End Justice: Young Adults in the Justice System", *NCSL* 2019, 8.

VI. Veldonderzoek

In het kader van deze masterproef is ervoor gekozen om de nadruk te leggen op een kwalitatief veldonderzoek. Interviews met verschillende deskundigen zullen dienen als basis voor een allesomvattende conclusie. De interviews werden uitgevoerd bij een aantal bevoorrechte getuigen. Deze mensen zijn als bevoorrecht geselecteerd op basis van hun bijzondere betrokkenheid bij het onderwerp, bv. door hun ervaring, positie, kennis, vertrouwdheid enz. Ze zijn veelbelovend omdat ze iets bijzonders kunnen inbrengen omtrent het onderwerp. Ze vertegenwoordigen zeker niet een groep of categorie, maar kunnen wel vanuit een grondige kennis van deze problematiek een gegronde visie aanbrenge en essentiële informatie meegeven.

Op basis van deze interviews kon ik een helder inzicht verwerven in de problematiek rond de jongvolwassen delinquenten. Tijdens deze interviews zijn diverse vragen gesteld aan de respondenten.²⁶⁰ Hun inzichten zijn van onschatbare waarde om dit onderzoek tot een waardevolle afronding te brengen. De gesprekken met de experts zullen kort worden samengevat, waarbij wordt gekeken naar opvallende observaties en voorkeuren voor mogelijke oplossingen.

De respondenten zijn onderverdeeld in categorieën zoals 'magistraten', 'beleidsmakers' en 'middenveldorganisaties'. Door middel van een overzichtelijke tabel zullen de verschillen tussen de experts worden belicht. Bovendien is mijn eigen voorstel steeds besproken met de betrokken respondenten, waarbij hun mening hierover uitvoerig is bevroegd.

Tot slot zullen er conclusies worden getrokken. Dit omvat allereerst preventieve maatregelen die aan mijn onderzoek voorafgaan, gevolgd door de problematische aspecten van het vraagstuk zelf, en tot slot mogelijke oplossingen om jongvolwassenen tussen 18 en 23 jaar adequater te behandelen binnen het Belgische strafrechtstelsel.

1. Methodologie

In het kader van dit onderzoek werd een uitgebreide literatuurstudie verricht om de wetenschappelijke bevindingen te staven. Daarnaast werden diverse gegevens verzameld betreffende gevangenisstatistieken en de werking van de jongerenopvolgingskamer in Antwerpen. Het veldonderzoek omvatte gesprekken met een reeks respondenten die inzicht

---

²⁶⁰ Zie bijlage 'Vragenlijst interviews'.

gaven in het onderwerp. Deze interacties vonden plaats in zowel fysieke als virtuele settings, waarbij afspraken persoonlijk op locatie of via online platforms zoals MS Teams of Webex werden georganiseerd.

De interviews vonden plaats tussen woensdag 21 februari 2024 en vrijdag 5 april 2024. De eerste expert waarmee ik een ontmoeting had was Henri Heimans, voormalig raadsheer bij het Hof van Beroep in Gent, op woensdag 21 februari van 11.00 tot 11.45 uur in Gent. Daarna volgde op donderdag 22 februari een dialoog via MS Teams met Ann Durwael, medewerker van het kabinet Justitie, van 10.00 tot 10.30 uur, en van 16.30 tot 18.00 uur ontmoette ik Koen Geens, voormalig minister van Justitie en federaal volksvertegenwoordiger, te Brussel. De gesprekken werden voortgezet op vrijdag 23 februari van 11.00 tot 12.30 uur in Brussel met Els Van Effelterre, algemeen directeur van JES, en op dinsdag 27 februari van 13.00 tot 15.00 uur in Borgerhout met Guy Redig, sociaal-wetenschapper en jeugdbeleidsexpert. Op donderdag 29 februari sprak ik in Oudenaarde van 14.30 tot 15.30 uur af met Hans Claus, directeur van de gevangenis en initiatiefnemer van vzw De Huizen, als vijfde respondent.

Verder zijn er gesprekken gevoerd via MS Teams met Astrid De Bruycker, schepen van gelijke kansen in Gent, op dinsdag 5 maart van 09.45 tot 10.10 uur; Peter Casteur, hoofd van de afdeling preventieve- en jongerenondersteuning bij het Agentschap Opgroeien, op woensdag 6 maart van 17.00 tot 18.00 uur; en Stefaan Van Hecke, lid van de Kamer, op donderdag 7 maart van 09.30 tot 10.00 uur. Ook zijn er ontmoetingen geweest met verschillende magistraten via MS Teams, waaronder Christian Denoyelle, vooraanstaand jeugdrechter, op maandag 11 maart van 13.30 tot 14.15 uur; Annemie Serlippens, onderzoeksrechter en voorzitter van de drugbehandelingskamer in Gent, op donderdag 14 maart van 14.30 tot 15.00 uur; en Luc Potargent, afdelingsvoorzitter van de Rechtbank van Eerste Aanleg in Antwerpen, op dinsdag 19 maart van 14.00 tot 14.30 uur.

In het kader van een rechtsvergelijking met Nederland heeft er een gesprek plaatsgevonden via Webex op vrijdag 5 april van 11.00 tot 11.45 uur met prof. dr. André van der Laan, een autoriteit op jeugd- en strafgebied. Deze ontmoetingen hebben een rijke bron van kennis en perspectieven opgeleverd die van onschatbare waarde zijn voor het onderzoek.

2. Korte beschrijving

1.1. INTERVIEW 1

Dit interview biedt diepgaande inzichten in de uitdagingen, waarmee jongvolwassen delinquenten tussen 18 en 23 jaar worden geconfronteerd binnen het Belgische strafrechtstelsel. De geïnterviewde spreekt vanuit een observerende rol diens zorgen over de huidige aanpak van het strafrechtstelsel uit en benadrukt dat jongeren vaak slechter uit het systeem komen dan dat ze er oorspronkelijk in gingen. Er wordt gepleit voor een meer holistische benadering die zich niet alleen richt op straf, maar ook op het herstel en de re-integratie van individuen in de samenleving.

De geïnterviewde benadrukt het belang van een gevoel van rechtvaardigheid en billijkheid voor jongeren die in aanraking komen met verschillende systemen, zoals onderwijs, politie en rechtbank. Er wordt kritiek geuit op het gebrek aan een grondige aanpak die zich richt op het herstel en de re-integratie van individuen in de samenleving, in plaats van enkel te focussen op straf. De overgang naar volwassenheid wordt als een moeilijke periode beschouwd, vooral vanwege het wegvallen van ondersteuning en de uitdagingen bij het vinden van huisvesting.

Een positief voorbeeld van een initiatief dat zich specifiek richt op jongvolwassen delinquenten is NestInvest in Gent. Dit initiatief biedt jongeren een veilige woonplek en begeleiding tijdens de overgangsfase naar zelfstandigheid. De respondent pleit voor een meer geleidelijke overgang voor jongeren na 18 jaar, met stabiliteit op het gebied van huisvesting en begeleiding. Er wordt benadrukt dat jongeren in deze leeftijdscategorie nog niet volledig volgroeid zijn en dat het strafrecht hen vanuit meerdere perspectieven moet benaderen.

De geïnterviewde uit zorgen over de paternalistische aard van het rechtssysteem en pleit voor een benadering die niet enkel gericht is op straf, maar ook op het bieden van kansen en ondersteuning aan jongvolwassenen. Het belang van continuïteit in de begeleiding en het creëren van kansen voor jongeren die in moeilijke situaties terechtkomen, wordt hier extra benadrukt. Het is essentieel dat het strafrechtstelsel jongvolwassenen ondersteunt bij hun re-integratie in de samenleving en hen helpt om op een positieve manier bij te dragen aan de maatschappij.

Tot slot wordt de rol van de OCMW's benadrukt als cruciaal in het ondersteunen van jongeren die willen studeren en een diploma willen behalen. Het belang van voldoende ondersteuning vanuit de OCMW's voor deze jongeren, mogelijk gemaakt via nationaal opgelegde gelijke

regels, wordt aangestipt als een essentieel aspect in het streven naar een gedegen begeleiding en het bieden van kansen aan jongeren die hun ambities willen verwezenlijken.

1.2. INTERVIEW 2

De geïnterviewde pleit voor een meer gedifferentieerde aanpak binnen de detentie en de behandeling, waarbij rekening wordt gehouden met de individuele behoeften, risico's en uitdagingen van deze specifieke leeftijdsgroep.

Er wordt opgeworpen dat de huidige leeftijdsopdeling in 'volwassen' en 'jeugd' mogelijk niet meer relevant is, gezien de biologische vaststelling dat jongvolwassenen nog niet op dezelfde manier verantwoordelijk gehouden kunnen worden als volwassenen. Er wordt gesproken over het concept van 'loopplankhuizen' als een mogelijke detentievorm voor jonge volwassenen die zich in een overgangsfase bevinden tussen adolescentie en volwassenheid. Deze huizen zouden een specifieke aanpak kunnen bieden voor deze leeftijdscategorie, gericht op opvoeding, begeleiding en ontwikkeling.

Verder wordt de suggestie van een 'omgekeerde uithandengeving' besproken, waarbij meerderjarigen onder de behandeling van de jeugdrechtbank zouden (blijven) vallen. Dit wordt gezien als een beter voorstel dan het collectief verhogen van de strafrechtelijke meerderjarigheid, omdat het ruimte biedt voor een individuele inschatting van de situatie van de delinquent.

De haalbaarheid van het oprichten van een jeugdbehandelingskamer binnen de correctionele rechtbanken wordt ook aangestipt. Hoewel de geïnterviewde geen tegenstander is van aparte kamers voor jonge personen, wordt benadrukt dat de aanpak niet zomaar gekopieerd kan worden van de drugbehandelingskamers, gelet op de diversiteit in problematieken bij deze jongeren.

Tot slot wordt gesproken over detentiehuisen als mogelijke oplossing voor jongvolwassenen, waarbij de nadruk ligt op kleinschaligheid en differentiatie in behandeling. Er wordt gepleit voor meer aandacht voor de specifieke situatie van jonge mensen, zowel op psychisch als sociaal vlak, zowel bij de berechting als de uitvoering van straffen. De geïnterviewde uit diens zorgen over het gebrek aan gedifferentieerde en genuanceerde strafuitvoeringsmodellen en benadrukt het belang van specialisatie en individualisering in de behandeling van jongvolwassen delinquenten.

1.3. INTERVIEW 3

De geïnterviewde benadrukt het belang van een individuele aanpak op maat van jongvolwassenen, in plaats van het creëren van aparte categorieën die gebaseerd zijn op leeftijd. Er worden zorgen geuit over het uitsluiten van individuen op basis van leeftijd en er wordt gepleit voor een meer flexibele benadering die rekening houdt met de specifieke behoeften en ontwikkeling van elke persoon.

De respondent wijst op de kunstmatigheid van leeftijdsgrenzen in het strafrechtstelsel en benadrukt dat het niet altijd zinvol is om strikte leeftijdscategorieën te hanteren. Er wordt gesteld dat het belangrijker is om te kijken naar de individuele omstandigheden en behoeften van elke persoon die voor de rechtbank verschijnt, ongeacht of die net onder of boven de 23 jaar oud is. Er wordt gepleit voor een aanpak op maat die rekening houdt met de unieke situatie van elke persoon, in plaats van vaste leeftijdsgrenzen te hanteren.

Deze getuige staat kritisch tegenover het idee van de 'omgekeerde uithandengeving' en benadrukt dat er andere mogelijkheden binnen het strafrecht zijn om met deze groep om te gaan. De geïnterviewde veronderstelt dat het belangrijk is om te blijven werken binnen de bestaande systemen en om de algemene trend van het strafrecht verder te ontwikkelen in plaats van nieuwe categorieën toe te voegen.

Er wordt ook gesproken over de specifieke behoeften, risico's en uitdagingen, waarmee jongvolwassen delinquenten tussen 18 en 23 jaar te maken hebben in het Belgische strafrechtstelsel. De geïnterviewde wijst op de moeilijkheden die deze groep kan ervaren bij het vinden van werk omwille van een strafblad, wat de re-integratie bemoeilijkt. Het belang van bewustwording van gedrag wordt benadrukt en er wordt gepleit voor een aanpak die zowel gericht is op het op orde brengen van iemands leven als op het besef van de consequenties van het gedrag voor anderen.

De geïnterviewde is geen voorstander van het verhogen van de strafrechtelijke meerderjarigheid en benadrukt dat leeftijd niet altijd een goede indicator is van volwassenheid. Er wordt opnieuw gepleit voor een aanpak op maat die rekening houdt met de individuele situatie van elke persoon, ongeacht de leeftijd.

Verder wordt de jongerenopvolgingskamer besproken als een specifiek initiatief, gericht op jongeren die met problemen kampen en strafbare feiten hebben gepleegd. Dit concept, zoals geïmplementeerd in Antwerpen, biedt een methode vergelijkbaar met die van

drugbehandelingskamers en richt zich op het begeleiden en opvolgen van jongeren binnen het rechtssysteem. Daarnaast wordt de noodzaak van een opleiding voor magistraten benadrukt, met specifieke verplichte en vrijwillige opleidingen binnen het Instituut voor Gerechtelijke Opleiding (IGO). Deze opleidingen zijn essentieel voor magistraten die zich willen specialiseren in bepaalde rechtsgebieden, zoals jeugdrecht, en dragen bij aan een beter begrip en aanpak van complexe juridische kwesties.

In het algemeen wordt er gepleit voor een flexibele en op maat gemaakte aanpak voor jongvolwassenen binnen het strafrechtssysteem. De respondent benadrukt het belang van het individu en de unieke omstandigheden van elke persoon die met justitie in aanraking komt. De geïnterviewde staat kritisch tegenover vaste leeftijdsgrenzen en pleit voor een benadering die rekening houdt met de complexe behoeften en ontwikkeling van jongvolwassenen in het strafrechtssysteem.

1.4. INTERVIEW 4

De expert benadrukt dat het huidige strafsysteem niet effectief is en dat straffen vaak slecht worden uitgevoerd. Er wordt gewezen op de complexiteit van jongeren die in aanmerking komen voor uithandengevingen, waarbij sommige extreme gevallen zelfs als psychopaten worden beschouwd. De expert erkent dat de meerderheid van de mensen niet inherent slecht is, maar dat er slechts een kleine groep van echt slechte individuen bestaat.

De respondent pleit voor een meer gepersonaliseerde aanpak van jongvolwassenen in het strafrechtssysteem. Er wordt gesproken over het belang van vroegtijdige interventie en begeleiding, met nadruk op het identificeren en aanpakken van de onderliggende problemen die hebben geleid tot crimineel gedrag. De introductie van een jeugdbehandelingskamer wordt voorgesteld als een haalbare oplossing, waarbij jongeren snel worden beoordeeld en begeleid, net om recidive te voorkomen.

De geïnterviewde benadrukt het belang van intensieve begeleiding en educatie voor jongvolwassenen, aangezien velen niet goed op de hoogte zijn van hun rechten en verantwoordelijkheden. Er wordt gewezen op de noodzaak om jongeren te motiveren en te ondersteunen bij het naleven van voorwaarden en het volgen van programma's die hun gedrag en denkwijze positief beïnvloeden.

De aanpak van de jongvolwassenen binnen het strafrechtssysteem is geëvolueerd, met een nadruk op vroegtijdige betrokkenheid van verschillende instanties zoals het parket, de

justitieassistent en de hulpverlening. Door regelmatig overleg en samenwerking kunnen pijnpunten in dossiers worden geïdentificeerd en aangepakt, wat leidt tot een meer effectieve en geïntegreerde aanpak van jongvolwassenen in het justitiesysteem.

De geïnterviewde benadrukt voornamelijk de voordelen van de jongerenopvolgingskamer (JOK) als een effectief instrument binnen het strafrechtstelsel. De JOK biedt een gepersonaliseerde aanpak voor jongvolwassenen, waarbij specifieke problemen worden aangepakt en begeleiding op maat wordt aangeboden. De vroegtijdige interventie en intensieve begeleiding kunnen jongeren helpen om hun gedrag te verbeteren en recidive te voorkomen. Daarnaast wordt de samenwerking tussen verschillende instanties, waaronder het CAW (Centra voor Algemeen Welzijnswerk), gezien als een positief aspect van de JOK, omdat dit zorgt voor een geïntegreerde aanpak en betere opvolging van de jongeren.

Hoewel de geïnterviewde voornamelijk de voordelen opsomt, kunnen er ook enkele mogelijke nadelen verbonden zijn aan de JOK. Bijvoorbeeld dat niet alle jongvolwassenen in aanmerking komen voor de JOK, waardoor sommige individuen mogelijk niet de nodige begeleiding ontvangen. Daarnaast kan er een beperkte capaciteit zijn binnen de JOK, wat kan leiden tot wachtlijsten of beperkte beschikbaarheid van programma's. Het is belangrijk om deze mogelijke nadelen in overweging te nemen bij het evalueren van de effectiviteit en efficiëntie van de JOK als instrument binnen het strafrechtstelsel.

De expert pleit voor een meer holistische en proactieve benadering van jongvolwassenen binnen het strafrechtstelsel, met de nadruk op preventie, begeleiding en samenwerking tussen verschillende instanties. Het is essentieel om de specifieke behoeften en omstandigheden van jongvolwassenen te begrijpen en aan te pakken om hen te helpen een positieve weg in te slaan en recidive te voorkomen.

1.5. INTERVIEW 5

Het interview benadrukt het belang van een gerichte benadering op begeleiding en ondersteuning van jongeren die in aanraking komen met justitie, in plaats van enkel te focussen op het veroordelen en het straffen.

De geïnterviewde uit een bezorgdheid over het huidige strafrechtstelsel in België en pleit voor meer nuance en maatwerk bij de behandeling van jongvolwassenen. Een niet op straffen gerichte aanpak, maar wel gericht op het begeleiden van jongeren op hun leven terug in eigen

handen te kunnen nemen, is essentieel voor de geïnterviewde. Het behouden van een grijze zone tussen acceptabel en niet-acceptabel gedrag wordt als cruciaal gezien om te voorkomen dat jongeren te snel in het strafsysteem belanden.

Bovendien spreekt de respondent zich uit tegen een te strakke toepassing van het strafrecht en pleit daarom voor meer aandacht voor individuele behoeften en omstandigheden. De geïnterviewde kaart het belang aan van een aanpak die gericht is op reflectie en begeleiding, in plaats van louter gericht op straffen. Daarnaast wordt er steun getoond voor het concept van 'omgekeerde uithandengeving', waarbij meerderjarigen onder de behandeling van de jeugdrechtbank vallen om een passendere aanpak te waarborgen.

Verder benadrukt de geïnterviewde het belang van een afkoelingsperiode en een holistische benadering bij het behandelen van jongeren, betrokken bij delinquent gedrag. Er wordt gepleit voor een aanpak die niet alleen gericht is op bestraffen, maar ook op begrip van de onderliggende oorzaken en het bieden van passende behandelingen. De respondent stelt voor meer aandacht te besteden aan een efficiënte en effectieve aanpak van jeugddelinquentie en het vinden van argumenten die een ondersteunende aanpak rechtvaardigen.

Tot slot benadrukt de geïnterviewde het belang van het vermijden van klassenjustitie en het bieden van een eerlijke en rechtvaardige behandeling van alle individuen, ongeacht hun achtergrond. Er wordt gepleit voor een benadering gebaseerd op objectieve criteria, zoals leeftijdscategorieën, die maatwerk en nuance toelaat in de behandeling van jongeren in het justitiële systeem. Het vermijden van stereotypering en stigmatisering wordt als essentieel gezien in het streven naar een rechtvaardig en effectief strafrechtssysteem.

1.6. INTERVIEW 6

De respondent benadrukt het belang van het vinden van passende oplossingen voor deze leeftijdsgroep, die vaak tussen de jeugd- en volwassenenrechtssystemen valt. Er wordt gesproken over de jeugdopvolgingskamer in Antwerpen en het model van de drugbehandelingskamer in Gent als mogelijke inspiratiebronnen voor het ontwikkelen van een dergelijk kader.

De geïnterviewde erkent dat de huidige systemen nog niet optimaal zijn afgestemd op de specifieke behoeften van jongvolwassenen. Er wordt gewezen op de noodzaak van gegevensdeling tussen verschillende instanties, zoals justitie, zorg en welzijn, om een effectieve aanpak te garanderen. Daarnaast wordt benadrukt dat het budgettaire aspect en de

beschikbaarheid van middelen een cruciale rol spelen bij het opzetten van een nieuw kader voor deze doelgroep. Ook wordt er verwezen naar het adolescentierecht in Nederland, waar zowel de uithandengeving als de teruggave in de wetgeving is opgenomen. Dit wordt door de respondent gezien als een mooi voorbeeld van een aparte categorie voor jongvolwassenen.

Er wordt gepleit voor een holistische benadering waarbij niet alleen naar jongvolwassenen vanuit het jeugddelinquentierecht wordt gekeken, maar ook preventief wordt ingegrepen. De geïnterviewde benadrukt het belang van lokale en regionale samenwerking tussen verschillende instanties, zoals de Centra Algemeen Welzijnswerk (CAW's) en jeugdzorgorganisaties, om een passend ondersteuningsaanbod te creëren.

Een interessant project dat wordt genoemd is 'Back on Track', dat zich richt op de overgang tussen minder- en meerderjarigen en zich focust op aspecten zoals opleiding en huisvesting. Dit project illustreert de noodzaak van maatwerk en specifieke begeleiding voor jongvolwassenen in een kwetsbare positie.

De geïnterviewde pleit voor een systeem, waarin justitie, parket, rechters en hulpverleners op een gecoördineerde en wettelijk vastgelegde manier kunnen samenwerken en informatie delen. Dit zou moeten voorkomen dat jongvolwassenen telkens opnieuw door het systeem moeten worden geleid en waarborgt een meer efficiënte en effectieve aanpak. Er valt veel te leren van initiatieven zoals de jongerenopvolgingskamer, lokale ketenaanpak en infodeling, die een goede samenwerking vormen waarbij correcte informatie wordt opgevolgd om jongeren op hun individuele traject optimaal te kunnen begeleiden.

Tot slot wordt de noodzaak benadrukt om rekening te houden met de neurobiologische realiteit van jongvolwassenen, waarbij impulsiviteit en ontwikkelingsfases een rol spelen in hun gedrag. Het belang van wetenschappelijk onderbouwde benaderingen en het creëren van een veilige omgeving waarin jongvolwassenen zich kunnen ontwikkelen, staat centraal in de visie van de geïnterviewde.

De geïnterviewde belicht de complexiteit en de uitdagingen rondom het vinden van een passend juridisch kader voor jongvolwassenen tussen 18 en 23 jaar. De noodzaak van samenwerking tussen verschillende instanties wordt benadrukt, maatwerk in ondersteuning en het creëren van een omgeving die rekening houdt met de specifieke behoeften en ontwikkelingsfases van deze doelgroep.

1.7. INTERVIEW 7

In dit interview wordt een diepgaande analyse voorgesteld van het strafrechtstelsel met betrekking tot jongvolwassenen, waarbij de focus ligt op de noodzaak van een meer menselijke en hoopvolle benadering. De geïnterviewde benadrukt het belang van het beschavingsideaal waarin mensen worden gezien als individuen met gevoelens, die ruimte verdienen om te groeien, fouten te maken en te herstellen. Hoewel er erkenning is voor de noodzaak van straffen en bewustwording van grensoverschrijdingen, pleit de geïnterviewde voor een benadering die gericht is op verbetering en hoop voor de toekomst.

De wetgeving rond jeugdrecht, met een hoogtepunt in 1965, wordt geprezen vanwege haar progressieve en pedagogische benadering. In latere jaren is er echter een verschuiving opgetreden naar een meer strafgerichte interpretatie, waarbij de nadruk ligt op bestraffing in plaats van op pedagogische interventies. De geïnterviewde benadrukt het belang van het behouden van een hoopvolle toekomstgerichte benadering, zelfs in gevallen waarin de hoop minimaal lijkt te zijn.

Er wordt gesproken over detentiehuizen als een alternatieve benadering, waarbij kleinschalige en natuurlijke omgevingen gecreëerd worden met bewaakte vrijheden. Deze aanpak, samen met andere creatieve oplossingen, beklemtoont het belang van fantasie en goede wil bij het verbeteren van het systeem. De geïnterviewde erkent echter dat dergelijke initiatieven afhankelijk zijn van de goodwill van individuen en niet structureel verankerd zijn in het rechtssysteem.

Een centraal punt van zorg is de inconsistentie in behandeling binnen het jeugdbeleid, waar gelijke situaties niet altijd gelijk behandeld worden. De geïnterviewde pleit voor een rechtvaardig systeem waarin jonge mensen recht hebben op een aparte behandeling die gericht is op hun ontwikkeling en behoeften. Het gebrek aan politieke steun voor dergelijke hervormingen wordt bekritiseerd, met de nadruk op de noodzaak van structurele veranderingen en een meer progressieve benadering.

Tot slot wordt gepleit voor een verhoging van de strafrechtelijke meerderjarigheid naar 23 of 24 jaar, om een meer mensvriendelijke en hoopvolle benadering te waarborgen voor jongvolwassenen. Hoewel erkend wordt dat sommige individuen ernstige misdaden begaan, benadrukt de geïnterviewde voor de meerderheid hoopvol te zijn en moet het systeem gericht zijn op re-integratie en toekomstperspectief.

De leeftijdsgrens van 18 jaar wordt als zeer arbitrair beschouwd, gebaseerd op historische aannames dat iemand op die leeftijd volgroeid zou zijn. De respondent is ervan overtuigd dat als er nieuwe bevindingen zijn die aangeven dat deze leeftijdsgrens eigenlijk hoger zou moeten liggen, dit ook strafrechtelijk moet worden herzien. Het is teleurstellend voor de respondent dat jongvolwassenen niet meer aandacht krijgen, vooral gezien recente inzichten over onvolgroeide hersenontwikkeling op deze leeftijd. Het is opmerkelijk dat, hoewel verschillende politieke partijen het eens zijn met deze uitgangspunten, er weinig actie wordt ondernomen. Het is belangrijk om de aandacht te richten op de vele duizenden mensen die deze extra aandacht verdienen.

De geïnterviewde benadrukt de noodzaak van een meer empathische en hoopvolle benadering binnen het strafrechtstelsel voor jongvolwassenen, waarbij de focus ligt op ontwikkeling, herstel en toekomstperspectief. Er wordt opgeroepen tot structurele veranderingen en een progressievere aanpak om rechtvaardigheid en gelijke behandeling te waarborgen voor alle individuen binnen het systeem.

1.8. INTERVIEW 8

De geïnterviewde belicht diverse belangrijke aspecten met betrekking tot het strafrechtstelsel en de behandeling van jongvolwassenen in de samenleving. De getuige benadrukt het belang van een evenwichtige benadering bij ernstige misdrijven, waarbij de maatschappij vaak neigt naar vergelding en wraakzucht, zelfs bij jongeren. Er wordt gepleit voor uitzonderingen in het strafrechtstelsel voor zeer ernstige feiten.

De geïnterviewde erkent de complexiteit van het strafrechtstelsel en de uitdagingen bij het verminderen van detentieschade. Er wordt gesteld dat de gevangenis vaak eerder bijdraagt aan desintegratie dan aan re-integratie, wat de noodzaak benadrukt van preventie, begeleiding en ondersteuning voor gedetineerden. De focus ligt op het vinden van alternatieve manieren om met delinquent gedrag om te gaan, met nadruk op het individuele oordeel van rechters en het belang van investeringen in begeleiding en ondersteuning.

De geïnterviewde pleit voor een mildere straftoemeting en benadrukt het belang van het laten verdwijnen van gevangenisstraffen op lange termijn. Er wordt gewezen op de noodzaak om te evolueren naar een meer humane benadering van strafrecht, met aandacht voor individuele omstandigheden en het voorkomen van recidive. De geïnterviewde benadrukt dat re-integratie geen heropvoeding is, maar eerder een uitdaging die voortkomt uit de gevangenisomgeving zelf.

De geïnterviewde reflecteert op de rol van juristen in het begrijpen van wetenschappelijke, niet-juridische argumenten en benadrukt het belang van kritisch denken en het niet klakkeloos accepteren van informatie. Er wordt aandacht besteed aan de paradox tussen de vroege rijpheid van jongeren in de moderne samenleving en de noodzaak voor verantwoordelijkheid en volwassenheid. De geïnterviewde moedigt een evenwichtige benadering aan, waarbij jongeren worden gestimuleerd om verantwoordelijkheid op te nemen en zich ook te ontwikkelen in een complexe maatschappij.

De respondent erkent echter dat het grootste probleem zich op budgettair vlak bevindt. De vraag of detentiehuizen een betere oplossing zouden bieden, wordt gesteld, waarbij wordt verondersteld dat het gevangenisconcept het risico op detentieschade vergroot door de kans op contact met andere delinquenten.

In essentie pleit de geïnterviewde voor een meer empathische en holistische benadering van het strafrechtstelsel, met de nadruk op preventie, begeleiding en individuele beoordeling. Toch is het ook belangrijk om niet te toegeeflijk te zijn jegens jonge mensen, gezien de overvloed aan kansen en alternatieven die ze tegenwoordig hebben in vergelijking met vroeger. Er moet een juiste balans worden gevonden tussen vroege volwassenheid en verantwoordelijkheid. De visie van de geïnterviewde draait om het streven naar een rechtssysteem dat de complexiteit van menselijk gedrag erkent en tegemoetkomt aan de behoefte aan rehabilitatie en herintegratie in de samenleving.

1.9. INTERVIEW 9

Het interview met deze expert belicht verschillende aspecten van het Belgische strafrechtstelsel met betrekking tot jongvolwassenen, met een focus op de overgangleeftijd naar het jeugdstrafrecht tot 23 jaar. De expert benadrukt het belang van de neurologische ontwikkeling en de individuele verschillen bij jongvolwassenen, wat de noodzaak van een flexibele benadering in de rechtspraak onderstreept.

De geïnterviewde is van mening dat de wetenschappelijke inzichten over de volledige ontwikkeling van de hersenen tot ongeveer 23 jaar moeten worden meegenomen in de beoordeling van jongvolwassenen in het strafrecht. Deze benadering impliceert een meer individuele aanpak, waarbij de overgang naar het jeugdstrafrecht tot 23 jaar als passend wordt beschouwd. Hierbij wordt benadrukt dat elke zaak grondig moet worden geanalyseerd door

experts voordat een beslissing wordt genomen over verwijzing naar het volwassenenstrafrecht.

De respondent pleit voor een holistische benadering in de behandeling en begeleiding van jongvolwassen delinquenten, waarbij verschillende vormen van therapie en begeleiding worden aangeboden, zoals residentiële of ambulante psychosociale en psychiatrische begeleiding. Deze aanpak vereist een totaalpakket aan ondersteuning om jongeren weer op het juiste pad te krijgen, met de nadruk op preventie en behandeling boven repressie.

Er wordt ook gewezen op de noodzaak van forensische observatie en expertise bij het beoordelen van de geschiktheid voor jeugd- of volwassenenstrafrecht. De kwaliteit van de expertise speelt een cruciale rol bij het nemen van beslissingen over de behandeling en begeleiding van jongvolwassenen in het strafrechtstelsel. Het belang van een gedegen onderzoek en evaluatie, voordat een definitieve beslissing wordt genomen, wordt gezien als essentieel voor een rechtvaardig en effectief systeem. Deze specialisatie zou ook vereist moeten zijn, alvorens iemand uit handen kan worden gegeven.

De expert uit ook diens bezorgdheid over de huidige tekortkomingen in de geestelijke gezondheidszorg en preventieve maatregelen, die van invloed zijn op het gedrag van jongeren en hun betrokkenheid bij delinquent gedrag. Er wordt benadrukt dat het voorkomen van problemen en het bieden van adequate ondersteuning vanaf een jonge leeftijd essentieel is om te voorkomen dat jongeren in het strafrechtstelsel belanden. Door sneller en meer te investeren in preventie, kan men een andere samenleving creëren die zich beter organiseert.

Verder wordt het belang van het verplicht stellen van bijstand van een advocaat voor jongvolwassenen tot 23 jaar als een mogelijke oplossing binnen het strafrechtstelsel benadrukt. Door deze maatregel te implementeren, kunnen jongvolwassenen beter worden ondersteund en begeleid tijdens juridische procedures, wat hun rechten beschermt en hen helpt om een eerlijke behandeling te krijgen. Deze verplichte bijstand van een advocaat tot 23 jaar zou de toegang tot juridische bijstand verbeteren en de belangen van jongvolwassenen in het strafrechtstelsel beter waarborgen. Het zou ook bijdragen aan een meer rechtvaardige en evenwichtige behandeling van jongvolwassen delinquenten, met het oog op hun re-integratie en herstel.

Het interview met de expert benadrukt de complexiteit van het omgaan met jongvolwassenen in het strafrechtstelsel en pleit voor een meer individuele, holistische en preventieve benadering om jongeren te begeleiden en te rehabiliteren. De inzichten en aanbevelingen van

de expert bieden waardevolle perspectieven voor het verbeteren van het Belgische strafrechtstelsel met betrekking tot jongvolwassen delinquenten.

1.10. INTERVIEW 10

De geïnterviewde benadrukt het belang van detentiehuisen als aparte faciliteiten voor minderjarigen en jongvolwassenen in het strafrechtstelsel. Er wordt gepleit voor een focus op hersteltrajecten en behandelingen, met specifieke aandacht voor de behoeften van deze leeftijdsgroep. Dankzij recente wijzigingen in het Wetboek van Strafvordering zijn er enkele alternatieven, zoals behandeltrajecten, toegevoegd, waardoor nieuwe mogelijkheden ontstaan. Het idee van detentiehuisen wordt ondersteund als een manier om gevangenen te ontlasten en effectievere begeleiding te bieden. De geïnterviewde gelooft sterk in het concept van detentiehuisen als een manier om de terugkeer naar de maatschappij te bevorderen en benadrukt het belang van goede begeleiding en individuele aandacht.

Daarnaast wordt gesproken over de duur van hersteltrajecten, waarbij succesvolle procedures binnen de drugbehandelingskamer gemiddeld acht maanden tot een jaar duren. De geïnterviewde benadrukt het belang van motivatie en opvolging in dergelijke trajecten, met een maximale duur van 18 maanden volgens de wet. Er wordt ook gewezen op de noodzaak van goede samenwerking met hulpverleners en justitieassistenten om een effectieve doorstroming naar reguliere hulpverlening te waarborgen.

Verder wordt gesproken over de haalbaarheid van het oprichten van een jeugdbehandelingskamer binnen correctionele rechtbanken, vergelijkbaar met de drugbehandelingskamer in Gent. De geïnterviewde ziet dit als een waardevolle aanvulling voor jongeren die niet direct een gevangenisstraf verdienen, met de nadruk op het bieden van een traject, waarin ze kunnen bewijzen dat ze gemotiveerd zijn om voorwaarden na te leven. Het idee van hersteltrajecten als alternatief voor directe gevangenisstraffen wordt ondersteund als een manier om jongeren te begeleiden en te voorkomen dat ze een strafblad krijgen.

Bovendien wordt gesproken over de behoefte aan aparte detentiehuisen voor jongvolwassenen, met een focus op individuele begeleiding en een constructieve aanpak in een gesloten setting. De geïnterviewde benadrukt dat detentiehuisen niet alleen moeten dienen als straf, maar ook als plaatsen waar effectief aan rehabilitatie wordt gewerkt. Het idee van detentiehuisen als een combinatie van straf en begeleiding wordt gezien als een positieve benadering om jongvolwassenen te helpen terug te keren naar de maatschappij.

Daarnaast verwijst de respondent ook naar de *Youth Courts* in de Verenigde Staten. Daar wordt specifieke aandacht gegeven aan jongvolwassenen. De drugbehandelingskamer is de eerste soort kamer die ook werkt rond hersteltrajecten. In Europa zijn er nog niet voldoende voorbeelden en daar zou wel verandering in moeten komen.

In het geheel van het interview komt naar voren dat de geïnterviewde sterk gelooft in het belang van specifieke begeleiding en behandeling van minderjarigen en jongvolwassenen in het strafrechtstelsel. Detentiehuizen, hersteltrajecten en samenwerking met hulpverleners worden gezien als cruciale elementen om deze doelgroep effectief te ondersteunen en te begeleiden. Het zou een positieve stap zijn als hulpverleners of justitieassistenten aanwezig zouden zijn tijdens zittingen om de jongeren in hun individueel traject verder te begeleiden. Op die manier kunnen zij een betere verbinding leggen naar een adequaat hulpverleningsnetwerk. De visie van de geïnterviewde wijst op een holistische aanpak, waarbij de nadruk ligt op rehabilitatie, terugkeer naar de maatschappij en het voorkomen van recidive.

1.11. INTERVIEW 11

De geïnterviewde bespreekt verschillende aspecten van het Belgische strafrechtstelsel, met een focus op de behandeling van jongvolwassenen en de evolutie van drugbehandelingskamers naar herstelkamers. De term 'drugbehandelingskamers' is vervangen door 'herstelkamers' om een breder scala aan problematieken aan te pakken, niet enkel gerelateerd aan drugs, maar ook aan andere onderliggende kwesties. Een recent gestemde wet heeft deze verandering geformaliseerd en streeft ernaar dat alle rechtbanken tegen 2028 herstelkamers zouden hebben. Hoewel Gent het initiatief nam met een proefproject, zijn er momenteel al zo'n 20-22 rechtbanken met herstelkamers.

De respondent benadrukt het belang van de visie van rechters bij het behandelen van jongvolwassenen binnen het strafrechtstelsel. Er wordt gesuggereerd om een jeugdbehandelingskamer op te richten binnen de correctionele rechtbanken, vergelijkbaar met de drugbehandelingskamer in Gent. Dit zou een meer gepersonaliseerde aanpak mogelijk maken, rekening houdend met de specifieke behoeften, risico's en uitdagingen van jongvolwassen delinquenten tussen 18 en 23 jaar. De visie hierop zou afhankelijk zijn van de politieke beslissingen op basis van maatschappelijke evoluties. Het is wel mogelijk dit als proefproject op te starten, waarbij men kan bijsturen. De geïnterviewde pleit voor individuele trajecten en benadrukt het belang van beroepsopleiding, vorming en het aanpakken van onderliggende problematieken om deze jongvolwassenen op het rechte pad te brengen.

Er wordt ook gesproken over de noodzaak van goede begeleiding, zowel binnen detentiehuisen als daarbuiten, om jongvolwassenen te helpen een nieuwe toekomst op te bouwen. De geïnterviewde erkent dat elke situatie uniek is en dat een individuele aanpak essentieel is. Daarnaast wordt gewezen op de mogelijke invoering van nieuwe maatregelen binnen het volwassenenstrafrecht om beter tegemoet te komen aan de behoeften van jongvolwassenen.

De geïnterviewde onderstreept het belang van wetenschappelijk onderzoek en evaluatie bij het implementeren van nieuwe initiatieven, zoals herstelkamers. Het wordt aanbevolen om proefprojecten op te zetten en deze regelmatig te evalueren om eventuele aanpassingen te kunnen doorvoeren. Door academische begeleiding en continue evaluatie kan de effectiviteit van dergelijke initiatieven worden gewaarborgd.

Het oprichten van detentiehuisen voor zowel jongvolwassenen als *first offenders* kan een belangrijke stap zijn in de juiste richting. Indien jongeren tussen 18 en 23 jaar de zwaarste strafmaatregel krijgen, namelijk de opsluiting als ultimum remedium, zou dit in detentiehuisen moeten zijn in de plaats van in gevangenis. Dat zou sneller kunnen worden gerealiseerd dan het wijzigen van de strafprocedure en de organisatie van het strafrecht, vooral op politiek vlak.

Daarnaast zal het invoeren van een 'omgekeerde uithandengeving' slechts mogelijk zijn na een deskundig onderzoek door een psycholoog of arts. Als iemand nog niet als volwassene kan worden beschouwd, zou hij of zij onder bepaalde criteria onder het jeugdrecht behandeld kunnen worden. Dit concept zal echter goed moeten worden uitgewerkt om te kunnen bepalen of het dossier terug moet gaan naar een jeugdrechter of bij de gewone strafrechter zal blijven, gezien de verschillen in ervaring en knowhow tussen beiden.

De geïnterviewde pleit voor een meer gepersonaliseerde aanpak binnen het strafrechtstelsel, met speciale aandacht voor jongvolwassenen en de evolutie naar herstelkamers als een veelbelovende ontwikkeling om een breed scala aan problematieken aan te pakken en individuen te begeleiden naar een positieve toekomst.

1.12. INTERVIEW 12

Het interview met deze expert belicht de complexe kwesties rond het strafrechtstelsel met betrekking tot jongvolwassenen. De geïnterviewde benadrukt de problemen die ontstaan door

de overgang van jeugd- naar volwassenenstrafrecht en de impact hiervan op de behandeling en begeleiding van jonge delinquenten.

In de eerste plaats wordt aangehaald dat het strafrechtelijke systeem voor jongeren en volwassenen naast elkaar bestaat, wat tot conflicten kan leiden, wanneer een jongvolwassene een misdrijf pleegt. De geïnterviewde wijst op de noodzaak om rekening te houden met de context en persoonlijkheid van jongeren bij de behandeling en begeleiding, in tegenstelling tot de benadering bij volwassenen. Er wordt benadrukt dat het jeugdsysteem en het volwassenensysteem parallel kunnen lopen, wat vragen oproept over wie de beslissingen neemt bij overgangsgevallen.

In de tweede plaats wordt besproken hoe hulpverlening voor jongeren vaak tekortschiet door wachtlijsten en capaciteitstekorten, terwijl jeugdrechters gedwongen hulpverlening kunnen opleggen. Dit roept de vraag op of jeugdrechters niet meer ruimte moeten krijgen om op maat te werken en in hoeverre het strafrecht moet worden aangepast aan de jeugdcontext. De geïnterviewde pleit voor een betere afstemming tussen het strafrecht en de jeugdbegeleiding om effectieve ondersteuning te bieden aan jonge delinquenten.

In de derde plaats wordt de uitdaging van het gebrek aan basisvaardigheden en sociale context benadrukt, met name voor jongeren zonder een ondersteunend netwerk. Het belang van op maat gemaakte begeleiding en de invloed van de sociale omgeving op het gedrag van jongvolwassenen worden onderstreept. De respondent suggereert dat de leeftijdsgrens van 18 jaar problemen kan veroorzaken en pleit voor meer flexibiliteit in het bepalen van meerderjarigheid op basis van individuele behoeften en risico's.

In de vierde plaats benadrukt de expert de paradox tussen de burgerrechtelijke en strafrechtelijke meerderjarigheid. Op 18-jarige leeftijd worden jongeren voor hun verantwoordelijkheid gesteld. Indien ze dit niet willen doen, komen ze in de problemen. Sommigen beseffen dat de speeltijd gedaan is, maar anderen blokkeren, mogelijks ook vanwege hun gebrek aan bepaalde basisvaardigheden. Het zijn vooral zij die de hulp, bijstand of ondersteuning extra nodig hebben om te vermijden dat ze (meer) op het verkeerde pad komen.

Tot slot ziet de expert het idee van een 'omgekeerde uithandengeving' als een mogelijk alternatief. Maar het blijft belangrijk om een differentiatie te behouden tussen minderjarigen en meerderjarigen. Er wordt geopperd dat een tussencategorie kan helpen om beter in te spelen op de behoeften van jongvolwassenen in het strafrechtstelsel, mits gespecialiseerde

begeleiding. Door de nadruk te leggen op een geïndividualiseerde aanpak en het creëren van procedures die rekening houden met specifieke omstandigheden, kan een meer effectieve en rechtvaardige behandeling van jonge delinquenten worden bevorderd.

Zo een tussencategorie kan gecreëerd worden door in uitzonderlijke gevallen als rechter te bepalen dat iemand niet meerderjarig wordt op 18 jaar, maar pas op 23 jaar. Dat er in uitzonderlijke gevallen een verschuiving kan plaatsvinden van de meerderjarigheid en dit voor alle mogelijke beschermings- en strafrechtelijke statuten.

Al bij al benadrukt het interview de complexiteit en uitdagingen van het strafrechtstelsel met betrekking tot jongvolwassenen, en pleit het voor een meer holistische en op maat gemaakte benadering om de behoeften van deze kwetsbare groep beter te kunnen adresseren.

3. Vergelijking uitspraken bevoorrechte getuigen

	1. Beoordeling strafrechtstelsel jongvolwassenen?	<i>Mening differentiatie strafrecht – en + 18 jaar?</i>	<i>Belang wetenschappelijke groei tot 23 jaar?</i>	<i>Specifieke behoeften en risico's?</i>
<i>Interview 1</i>	Negatieve impact strafstelsel op re-integratie en herstel	Arbitraire leeftijdsgrens; harde overgang; behoefte aan continuïteit en ondersteuning	Belang groei tot 23 jaar; meervoudige benadering in strafrecht; nood aan maatschappelijke omkadering en ondersteuning	Momenteel te paternalistisch systeem
<i>Interview 2</i>	Achteruitgang in behandeling en onzekerheid in straffen voor jonge en diverse gedetineerden	Groeiende integratie tussen jeugdrecht en strafrecht, maar praktijk wijkt soms af	Belangrijk: overgang naar volwassenheid beïnvloedt detentie en sociale integratie	Behoeften: leerproces, identiteitsontwikkeling, sociale kwetsbaarheid + Behandeling in aangepaste detentievormen is gewenst

<i>Interview 3</i>	Kritisch, pleit voor individuele aanpak, tegen aparte categorieën	Leeftijdsgrens relevant, pleit voor individuele aanpak	Belang erkend, kan invloed hebben op aanpak	Strafblad bemoeilijkt werk en re-integratie; gevangenis leert geen positieve lessen
<i>Interview 4</i>	Strafrechtsysteem behandelt hen momenteel inadequaat, wat leidt tot herhaalde misdaden en zware straffen	Leeftijdsgrens is noodzakelijk, maar de keuze van de grens is arbitrair	Belang ontwikkeling is relevant in het strafstelsel	Uitdaging: traagheid in opvolging na vonnis voor jongvolwassenen
<i>Interview 5</i>	Kritiek op strafrecht voor jongvolwassenen: te rechtlijnig, mist nuance en jongerenperspectief	Leeftijdsgrens in strafrecht is fictief, ontbreekt nuance in ontwikkeling en verantwoordelijkheid	Ja, zeker relevant	Behoeften: snelle opvolging, passende begeleiding; Risico's: impulsiviteit, lange procedures
<i>Interview 6</i>	Strafrechtsysteem voor jongvolwassenen is niet altijd passend, vraagt meer afstemming en continuïteit	Verschillen in strafrechtstelsel voor - en +18-jarigen zijn formeel vergelijkbaar maar inhoudelijk jeugd-specifiek	Belangrijk: groei tot 23 jaar moet strafrechtelijk worden erkend	Leeftijdsgerelateerde ontwikkeling, gebrek aan gepaste reacties, gebroken trajecten, gebrek aan infodeling
<i>Interview 7</i>	Kritiek op strafrechtstelsel voor jongvolwassenen;	Kritiek op het verschil in strafrechtstelsel	Erkenning van relevantie groei tot 23 jaar	Behoeften: verhoging strafrechtelijke

	pleit voor meer progressief jeugdrecht	m voor jongeren en volwassenen		meerderjarigheid naar 23 jaar
<i>Interview 8</i>	Kritisch over jeugd, onderstreept detentieschade en verantwoordelijkheid dskwesties	Kritisch over leeftijdsgrenzen, afhankelijk van context en situatie	Belang erkend als wetenschap dit zegt + leeftijdslimieten overwogen in strafrecht	Detentieschade, ontwikkelingsk wetsbaarheid, overgangsfasen
<i>Interview 9</i>	/	Leeftijdsgrens is arbitrair; expertise nodig voor uithandengeving	Cruciaal vanwege neurologische ontwikkeling	Maatschappelijke problemen, woningnood, gebrek aan begeleiding
<i>Interview 10</i>	Geen onderscheid in wetboek, maar rechters vermijden gevangenis voor jongvolwassenen	Groot onderscheid; jeugdrechter kan beter opvolgen en behandelen	Belangrijk; jongeren in gevangenis beïnvloedbaar, aparte aanpak nodig	Invloed gevangenis op hun leven
<i>Interview 11</i>	Er is behoefte aan meer onderzoek naar het aanpakken van jongvolwassenen binnen het strafrechtstelsel	Het verschil is logisch vanwege de behoefte aan bescherming en vroegtijdige interventie	Belang van ontwikkelingsfasen erkend; behoefte aan gepaste begeleiding en detentiehuis	Individuele aanpak, beroepsopleiding, gezinsproblematiek
<i>Interview 12</i>	Strafrechtstelsel zou meer moeten kijken naar het jeugdrecht, met aandacht voor persoonlijkheid en context	Het onderscheid is problematisch vanwege veranderingen in ontwikkeling en sociale context	Erkenning van wetenschappelijke vaststellingen over groei tot 23 jaar kan een belangrijk element zijn in de strafrechtelijke benadering van jongvolwassenen	Burgerrechtelijke verantwoordelijkheid, sociale context, gebrek aan basisvaardigheden

	2. Verbetering strafrechtstelsel jongvolwassenen?	<i>Relevantie leeftijdsgrens 18 jaar verhogen?</i>	<i>Specifieke systemen voor jongvolwassenen in België?</i>	<i>(Internationale) praktijkvoorbeelden?</i>
<i>Interview 1</i>	Belang rechtvaardigheid en billijkheid in het strafrechtstelsel voor jongeren	Geen expertise, breder perspectief nodig voor aanpak jongeren	NestInvest biedt huisvesting en begeleiding voor jongvolwassenen na 18 jaar	/
<i>Interview 2</i>	Ontwikkel kleinschalige detentievormen die jongvolwassenen in passende omgevingen plaatsen	Opschuiven van strafrechtelijke meerderjarigheid is logisch vanwege biologische ontwikkeling, maar heeft grenzen en beperkingen	Bestaande systemen zoals Penitentiaal Schoolcentrum richten zich op jonge gedetineerden, met focus op opleiding en speciale aanpak	Loopplankhuizen als gedifferentieerde detentievorm voor jongvolwassenen (18-25 jaar) met nadruk op opvoeding en leerproces
<i>Interview 3</i>	Aanpak op maat, opleiding voor magistraten, hersteltrajecten, straf op maat	Opsplitsing op basis van leeftijd niet relevant; pleit voor individuele aanpak op maat	Jongerenopvolgingkamers bieden maatwerk voor jongvolwassenen met strafbare feiten	Hersteltrajecten worden toegepast in rechtbanken, met inspiratie uit Amerikaanse <i>problem courts</i>
<i>Interview 4</i>	Intensiever en sneller behandelen + jongeren belonen voor naleving goede voorwaarden	Nee, huidige leeftijdsgrens is relevant; verlenging zal niet effectief zijn	JOK richt zich snel op delinquenten met maatschappelijke problemen	JOK is o.b.v. de drugbehandelingskamer (DOK) in Gent, aangepast met justitiehuisen voor begeleiding

<i>Interview 5</i>	Snellere procedures, meer maatwerk en betrokkenheid van het netwerk zijn cruciaal	Leeftijdsgrens van 18 jaar is praktisch, maar discussie is mogelijk	Onderwijsprojecten tot 22 jaar zijn effectief, maar er zijn te weinig hulpverleners	Ik ben geen specialist, maar er zijn contacten met justitiehuizen voor opvolging
<i>Interview 6</i>	Adolescentenstrafrecht ontwikkelen, verbeterde gegevensdeling, betere afstemming tussen jeugd- en volwassenenstrafrecht	Opsplitsing in leeftijd blijft relevant; liever aanpassingen binnen jeugd- en volwassenenstrafrecht	JOK + KOMPAS+: ketenaanpak voor veelplegers jongeren + 'Back On Track': re-integratieprogramma voor jongeren	Adolescentenstrafrecht in Nederland
<i>Interview 7</i>	Verhoog strafrechtelijke meerderjarigheid	Ja, grote voorstander	Drugbehandelingskamer, kleinschalige detentiehuisen	/
<i>Interview 8</i>	Individuele begeleiding, jeugdspecifieke benadering, vroege interventie	Geen voorstander, wel consistentie nodig	Voorstander van experimentele systemen voor jongvolwassenen, afhankelijk van ernst feiten	Transitie- en detentiehuisen zijn nuttig maar uitdagend vanwege capaciteitsproblemen
<i>Interview 9</i>	Vermijd gevangenis; investeer in huisvesting, preventie, psychologische hulp	Wetenschappelijk tot 23 jaar jeugdrecht kan, met uitzonderingsopties	Begeleid wonen en detentiehuisen voor individuele en humane begeleiding	/
<i>Interview 10</i>	Investeer in apart detentiehuis, begeleiding, re-integratie, legaal inkomen	Neen, focus op motiveren van gevangenisstraffen en behandeltrajecten voor jongvolwassenen	Behandeltrajecten zoals JOK en drugbehandelingskamer + detentiehuisen	Amerikaanse <i>treatment courts</i> , <i>Youth Courts</i>

<i>Interview 11</i>	Detentiehuizen met specifieke programma's voor jongvolwassen delinquenten	Geen mening over; meer opties voor jongvolwassenen in strafrecht	Detentiehuizen voor jongvolwassenen en <i>first offenders</i> sneller realiseren <-> bredere hervormingen zijn politiek uitdagender	/
<i>Interview 12</i>	Intensieve begeleiding, versterking van krachten, proactieve hulpverlening	Verwarring door verschillende leeftijdsgrenzen; voorstander van consistentie in benadering	JOK met uitstel en hulpverleningstrajen; voordeel: stimuleert samenwerking, kortere opsluitingsperiodes; nadeel: eventueel te licht door lange straffen voor volwassenen	Verwijzing naar mogelijk Duits tussensysteem; onduidelijkheid over kinderrechtenverdrag

	<i>Visie op 'omgekeerde uithandengeving'?</i>	3. Haalbaarheid jeugdbehandelingskamer in het strafrecht?	4. Extra opmerkingen expert?
<i>Interview 1</i>	Ja, lijkt passend	Lijkt mogelijk	Belang van uniforme OCMW-ondersteuning voor jongeren in die leeftijdscategorie
<i>Interview 2</i>	Ja, goed als individuele inschatting onder jeugdbeschermingsrecht voor meerderjarigen	Lijkt complexer dan de drugbehandelingskamers vanwege diverse behoeften	Meer aandacht voor specifieke behoeften en uitvoering is essentieel, maar uitdagingen liggen in politieke veranderingen en budgettaire beperkingen

<i>Interview 3</i>	Geen voorstander van; pleit voor strafrecht op maat en multidisciplinaire aanpak	Haalbaar in grote rechtbanken; flexibiliteit in kleine rechtbanken moeilijker	Thematiek meer in opleiding voor magistraten voorzien
<i>Interview 4</i>	Kan nuttig zijn voor jongeren met een jonge mentaliteit, maar extreme gevallen vereisen gevangenisstraf	Haalbaar mits goede hulpverlening; kortdurende intensieve begeleiding effectief	/
<i>Interview 5</i>	Voorstander van behandeling van meerderjarigen onder jeugdbeschermingsrecht voor betere resultaten	Haalbaarheid van jeugdbehandelingskamer in huidige rechtbanken is complex maar mogelijk	/
<i>Interview 6</i>	Ja, voorstander van behandeling binnen jeugdspecifieke kaders	Ja, maar juridisch, budgettair en samenwerking is essentieel	Belang van continuïteit in begeleiding, jeugdspecifieke aanpak, lokale ketenaanpak en infodeling
<i>Interview 7</i>	Ja, mits aanpassing omgeving is cruciaal; kalenderleeftijd is slechts een aspect bij de beoordeling	Gunstige behandelingen zijn positief maar geen systeem; gelijke behandeling vereist	Recht mag geen gunst zijn; politieke terughoudendheid en gebrek aan aandacht van jeugdbeleid
<i>Interview 8</i>	Voorstander, mits wetgeving	Voorstander van jeugdbehandelingskamer voor ernstige zaken, tegenstander van gevangenisstraf, toch liever bestaande systemen	Uitbreiden van bestaande systemen is praktischer dan nieuwe systemen implementeren
<i>Interview 9</i>	Complex, vergelijkbaar met internering, moeilijk te bepalen	Afhankelijk van strafwetwijziging, politieke steun nodig	Focus op preventie, investeer in behandelingsplaatsen; verplicht bijstand advocaat tot 23 jaar

<i>Interview 10</i>	Ja, maar voorkeur voor een apart detentiehuis voor jongvolwassenen	Jeugdbehandelingskamer haalbaar, vereist goede hulpverleningsafspraken	Detentiehuisen voor jongeren zijn cruciaal voor ontlasting van gevangenen
<i>Interview 11</i>	Ja, mits deskundig onderzoek voor meerderjarigen onder jeugdbeschermingsrecht, maar uitvoering vereist zorgvuldige criteria en expertise van jeugdrechters	Mogelijks haalbaar als een proefproject en evaluatie voor implementatie	De term 'drugbehandelingskamer s' is nu vervangen door "herstelkamers" en breidt zich uit naar andere problematieken
<i>Interview 12</i>	Goed idee, mits goede uitwerking en specialisatie	Afhankelijk van voldoende ondersteuning en hulpverlening	Mogelijke oplossing: flexibele strafrechtelijke meerderjarigheid voor specifieke gevallen

4. Conclusie bij de interviews van de bevoorrechte getuigen

3.3. PREVENTIE

“Het gaat veel verder buiten het juridische. Justitie komt pas ter sprake als al de rest wat preventief is, mislukt.” ~ Henri Heimans

Doorheen het afleggen van de interviews werd al snel duidelijk dat er een algemene consensus bestaat in het kader van preventie. De respondenten gaan er unaniem mee akkoord dat het nemen van preventieve maatregelen van cruciaal belang is. Ze benadrukken dat het aanpakken van maatschappelijke problemen aan de basis van het probleem moet liggen, nog voordat het strafrecht in beeld komt.

Eerst en vooral wordt er gewezen op de noodzaak van vroegtijdige interventies om te voorkomen dat jongeren in aanraking komen met het strafrechtstelsel. Dit omvat ondersteuning bij opvoeding, onderwijs en sociaal welzijn, om risicofactoren te verminderen en beschermende factoren te versterken.

Het OCMW (Openbaar Centrum voor Maatschappelijk Welzijn) kan hierbij een cruciale rol spelen. OCMW's zijn lokale openbare instellingen die zich bezighouden met maatschappelijke dienstverlening en sociale bijstand.²⁶¹ Zij zouden vroegtijdige signalen van problemen kunnen oppikken en maatwerkinterventies kunnen aanbieden aan jongeren tussen 18 en 23 jaar. Ondersteunen van jongeren die willen studeren en een diploma behalen, bevordert hun ontwikkeling als preventieve maatregel. Het instellen van gelijke nationale regels voor alle OCMW's kan voorkomen dat jongeren willekeurig worden afgewezen, afhankelijk van de gemeente waar ze wonen, en draagt bij aan effectieve preventie.

Daarnaast spelen maatschappelijke factoren, zoals armoede, sociale opsluiting en gebrek aan kansen ook een rol bij het ontstaan van delinquent gedrag. Alles begint bij de opvoeding. Het belang van educatieve programma's, gericht op jongvolwassenen wordt vaker benadrukt. Door te investeren in educatie en training kunnen jongeren betere kansen krijgen op de arbeidsmarkt en in de samenleving, waardoor de kans op criminaliteit zal verminderen.

Bovendien leggen veel respondenten de focus op de sociale ondersteuning die jongvolwassenen nodig hebben, zoals toegang tot mentale gezondheidszorg, verslavingszorg en huisvesting. Verschillende respondenten pleiten voor een betere samenwerking tussen verschillende instanties, zoals justitie of justitieassistenten, welzijnswerk, onderwijs, gezondheidszorg en andere soorten hulpverlening. Het nauwkeurig delen van correcte informatie en het afstemmen van interventies wordt gezien als noodzakelijk.

Preventieve maatregelen worden gezien als essentieel om te voorkomen dat jongvolwassenen in de criminaliteit belanden. De verschillende aspecten van preventie benadrukken het belang van een holistische en proactieve benadering om criminaliteit onder jongvolwassenen te voorkomen en te verminderen. Het creëren van een ondersteunende omgeving en het investeren in de ontwikkeling en het welzijn van jongeren worden gezien als essentiële stappen in het bevorderen van een veiligere samenleving. Dit vormt de eerste consensus die naar voren komt uit de gesprekken met de respondenten.

---

²⁶¹ Belgium.be, "OCMW", https://www.belgium.be/nl/familie/sociale_steun/ocmw, laatst geraadpleegd op 1 mei 2024.

3.4. HET PROBLEEM

De interviews tonen aan dat jongvolwassenen tussen 18 en 23 jaar een specifieke en kwetsbare groep vormen binnen het strafrechtstelsel. De nog niet volledig ontwikkelde hersenen van deze leeftijdsgroep worden aangehaald als een factor die hun impulsiviteit en besluitvormingsvermogen beïnvloedt. Er wordt ook steeds gewezen op de overgangsfase van adolescentie naar volwassenheid, waarbij jongeren geconfronteerd worden met nieuwe verantwoordelijkheden en uitdagingen.

Ten eerste gaan alle respondenten akkoord met de vaststellingen rond de neurologische ontwikkeling bij jongeren. Er wordt benadrukt dat de hersenen van jongvolwassenen nog in ontwikkeling zijn, met name wat betreft de prefrontale cortex die verantwoordelijk is voor impulsbeheersing en besluitvorming. Deze onvolgroeide neurologische ontwikkeling kan leiden tot risicovol gedrag en een verminderd vermogen om de gevolgen van hun acties te overzien. Daarom gaat iedereen er unaniem mee akkoord dat in kader van het strafrechtstelsel hier rekening mee moet worden gehouden.

Ten tweede wordt erkend dat de fase van ontwikkeling, waarin jongvolwassenen zich bevinden hen kwetsbaarder maakt voor de negatieve effecten en risico's van detentie. Verblijf in een gevangenisomgeving kan schadelijk zijn voor hun verdere ontwikkeling en kan het risico op recidive verhogen. Het is zeldzaam dat jongeren beter uit de gevangenis komen dan voordat ze erin gingen, wat geen oplossing biedt.

Ten derde benadrukken respondenten de behoefte aan een individuele aanpak, re-integratie en toekomstperspectief voor jongvolwassen delinquenten. Vanwege de diversiteit in ontwikkeling en achtergronden wordt een maatwerkbenadering essentieel geacht, waarbij specifieke behoeften en risico's van elke jongvolwassene worden erkend. Investeren in educatie, beroepsopleiding en sociale ondersteuning kan hen helpen een positieve weg in te slaan.

Ten vierde uiten sommige respondenten kritiek op het huidige strafrechtstelsel in België, waar detentie vaak contraproductief werkt voor jongvolwassenen. Er wordt gepleit voor alternatieve vormen van straf en begeleiding, zoals detentiehuisen met goede begeleiding, individuele trajecten gericht op herstel en re-integratie, en een focus op preventie en behandeling van de onderliggende problematiek. Deze discussies benadrukken de complexiteit van het omgaan met jongvolwassenen in het strafrechtstelsel en onderstrepen

de noodzaak van een geïndividualiseerde en holistische benadering die rekening houdt met hun specifieke ontwikkelingsfase en behoeften.

Het is onmiskenbaar dat er een groeiende consensus is dat jongvolwassenen, vanwege wetenschappelijke bevindingen, apart behandeld moeten worden binnen ons strafrechtstelsel. Waarom is er nog niet voldoende aandacht besteed aan deze kwestie, terwijl zij het recht hebben op een passende aanpak die rekening houdt met hun unieke ontwikkelingsfase en de invloed ervan op hun besluitvorming?

3.5. MOGELIJKE OPLOSSINGEN

De betrokken respondenten werden bevraagd naar mogelijke en gepaste oplossingen voor jongvolwassenen tussen 18 en 23 jaar binnen ons Belgisch strafrechtstelsel. De meningen hierover waren divers en uiteenlopend. Verschillende voorstellen kwamen ter sprake om een aparte behandeling voor deze leeftijdsgroep te overwegen.

3.5.1. EEN RADICALERE OPLOSSING

Enerzijds zijn er voorstanders van een radicale oplossing, namelijk het verhogen van de strafrechtelijke meerderjarigheid tot 23 jaar. Door het verhogen van de strafrechtelijke meerderjarigheid worden jongvolwassenen pas op latere leeftijd als volwassenen beschouwd in het strafrechtstelsel. Dit wil met andere woorden zeggen dat alle jongeren tot 23 jaar onder het jeugdrecht zullen behandeld worden, met uitzondering van de uithandengeving. Desondanks zijn er ook twijfels over de haalbaarheid en de effectiviteit van deze maatregel. Een dergelijke verandering dient gepaard te gaan met aangepaste begeleiding en behandeling, gezien de bestaande druk op jeugdrechters en jeugdinstellingen.

Het idee van de 'omgekeerde uithandengeving' sluit hier deels op aan. Bij de 'gewone' uithandengeving worden minderjarigen behandeld en berecht als volwassenen onder het volwassenenstrafrecht. Met de 'omgekeerde uithandengeving' zouden bepaalde meerderjarigen juist als minderjarigen worden beschouwd en onder het jeugdrecht worden beoordeeld. Er bestaan echter twijfels over de effectieve uitwerking hiervan. Is het beter voor een gewone strafrechter om het jeugdrecht toe te passen of voor een jeugdrechter om een meerderjarige onder zijn hoede te nemen? Beide rechters hebben immers verschillende ervaringen.

3.5.2. EEN HERSTELGERICHTE OPLOSSING

Anderzijds is een grote meerderheid voorstander van behandeltrajecten en een herstelgerichte aanpak. Door te focussen op individuele begeleiding, psychosociale ondersteuning en re-integratie in de samenleving, kan er worden gewerkt aan het voorkomen van recidive en het bieden van perspectief aan deze jongeren.

Aangezien drugbehandelingskamers tot een positieve evaluatie hebben geleid, zijn veel respondenten voorstander van de aanpak die drugbehandelingskamers hanteren, net zoals de jongerenopvolgingskamer. Deze werking²⁶² voorziet in een individuele ondersteuning en een traject op maat van de betrokkene.

Desalniettemin moeten, in bepaalde ernstige situaties waar zware misdrijven worden gepleegd, ernstige maatregelen worden gehanteerd. Jongeren komen niet beter uit gevangenissen, daarom wordt er gesuggereerd om detentiehuisen op te richten voor jongvolwassenen als een alternatieve vorm van detentie. Deze detentiehuisen zouden kleinschalig en gedifferentieerd moeten zijn, waarbij de focus ligt op intensieve begeleiding en behandeling op maat. Het doel is om jongvolwassen delinquenten voor te bereiden op een succesvolle re-integratie in de maatschappij door hen te ondersteunen bij het ontwikkelen van vaardigheden en het aanpakken van de onderliggende problematiek.

Een variant op detentiehuisen zijn loopplankhuisen, voorgesteld door vzw De Huizen. Deze loopplankhuisen zouden specifiek gericht zijn op jonge volwassenen tussen 18 en 25 jaar en zouden kleinschalig, geïntegreerd en maatschappelijk verankerd moeten zijn. Ze zouden zich richten op opvoeding, leren en begeleiding om jongvolwassen delinquenten te helpen bij hun re-integratie en gedragsverandering. Op dit moment bestaat dit concept nog niet, maar het idee is in ontwikkeling.

Verder zijn er ook suggesties gedaan voor aanpassingen in de opleidingen binnen het Instituut voor Gerechtelijke Opleiding. Een respondent stelde voor om de ontwikkeling van jongvolwassenen als thema op te nemen in de verplichte opleidingen voor magistraten. Het is van essentieel belang dat hier vanaf het begin meer aandacht aan wordt besteed en wordt onderwezen, zodat alle magistraten beter worden voorbereid op de omgang met jongvolwassenen. Helaas kon het IGO geen verdere verduidelijking bieden over de inhoud van de huidige verplichte opleidingen op dit gebied.

---

²⁶² Zie supra 'Drugbehandelingskamer (DBK)' en 'Jongerenopvolgingskamer (JOK)'.

Bovendien kwam ook een voorstel naar boven, waarbij alle jongvolwassenen tot 23 jaar zouden moeten kunnen genieten van de verplichte bijstand van een advocaat. Niet alle jongeren weten wat hun rechten zijn. Het is belangrijk dat ze hierin voldoende ondersteund worden om de nodige begeleiding te krijgen die ze verdienen.

Naast de eerdergenoemde voorbeelden en suggesties zijn er tijdens de interviews ook andere oplossingen naar voren gekomen om jongvolwassenen effectiever te helpen binnen het strafrechtstelsel. Een van deze benaderingen is de nadruk op herstelgerichte aanpakken, waarbij de focus ligt op het herstellen van de schade die is veroorzaakt door het delict en het betrekken van zowel slachtoffers als daders bij het herstelproces. Daarnaast is het verkennen en implementeren van strafmaatregelen voorgesteld, zoals taakstraffen, bemiddeling of gemeenschapsdienst, als alternatief voor traditionele straffen. Ook wordt het belang benadrukt van een traumagerichte benadering in de behandeling van jongvolwassenen, waarbij rekening wordt gehouden met eventuele trauma's die hebben bijgedragen aan het delinquent gedrag.

Verder werd tijdens de interviews het idee geopperd van mentorprogramma's, waarbij jongvolwassenen die in aanraking komen met justitie worden gekoppeld aan mentoren die hen kunnen begeleiden en ondersteunen bij hun re-integratieproces. Daarnaast is er een pleidooi voor meer aanwezigheid van justitieassistenten of hulpverleners tijdens zittingen, om zo vanaf het begin de juiste ondersteuning te bieden. Hierbij wordt ook het belang onderstreept van educatie en vaardigheidstraining binnen detentiehuisen of loopplankhuizen, om jongvolwassenen te helpen bij hun persoonlijke ontwikkeling en hun kansen op een succesvolle re-integratie in de samenleving te vergroten.

Deze aanvullende voorbeelden en oplossingen illustreren de diversiteit aan benaderingen en maatregelen die kunnen worden overwogen om jongvolwassenen effectief te ondersteunen en te begeleiden binnen het strafrechtstelsel.

3.5.3. DRIE VERSCHILLENDE CATEGORIEËN VAN RESPONDENTEN

Na het afleggen van alle interviews zijn deze verschillende respondenten op basis van hun functies ingedeeld in drie categorieën. Vier respondenten behoren tot de categorie 'beleidsverantwoordelijken', vier vertegenwoordigen het betrokken middenveld als 'middenveldorganisaties' en de overige vier respondenten zijn 'magistraten'.

A. BELEIDSVERANTWOORDELIJKEN

De beleidsverantwoordelijken benadrukken in hun interviews de noodzaak van een meer preventieve aanpak bij jongvolwassen delinquenten. Ze pleiten voor investeringen in programma's die gericht zijn op het voorkomen van delinquent gedrag, zoals vroegtijdige interventies in scholen en gemeenschappen. Een voorbeeld hiervan is het opzetten van mentorprogramma's en sociale vaardigheidstrainingen om risicofactoren aan te pakken en een positieve ontwikkeling te stimuleren.

Daarnaast benadrukken ze het belang van een holistische benadering van de behandeling van jongvolwassenen in het strafrechtstelsel. Ze wijzen op het belang van ondersteuning op verschillende levensgebieden, zoals onderwijs, werkgelegenheid en huisvesting, om de re-integratie te bevorderen. Een voorbeeld hiervan is het opzetten van detentiehuisen waar jongvolwassenen begeleiding krijgen bij hun persoonlijke en professionele ontwikkeling.

Verder pleiten beleidsverantwoordelijken voor meer samenwerking tussen justitie, hulpverlening en andere sectoren om een geïntegreerde aanpak te waarborgen. Ze benadrukken het belang van informatiedeling en expertise om de zorg voor jongvolwassen delinquenten te verbeteren. Een voorbeeld hiervan is het opzetten van multidisciplinaire teams die gezamenlijk werken aan de begeleiding en behandeling van jongvolwassenen met een complexe problematiek.

Het voorstel om een gespecialiseerde jeugdbehandelingskamer op te richten binnen de huidige correctionele rechtbanken, vergelijkbaar met de drugbehandelingskamer, krijgt minder nadruk. Beleidsverantwoordelijken zijn eerder voorstanders van de bestaande systemen, omdat daar meer politieke steun naar uitgaat. Het oprichten van een nieuwe jeugdbehandelingskamer zou een wijziging van het strafrecht op federaal niveau vereisen, wat de haalbaarheid moeilijker maakt.

B. MIDDENVELDORGANISATIES

Vertegenwoordigers van middenveldorganisaties leggen in hun interviews de nadruk op het belang van een mensgerichte benadering van jongvolwassen delinquenten, waarbij individuele begeleiding en ondersteuning centraal staan, afgestemd op de specifieke behoeften en omstandigheden van elke jongere. Een voorbeeld hiervan is het inzetten van casemanagers die jongvolwassenen helpen bij het opstellen van een persoonlijk ontwikkelingsplan.

Daarnaast pleiten middenveldorganisaties voor meer samenwerking tussen verschillende actoren in het strafrechtstelsel en het maatschappelijk middenveld. Ze benadrukken het belang van het betrekken van familie en gemeenschappen bij de begeleiding en behandeling van jongvolwassenen, om een duurzame re-integratie te bevorderen. Voorbeelden hiervan zijn buurtgerichte programma's, waarbij buurtbewoners en familieleden worden ingeschakeld ter ondersteuning van jongvolwassen delinquenten.

Verder benadrukken middenveldorganisaties de noodzaak van investeringen in preventieve maatregelen en alternatieve vormen van behandeling. Ze pleiten voor de ontwikkeling van community-based programma's en herstelrechtinitiatieven om recidive te verminderen en de sociale binding van jongvolwassenen te versterken. Ze zien een toenemende behoefte aan sociale ondersteuning, toegang tot hulpverlening en het creëren van een ondersteunende omgeving voor jongvolwassenen die in aanraking komen met justitie, waarbij samenwerking tussen verschillende actoren zoals OCMW's, jeugdzorg en maatschappelijke organisaties van essentieel belang is voor een geïntegreerde aanpak ter bevordering van preventie en re-integratie.

Het concept van een jeugdbehandelingskamer binnen de correctionele rechtbanken lijkt voor veel vertegenwoordigers van het middenveld een stap in de goede richting. Een kamer waarin elke jongvolwassene op een gelijke manier wordt berecht, wordt als een goed idee beschouwd. Ook het idee van de 'omgekeerde uithandengeving' lijkt voor hen vanzelfsprekend. Als jongeren van het jeugdrecht naar het strafrecht kunnen worden verwezen, zouden zij omgekeerd ook onder het jeugdrecht behandeld moeten kunnen worden indien dit voor hun persoonlijke aanpak vereist is. De meesten onder hen zijn echter meer voorstander van de radicale verhoging van de strafrechtelijke meerderjarigheid.

C. MAGISTRATEN

De magistraten in de interviews benadrukken het belang van een evenwichtige en individualistische benadering van jongvolwassen delinquenten. Ze wijzen op het belang, maar ook de complexiteit van het in kaart brengen van de specifieke omstandigheden en behoeften van elke jongere om maatwerk te kunnen leveren. Een voorbeeld hiervan is het gebruikmaken van forensische diagnostiek en risicotaxatie om de juiste interventies te bepalen.

Daarnaast pleiten magistraten voor meer flexibiliteit in het strafrechtstelsel en het bieden van alternatieve sancties en behandelingen. Ze benadrukken het belang van maatregelen die aansluiten bij de individuele situatie en ontwikkeling van jongvolwassenen, om zo de kans op

recidive te verkleinen. Een voorbeeld hiervan is het inzetten van elektronisch toezicht, werkstraffen en herstelgerichte interventies als alternatieven voor vrijheidsbeneming.

Verder benadrukken magistraten de noodzaak van een betere samenwerking tussen justitie, hulpverlening en andere instanties om een gecoördineerde aanpak te waarborgen. Ze pleiten voor het delen van kennis en expertise om de zorg voor jongvolwassen delinquenten te verbeteren en een effectieve re-integratie te bevorderen.

Ze beschouwen de oprichting van gespecialiseerde jeugdbehandelingskamers als een positieve stap voorwaarts, maar onderstrepen tevens de essentie van voldoende middelen en een nauwe samenwerking tussen justitie en hulpverlening om daadwerkelijke resultaten te behalen. Zonder de vereiste en voortdurende ondersteuning van hulpverleningsinstanties blijft dit concept slechts een illusie. Hoewel magistraten de suggestie van 'omgekeerde uithandengeving' als een betere oplossing beschouwen, erkennen zij ook dat een correcte implementatie van dit idee van cruciaal belang is voor het gewenste effect ervan.

3.6. CONCLUSIE

De interviews met verschillende betrokkenen in het Belgische strafrechtstelsel bieden een breed scala aan inzichten en aanbevelingen met betrekking tot de behandeling van jongvolwassen delinquenten tussen 18 en 23 jaar. Overkoepelend kunnen we concluderen dat er een gedeelde erkenning is van de complexe behoeften, risico's en uitdagingen waarmee deze specifieke doelgroep wordt geconfronteerd.

Beleidsverantwoordelijken benadrukken de noodzaak van een meer preventieve aanpak, waarbij wordt ingezet op vroegtijdige interventies, holistische benaderingen en samenwerking tussen verschillende sectoren. Het belang van investeringen in programma's die gericht zijn op het voorkomen van delinquent gedrag en het bieden van ondersteuning op verschillende levensgebieden wordt benadrukt. Detentiehuizen met begeleiding bij persoonlijke en professionele ontwikkeling worden genoemd als mogelijke oplossingen.

Middenveldorganisaties pleiten voor een mensgerichte benadering, waarbij individuele begeleiding en ondersteuning centraal staan. Het betrekken van familie en gemeenschappen bij de begeleiding en behandeling van jongvolwassenen wordt als essentieel gezien. Daarnaast wordt gepleit voor investeringen in preventieve maatregelen en alternatieve behandelingsvormen, zoals community-based programma's en herstelrechtinitiatieven.

Magistraten benadrukken het belang van een evenwichtige en individualistische benadering, waarbij maatwerk wordt geleverd op basis van specifieke omstandigheden en behoeften. Flexibiliteit in het strafrechtstelsel en het bieden van alternatieve sancties en behandelingen worden als cruciaal gezien. Samenwerking tussen justitie, hulpverlening en andere instanties wordt benadrukt als essentieel voor een gecoördineerde aanpak en effectieve re-integratie.

In algemene zin is er consensus over de noodzaak van een geïntegreerde aanpak die rekening houdt met de individuele behoeften en omstandigheden van jongvolwassen delinquenten. Preventie, holistische benaderingen, maatwerk, flexibiliteit en samenwerking worden genoemd als sleutelementen in het streven naar een effectiever en humaner strafrechtstelsel voor deze specifieke doelgroep. Het streven naar een betere re-integratie en het voorkomen van recidive staan centraal in de aanbevelingen van de verschillende betrokkenen.

VII. Herziene perspectieven omtrent jongvolwassenen

Door het onderzoek naar een aparte categorie voor jongvolwassenen tussen 18 en 23 jaar in het Belgisch strafrechtstelsel werden ook de eigen inzichten beïnvloed. Zoals het begin van deze masterproef aangeeft, werd het vastberaden standpunt aangenomen dat het oprichten van een gespecialiseerde jeugdbehandelingskamer in de huidige correctionele rechtbanken, naar analogie van de drugbehandelingskamer te Gent, de beste oplossing zou zijn voor deze leeftijdsgroep.

Niettemin blijven de wetenschappelijke vaststellingen dat deze categorie van jongvolwassenen wegens hun onvoltooide ontwikkeling een aparte behandeling verdient in het strafrechtstelsel, onveranderd en van groot belang. Het blijft relevant om dit in acht te nemen. Wat de best mogelijke behandeling juist zou inhouden, wordt hierna verder besproken.

1. Relevantie

Het onderzoek naar een aparte benadering in het Belgische strafrechtstelsel voor jongvolwassen delinquenten tussen 18 en 23 jaar is van aanzienlijk belang. Dit biedt hun de mogelijkheid op een meer gerichte opvolging en een beter herstel naar de toekomst toe. Er zijn diverse factoren die de relevantie van een aparte categorie voor jongvolwassen delinquenten tussen 18 en 23 jaar in het Belgische strafrechtstelsel benadrukken.

De keuze voor een leeftijdsgrens tot 23 jaar kan worden beschouwd als een compromis tussen de noodzaak voor een aparte behandeling van deze leeftijdsgroep en de erkenning dat elke leeftijdsgrens in zekere zin arbitrair blijft. Door middel van rechtsvergelijkend onderzoek met andere landen en wetenschappelijke vaststellingen is gebleken dat de leeftijd van 23 jaar het meest naar voren kwam als een cruciale periode in de ontwikkeling van jongvolwassenen. Deze leeftijd biedt een balans tussen de wetenschappelijke inzichten over de ontwikkeling van jongvolwassenen en de uitvoerbaarheid van het strafrechtstelsel in de praktijk. Hoewel het belangrijk blijft om individuele beoordelingen te maken, is het toch noodzakelijk om ergens een grens te trekken om het systeem op die manier hanteerbaar te houden en om specifieke maatregelen te kunnen implementeren.

Allereerst moet er rekening gehouden worden met de ontwikkelingsfase van deze groep. Jongvolwassenen tussen 18 en 23 jaar bevinden zich in een kritieke levensfase, waarin ze nog steeds cognitief, emotioneel en sociaal evolueren. Het is cruciaal om de diverse uitdagingen, zoals impulsief gedrag en identiteitsvorming, te erkennen bij een behandeling binnen het strafrechtstelsel.

Daarnaast moeten we ook de behoeften en risico's van deze jongvolwassenen in overweging nemen. Ze kunnen specifieke behoeften en risico's hebben die verschillen van zowel jeugdige als volwassen delinquenten. Het gebrek aan ervaring en het impulsieve gedrag maken hen kwetsbaarder en vereisen een specifieke aanpak binnen het strafrechtstelsel.

Bovendien is dit onderzoek van belang voor de noodzakelijke rechtsbescherming van deze groep. Jongvolwassenen hebben recht op een gepaste rechtsbescherming die hun unieke kenmerken en behoeften erkent. Dit vereist meer gerichte opvolging en opleiding die rekening houdt met hun ontwikkelingsfase.

Ook voor de bescherming van de samenleving zelf zou een aparte behandeling van jongvolwassenen een meerwaarde betekenen. Dit kan leiden tot minder recidive en een lagere doorstroming naar zwaardere criminaliteit. Bovendien kan een vroege investering in begeleiding gunstig zijn voor de toekomst en sociale kosten besparen.

Ten slotte hebben verschillende landen al meer aandacht besteed aan een aparte benadering van jongvolwassen delinquenten in het strafrechtstelsel. Door rechtsvergelijking kunnen we het Belgische systeem verbeteren en streven naar een veiligere samenleving met een betere re-integratie en minder recidive.

Het benadrukken van de relevantie van dit onderwerp draagt bij aan een dieper begrip van de complexe dynamiek tussen leeftijd, ontwikkeling en strafrechtelijke verantwoordelijkheid. Het onderstreept de noodzaak van een constante reflectie en evolutie binnen het Belgische (straf)rechtstelsel.

2. Het Belgisch strafrechtstelsel

Na grondig onderzoek naar de haalbaarheid van het concept van nieuwe 'jeugdbehandelingskamers binnen de huidige correctionele rechtbanken, naar analogie van de drugbehandelingskamer te Gent', wordt er een stap teruggezet van dit initiatief. Hoewel er nog steeds een sterke wenselijkheid is voor een concrete invulling, blijkt de haalbaarheid een dergelijke kamer voor jongvolwassen delinquenten op te richten moeilijker te zijn dan in eerste instantie werd gedacht, en dit om verschillende redenen. Een van de belangrijkste redenen is de complexiteit van het implementeren van nieuwe systemen binnen het bestaande strafrecht. Het oprichten van dergelijke kamers vereist wettelijke herzieningen, maar vereist ook veel financiële en hulpverlenende ondersteuning om een effectieve werking te kunnen garanderen. Zonder de vereiste en voortdurende ondersteuning van hulpverleningsinstanties is dit niet haalbaar.

Daarnaast is het niet vanzelfsprekend om de concrete uitwerking en voorwaarden vast te stellen van een dergelijke jeugdbehandelingskamer. Het feit dat jongeren, net zoals volwassen daders, hun feiten zouden moeten bekennen en erkennen, kan als problematisch worden beschouwd. Het kan niet de bedoeling zijn dat jongeren die nog niet volwassen genoeg zijn om hun criminele activiteiten te bekennen en te erkennen, uitgesloten worden. Dit zou het hele oorspronkelijke concept van de jeugdbehandelingskamer tenietdoen.

Bovendien is het creëren van nieuwe gespecialiseerde jeugdbehandelingsrechters niet eenvoudig. In de plaats van nieuwe gespecialiseerde rechters is het wenselijk dat jeugdrechters en gewone strafrechters meer getraind zouden worden in het verwerven van kennis en vaardigheden met betrekking tot de ontwikkeling van jongvolwassenen. Via training en bewustwording kunnen rechters gewapend worden om de specifieke behoeften, risico's en uitdagingen van jongvolwassen delinquenten beter te begrijpen en hierop in te spelen. Het investeren in de opleiding en ontwikkeling van rechters omtrent dit onderwerp kan reeds een significante bijdrage leveren aan een meer effectieve en gepersonaliseerde benadering van jongvolwassenen binnen het Belgische strafrechtstelsel.

Al bij al blijkt dat de uitdagingen omtrent de wettelijke verankering van een jeugdbehandelingskamer binnen de huidige correctionele rechtbanken, de noodzaak van de complexere uitwerking en de vereiste ondersteuning door financiële instanties en hulpverleningsinstanties geleid hebben tot het besluit om een stap terug te zetten van het oorspronkelijke idee. Om deze redenen is besloten om meer te investeren in de bestaande instrumenten.

2.1. HERSTELTRAJECTEN VOOR JONGVOLWASSENEN

De recente Wet van 18 januari 2024, met de invoering van artikel 190sexies Sv, is bijzonder relevant voor het onderzoek naar het belang en de haalbaarheid om jongvolwassenen tussen 18 en 23 jaar als een aparte categorie in het Belgische strafrechtstelsel te behandelen, voornamelijk rekening houdend met de wetenschappelijke bevindingen over de ontwikkeling van de hersenen bij deze leeftijdsgroep. Het markeert een belangrijke doorbraak in de evolutie van de justitiële benaderingen door het introduceren van nieuwe mogelijkheden voor hersteltrajecten en gepersonaliseerde behandelingen.

Wetenschappelijke studies hebben aangetoond dat de hersenen van jongvolwassenen tussen 18 en 23 jaar nog niet volledig zijn volgroeid. Dit betekent dat zij zich nog in een belangrijke fase van cognitieve ontwikkeling bevinden, waarin zij vaak impulsiever en meer geneigd zijn tot risicovol gedrag. Hersteltrajecten die zijn afgestemd op deze ontwikkelingsfase kunnen daarom van cruciaal belang zijn. Door het bieden van educatie, begeleiding en herstel in plaats van strikte straffen, kunnen deze trajecten effectiever zijn in het bevorderen van gedragsverandering en re-integratie.

Door voor jongvolwassenen tussen 18 en 23 jaar herstelgerichte maatregelen te voorzien, kan deze Wet van 18 januari 2024 bijdragen aan het voorkomen van recidive. Een benadering die gericht is op herstel en rehabilitatie, in plaats van uitsluitend op bestraffing, kan jongvolwassenen helpen om verantwoordelijkheid op te nemen voor hun daden en constructieve vaardigheden te ontwikkelen om toekomstig crimineel gedrag te voorkomen. Deze wet maakt het mogelijk dat hersteltrajecten wettelijk worden verankerd.

Het feit dat de Wet van 18 januari 2024 pas dit jaar is aangenomen, heeft ongetwijfeld invloed gehad op de veranderende visie gedurende dit onderzoek. De erkenning van het belang van hersteltrajecten en de wettelijke verankering ervan, vergelijkbaar met de jongerenopvolgingskamer in Antwerpen, illustreert de verschuiving naar een meer holistische en op maat gemaakte aanpak binnen het strafrechtstelsel. Door het creëren van juridische

kaders die specifiek gericht zijn op de behoeften en ontwikkelingskenmerken van jongvolwassenen, biedt deze wet een kans om de behandeling en begeleiding van deze doelgroep te verbeteren en te versterken.

De invoering van artikel 190sexies Sv biedt de mogelijkheid om stakeholders zoals hulpverleners, gemeenschapsdiensten en rechtsinstanties samen te brengen in een herstelgerichte aanpak voor jongvolwassenen. Deze samenwerking kan resulteren in een meer holistische benadering van hersteltrajecten, waarbij verschillende aspecten van de ontwikkeling en de omstandigheden van jongvolwassenen worden aangepakt.

Kortom, de Wet van 18 januari 2024 met de toevoeging van artikel 190sexies Sv is relevant, omdat het een kader biedt voor het ontwikkelen van hersteltrajecten die specifiek zijn afgestemd op de behoeften van jongvolwassenen tussen 18 en 23 jaar, met als doel gedragsverandering, re-integratie en het voorkomen van recidive. Door rekening te houden met de unieke ontwikkelingsfase en de specifieke uitdagingen, waarmee deze groep te maken heeft, kan het strafrecht effectiever en humaner worden en bijdragen aan een meer rechtvaardige samenleving.

2.1.1. CONCRETE UITWERKING

Dankzij hersteltrajecten op maat van jongvolwassenen tussen 18 en 23 jaar, kunnen individuele behoeften en omstandigheden effectiever worden aangepakt. Dit kan bijvoorbeeld inhouden dat er specifieke programma's worden ontwikkeld die rekening houden met problemen zoals verslaving, impulsiviteit en de behoefte aan educatie en werkgelegenheid. Het bieden van deze maatwerkoplossingen kan de effectiviteit van hersteltrajecten vergroten alsook de kans op succesvolle re-integratie in de samenleving.

Het uitbreiden van jongerenopvolgingskamers (JOK) naar alle arrondissementen in België, gebaseerd op het succesvolle proefproject in Antwerpen en geïnspireerd op het model van de drugbehandelingskamers, is een wenselijke stap naar een meer effectieve en gepersonaliseerde aanpak van jongvolwassen delinquenten. De positieve evaluatie van de JOK te Antwerpen onderstreept het potentieel van dit model om jongeren op maat te helpen en op die manier recidive te verminderen.

Het feit dat er momenteel echter slechts één 'jongerenopvolgingskamer' beschikbaar is, creëert een ongelijke behandeling van jongvolwassenen in de verschillende regio's. Dit kan worden gezien als een schending van het gelijkheidsbeginsel en het non-

discriminatiebeginsel, zoals vastgelegd in de artikelen 10 en 11bis van de Grondwet.²⁶³ Om een consistente en rechtvaardige aanpak te garanderen, is het wenselijk om de JOK uit te breiden naar alle arrondissementen in België. Zo krijgen alle jongvolwassen delinquenten gelijke toegang tot deze gespecialiseerde vorm van begeleiding en ondersteuning, ongeacht hun locatie.

De implementatie van een jongerenopvolgingskamer in alle arrondissementen verbetert niet enkel de gelijke toegang tot specifieke hulp en begeleiding voor jongvolwassenen, maar vergroot ook de kans op een succesvolle re-integratie in de samenleving. Zulke nationale uitrol zou een belangrijke stap zijn naar een meer uniforme en rechtvaardige aanpak van jongvolwassen delinquenten, waarbij de individuele behoeften en omstandigheden van elke jongere centraal staan.

Daarbovenop heeft het rechtsvergelijkend onderzoek naar de behandeling van jongvolwassenen binnen de strafrechtssystemen inspirerende voorbeelden aan het licht gebracht. Buurlanden zoals Nederland en Duitsland voorzien reeds in de mogelijkheid om jongvolwassen delinquenten tot een bepaalde leeftijd onder jeugdsancties te laten vallen, wat in dit onderzoek ook wel de 'omgekeerde uithandengeving' wordt genoemd. Deze landen bewijzen dat zulke benadering effectief is en een bijdrage kan leveren aan een meer gepersonaliseerde aanpak van jongvolwassenen met het oog op rehabilitatie.

Hoewel de bovengrens voor het jeugdrecht in de meeste landen traditioneel ligt bij het bereiken van de meerderjarigheid, tonen de voorbeelden uit Duitsland en Nederland aan dat het mogelijk is om jongvolwassenen te veroordelen met jeugdsancties, zelfs na het bereiken van de meerderjarigheid. Deze flexibiliteit in het strafrechtelijk beleid biedt de mogelijkheid om rekening te houden met de specifieke ontwikkelingsbehoeften en omstandigheden van jongvolwassenen, en stelt hen in staat om te profiteren van een meer op maat gemaakte aanpak die gericht is op resocialisatie en heropvoeding.

Ook de Verenigde Staten hebben specifieke wetgeving en gespecialiseerde programma's ingevoerd die gericht zijn op rehabilitatie en re-integratie van jongvolwassenen in het strafrechtstelsel. Deze programma's zijn ontworpen om de unieke behoeften van jongvolwassen delinquenten aan te pakken en hen te helpen bij het verbeteren van hun gedrag en het voorkomen van recidive. Het investeren in meer preventieve en educatieve programma's, gericht op jongvolwassenen kan ook een oplossing bieden. Door vroegtijdige

---

²⁶³ Art. 10 en 11bis Gw.

interventie en begeleiding te bieden aan jongvolwassenen die zich op het randje van crimineel gedrag bevinden, kan worden voorkomen dat zij überhaupt in aanraking komen met het strafrechtstelsel.

Het feit dat andere landen zulke benaderingen succesvol hebben kunnen implementeren, benadrukt de wenselijkheid een vergelijkbare aanpak in België te overwegen. Een open houding ten opzichte van deze nieuwe benadering, die in andere landen effectief is gebleken, kan bijdragen aan een meer rechtvaardige en doeltreffende behandeling van jongvolwassen delinquenten in België.

Het is daarom raadzaam om de mogelijkheid van een 'omgekeerde uithandengeving' voor jongvolwassenen in België serieus te overwegen, gebaseerd op de positieve ervaringen en resultaten die zijn behaald in onze buurlanden. Door te leren uit andere praktijken kan België streven naar een meer effectief strafrechtstelsel dat jongvolwassenen op een gepaste en haalbare manier ondersteunt bij hun rehabilitatie en re-integratie in de samenleving.

2.2. LOOPPLANKHUIZEN VOOR JONGVOLWASSENEN

Het onderzoek omtrent de aparte behandeling van jongvolwassenen in het Belgische strafrechtstelsel wijst op de noodzaak van specifieke maatregelen, voornamelijk bij ernstige misdrijven waar detentie als laatste redmiddel wordt beschouwd. In dergelijke situaties is het van belang dat jongvolwassenen uit de gewone gevangenschappen blijven. Om die reden wordt de wenselijkheid van loopplankhuizen voor jongvolwassenen extra benadrukt, waar zij afgezonderd zullen worden van andere gedetineerden met grote leeftijdsverschillen. Jongvolwassenen buiten de reguliere gevangenschappen houden, blijft het primaire doel, met de focus op hun rehabilitatie en re-integratie in de samenleving, waar zij thuishoren.

Er circuleert momenteel een open brief die is opgesteld door zes studenten aan de HOGENT in samenwerking met vzw De Huizen, gericht op het verbeteren van de kwaliteit van leven van jongvolwassenen in detentie.²⁶⁴ De brief pleit voor een fundamentele verandering van het gevangensysteem, met bijzondere aandacht voor jongvolwassenen tussen 18 en 25 jaar. Het benadrukt de ernst van de problemen binnen gevangenschappen en roept op tot meer bewustwording en actie om de noden van deze groep beter aan te pakken. Een belangrijk concept dat wordt besproken in deze brief is het idee van aparte detentiehuisvestingen voor jongvolwassenen, waarbij detentie, indien noodzakelijk, plaatsvindt in een meer

---

²⁶⁴ Open brief "Is dat geen straf idee?".

gepersonaliseerde en ontwikkelingsgerichte omgeving. Dit initiatief onderstreept de behoefte aan alternatieve benaderingen om jongvolwassenen uit de detentie te houden en hen betere kansen te bieden voor herstel en re-integratie in de maatschappij.

De algemene consensus onder de respondenten van dit onderzoek is duidelijk: jongvolwassenen die betrokken zijn bij ernstige misdrijven verdienen een aparte aanpak die gericht is op hun specifieke behoeften en ontwikkelingsfase. Het concept van loopplankhuizen biedt een oplossing om jongvolwassen delinquenten te scheiden van externe invloeden en hen een omgeving te bieden die meer geschikt is voor hun leeftijd en ontwikkeling. Zo kan de negatieve beïnvloeding worden verminderd en meer passende ondersteuning en begeleiding worden geboden om het gedrag en de denkwijze op een positieve manier te doen ontwikkelen.

Daarnaast is het bevorderen van samenwerking tussen verschillende instanties, zoals justitie, hulpverlening, onderwijs en gemeenschapsorganisaties, van cruciaal belang. Door een geïntegreerde aanpak te hanteren, waarbij verschillende partijen samenwerken om jongvolwassenen te ondersteunen en te begeleiden, kan een holistische benadering worden gecreëerd die rekening houdt met alle aspecten van het leven van de jongvolwassene. Het is met andere woorden hoogst belangrijk dat er onmiddellijk meer wordt geïnvesteerd in de jongeren en de nodige hulpverlening te voorzien die zij nodig hebben, want zonder die vereiste hulpverlening is het risico groot dat jongvolwassenen vast blijven zitten in een vicieuze cirkel van crimineel gedrag en geen eerlijke kans zullen krijgen op rehabilitatie en een positieve toekomst.

VIII. Besluit

De algehele conclusie van dit onderzoek is glashelder: er is een dringende behoefte aan een meer effectieve, empathische en persoonlijke aanpak op maat van jongvolwassen delinquenten in het Belgische strafrechtstelsel. De aangegeven bevindingen benadrukken de complexiteit van de ontwikkelingen, waarmee deze doelgroep te maken heeft. Daarom wordt er gepleit voor concrete actie om betere rechtsbescherming en rehabilitatie te garanderen.

De Wet van 18 januari 2024 heeft een enorme impact op de behandeling van jongvolwassenen in het strafrechtstelsel door herstelgerichte benaderingen wettelijk te verankeren, afgestemd

op de unieke ontwikkelingsfase van jongvolwassenen. Deze wet opent nieuwe mogelijkheden voor een rechtvaardiger en humaner strafrechtstelsel.

De aanbevelingen uit dit onderzoek zijn duidelijk: investeer onmiddellijk in jongeren door de nodige hulpverlening te bieden. Zonder deze essentiële ondersteuning blijven jongvolwassenen gevangen in hun crimineel gedrag, met ernstige gevolgen voor hun toekomst en voor onze samenleving in zijn geheel.

Het is tijd om in actie te schieten, om te investeren in holistische benaderingen en samenwerkingen tussen de verschillende instanties. Louter op die manier kunnen we jongvolwassenen weer op de rails krijgen, wanneer zij het moeilijk hebben en hen een eerlijke kans bieden op rehabilitatie en een positieve toekomst.

Op naar een betere toekomst!

Bibliografie

1. Wetgeving

Internationaal en Europees

Internationaal Verdrag inzake de Rechten van het Kind, *BS* 15 januari 1992.

Verdrag tot bescherming van de Rechten van de Mens en de Fundamentele Vrijheden, *BS* 19 augustus 1955, 5029.

Nationaal

Grondwet, *BS* 17 februari 1994, 4054.

(Oud) Burgerlijk Wetboek, *BS* 3 september 1807.

Strafwetboek, *BS* 9 juni 1867, 3133.

Wetboek van Strafvordering, *BS* 27 november 1808.

Wet 15 mei 1912 op de Kinderbescherming, *BS* 27 mei 1912.

Wet betreffende het verhandelen van giftstoffen, slaapmiddelen en verdovende middelen, psychotrope stoffen, ontsmettingsstoffen en antiseptica en van de stoffen die kunnen gebruikt worden voor de illegale vervaardiging van verdovende middelen en psychotrope stoffen, *BS* 6 maart 1921.

Wet van 29 juni 1964 betreffende de opschorting, het uitstel en de probatie, *BS* 17 juli 1964.

Wet van 18 april 1965 betreffende de jeugdbescherming, *BS* 15 april 1965.

Wet van 13 maart 1973 betreffende de vergoeding voor de onwerkzame voorlopige hechtenis, *BS* 10 april 1973.

Wet van 19 januari 1990 tot verlaging van de leeftijd van de burgerrechtelijke meerderjarigheid tot achttien jaar, *BS* 30 januari 1990.

Wet van 17 mei 2006 betreffende de externe rechtspositie van de veroordeelden tot een vrijheidsstraf en de aan het slachtoffer toegekende rechten in het raam van de strafuitvoeringsmodaliteiten, *BS* 15 juni 2006.

Wet van 18 januari 2024 om justitie menselijker, sneller en straffer te maken III, *BS* 26 januari 2024.

Decreet van 15 februari 2019 betreffende het jeugddelinquentierecht, *BS* 26 april 2019, 40831.

Besluit van 20 januari 2014 tot vaststelling van het tijdstip van inwerkingtreding van de wet van 27 november 2013 tot wijziging van het Wetboek van Strafrecht, het Wetboek van Strafvordering en enige andere wetten in verband met de invoering van een adolescentenstrafrecht (Stb. 2013, 485), *Stb.* 24 januari 2014.

Buitenland

Jugendgerichtsgesetz 4 augustus 1953, *Bundesgesetzblatt* 1953, 751.

Wetboek van Strafrecht, 3 maart 1881, *Stb.* 1881.

2. Rechtsleer

Parlementaire stukken

Algemene Beleidsnota Justitie, *Parl.St.* Kamer 2020, DOC 55 1580/016.

Jaarverslag 2020 van de Federale Overheidsdienst (FOD) Justitie betreffende het contentieux van België voor het Europees Hof voor de Rechten van de Mens, *Parl.St.* Kamer 2021-2022, DOC 55 2753/001.

Voorstel tot resolutie voor de verhoging van de strafrechtelijke meerderjarigheid tot 23 jaar, *Parl.St.* Senaat 2014-2015, nr. 6-236/1.

Wetsontwerp houdende diverse bepalingen in strafzaken, *Parl.St.* Kamer 2017-18, nr. 54.2969/001.

Wetsontwerp om Justitie menselijker, sneller en straffer te maken III, *Parl.St.* Kamer 2023, DOC 55 3322/001.

Boeken

ASSCHER, J., VAN DEN BRINK, Y., CREEMERS, H., HULS, E. VAN LOGCHEM, E., LYNCH, N. en RAP, S., *De strafmaat voor jeugdige daders van ernstige gewelds- en zedenmisdrijven in internationaal perspectief*, Den Haag, Boom juridisch, 2020, 297p.

CLAUS, H., BEYENS, K., DE MEYER, R., GRYSOEN, M. en NAESSENS, L., *Huizen, naar een duurzame penitentiaire aanpak*, Brussel, ASP, 2013, 120p.

COLMAN, C., DE RUYVER, B., VANDER LAENEN, F., VANDERPLASSCHEN, W. en BROEKAERT, E., “Kwalitatieve evaluatie van het proefproject Drugbehandelingskamer” in X, *De drugsbehandelingskamer: Een andere manier van afhandelen*, Antwerpen, Maklu, 29-84.

CRONE, E., *Het puberende brein: Over de ontwikkeling van de hersenen in de unieke periode van de adolescentie*, Amsterdam, Bert Bakker, 2008, 179p.

DE SMET, B., *Jeugdbeschermingsrecht in hoofdlijnen*, Antwerpen, Intersentia, 2010, 415p.

DISPA, A., “Strafrechtelijke meerderjarigheid” in X, *Postal Memorialis. Lexicon strafrecht, strafvordering en bijzondere wetten*, 2004, afl. 147, S166/01-17.

VANDER LAENEN, F., VANDERPLASSCHEN, W., WITTOUCK, C., DEKKERS, A., DE RUYVER, B., DE KEULENAER, S. en THOMAES, S., *Het pilootproject drugbehandelingskamer te Gent: Een uitkomstenevaluatie*, Gent, Academia Press, 2013, 265p.

Tijdschriften

Algemeen Diagnostisch Protocol, “Bijlage 9: Breinontwikkeling bij adolescenten – Use it or lose it”, *Prodia* 2015.

ALTINISIK, B., “De Gentse Drugbehandelingskamer (DBK)”, *VA Advocaten Gent*, 2022.

BLAKEMORE, S-J. and CHOUDHURY, S., “Development of the adolescent brain: implications for executive function and social cognition”, *Journal of child Psychology and Psychiatry* 2006, 47, 296-312.

BOYER, T. and BYRNES, J., “Adolescent risk-taking: Integrating personal, cognitive and social aspects of judgment”, *Journal of Applied Development Psychology* 2009, 30, 23-33.

BROUWERS, B., “Jeugdsanctierecht in Europa: is uithandengeving een evidentie?”, *Jura Falconis*, 2007-2008, afl. 44, 3-37.

CASEY, B.J., GETZ S. and GALVAN A., “The adolescent brain”, *Developmental Reviews* 2008, 28, 62-77.

CAUFFMAN, E., STEINBERG, L. and PIQUERO, A., "Psychological, neuropsychological and physiological correlates of serious antisocial behavior in adolescence: The role of self-control", *Criminology* 2005, vol. 43, 133-175.

CHRISTIAENS, J. en DUMORTIER, E., "De aanpak van jeugddelinquenten in tijden van onveiligheid", *Orde dag*, 2006, afl. 36, 7-40.

COENEN, E., "Een neuropsychologische reflectie op zelfcontrole tijdens de adolescentie en verantwoordelijkheid in het decreet jeugddelinquentierecht", *TJK* 2020, afl. 4, 217-229.

CORNET, L., "Using basic neurobiological measures in criminological research", *Crime Science* 2015, 4:7, 16p.

CRONE, E. and DAHL, R., "Understanding adolescence as a period of social-affective engagement and goal flexibility", *Nature Reviews Neuroscience* 2012, 13(9), 636-650.

DE SMET, B., "Uithandengeving", *OSS* 2019, afl. 92, 69-130.

GARDNER, M. and STEINBERG, L., "Peer influence on Risk Taking, Risk Preference and Risky Decision Making in Adolescence and Adulthood: An Experimental Study", *Developmental Psychology* 2005, 41(4), 625-635.

GOTTFREDSON, M. and HIRSCHI, T., "A general theory of crime", Stanford University Press 1990, 316p.

HAYEK, C., "Environmental Scan of Developmentally Appropriate Criminal Justice Responses to Justice-Involved Young Adults", *National Institute of Justice* 2016, 84p.

JUNGER, M., VINKEN, H., VAN DER LAAN, A., DIEPSTRATEN, I. en VAN DER AKKER, P., "Jongeren en risicogedrag: Definities, trends en factoren", *Rijswijk: Commissie Jeugdonderzoek, Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport* 1998, 116p.

KLIFMAN, M., "Ik schrik ervan dat gedetineerden niet méér in opstand komen.", *DS* 2022.

LAMBRECHTS, C., PAUWELS, L. en HARDYNS, W., "De Dark Triad persoonlijkheidskenmerken en online en offline agressie: een verkennende studie op basis van zelfrapportages van jonge adolescenten", *Tijdschrift voor Criminologie* 2020, 405-429.

MELDRUMA, R., TRUCCOB, E., COPEC, L., ZUCKERD, R. and HEITZEG, M., "Brain activity, low self-control, and delinquency: An fMRI study of at-risk adolescents", *Journal of Criminal Justice* 2018, 56, 107-117.

MILIS, I., GUFFENS, H. en NIBELLE, L., “Van gedetineerde naar bewoner. Van ‘cipier’ naar detentiebegeleider. Nieuwe kansen in het detentiehuis”, *Panopticon* 2024, afl. 45(2), 206-213.

MOFFITT, T.E., “Adolescence-Limited and Life-Course-Persistent Antisocial Behavior: A Developmental Taxonomy”, *The American Psychological Association* 1993, 674-701.

NOENS, L., ROEBBEN, K., MOLMANS, J., CLAES, K., VOS, B. en VERSELE, A., “Transitiehuisen ... Naar een vorm van justitie die meer humaan en efficiënt is?”, *Panopticon* 2016, afl. 37(4), 387-392.

PINTELON, M., “Van gevangenis naar loopplankhuis”, *Agorawebzine* 2020, 7p.

PIQUERO, A., “Youth Matters: The Meaning of Miller for Theory, Research, and Policy Regarding Developmental/Life-Course Criminology”, *New Eng. J. on Crim. & Civ. Confinement*, 2013, 39, 347-362.

PIRIUS, R., “The Legislative Primer Series for Front-End Justice: Young Adults in the Justice System”, *NCSL* 2019, 13p.

PROP, L., VAN DER LAAN, A., BEERTHUIZEN, M., BARENDREGT, C. and VAN NIEUWENHUIZEN, C., “Sentencing young adults with juvenile sanctions in The Netherlands: increasing risk or no differences on the chance of recidivism”, *Journal of Experimental Criminology* 2023, 24p.

ROBERT, L. en BLOKLAND, A., “Een derde weg? Oproepen tot differentiatie van jongvolwassenen in de strafrechtsbedeling”, *Panopticon* 2016, afl. 37 (6), 463-466.

SERLIPPENS A. en DANGREAU, J., “Over druggebruikers die criminaliteit plegen en criminelen die drugs gebruiken”, *Orde dag* 2008, afl. 44, 27-31.

SNOOK, L., PAULSON, L., ROY, D., PHILLIPS, L. and BEAULIEU, C., “Diffusion tensor imaging of neurodevelopment in children and young adults”, *NeuroImage* 2005, 26, 1164-1173.

STEINBERG, L., CHUNG, L. and LITTLE, M., “Reentry of young offenders from the justice system: A Developmental Perspective”, *Youth Violence Juvenile Justice* 2004, 21-38.

STEINBERG, L., “A social neuroscience perspective on adolescent risk-taking”, *Developmental Review* 2008, 78-106.

VAN DER LAAN, A. en ZEIJLMANS, K., "Evalueren van justitieel sanctiebeleid langs meerdere criteria. Doen mensenrechten ook mee?", *Tijdschrift voor Criminologie* 2023, afl. 65 (1-2), 132-156.

VAN DER LAAN, P., VAN DER LAAN, A., HOEVE, M., BLOM, M. en LAMET, W., "Jongvolwassen delinquenten en justitiële reacties", *Tijdschrift voor Criminologie* 2012, 99-117.

VANHOUCHE, A-S. en NEDERLANDT, O., "De Belgische transitiehuizen: nood aan een terugkeer naar het originele concept van detentiehuisen", *FATIK* 2020, afl. 167, 6-18.

VENABLES, N., FOELL, J., YANCEY, J., BEAVER, K., IACONO, W. and PATRICK, C., "Integrating criminological and mental health perspectives on low self-control: A multi-domain analysis", *Journal of Criminal Justice* 2018, 56, 2-10.

VLAKVELD, W.P., "Hersenontwikkeling en ongevalsrisico van jonge bestuurders. Een literatuurstudie", *Wetenschappelijk onderzoek verkeersveiligheid SWOV* 2014, 47p.

Vzw De Huizen, "Aanbevelingen voor kwalitatieve en succesvolle loopplankhuizen", *De Huizen* 2019, 41p.

Vzw De Huizen, "Aanbevelingen voor kwalitatieve en succesvolle transitiehuizen", *De Huizen* 2017, 48p.

Wetenschappelijk Onderzoek- en Documentatiecentrum, "Strafrechtelijke aanpak van jongvolwassenen (18-24 jaar)", *Cahier* 2005, afl. 11, 45p.

Wetenschappelijk Onderzoek- en Documentatiecentrum, "De toepassing van het jeugdstrafrecht bij jongvolwassenen in de praktijk", *Cahier* 2018, afl. 14, 111p.

Wetenschappelijk Onderzoek- en Documentatiecentrum, "De aparte bejegening van jongvolwassen daders in het (jeugd)strafrecht", *Cahier* 2019, afl. 14, 96p.

Wetenschappelijk Onderzoek- en Documentatiecentrum, "Evaluatie van het adolescentenstrafrecht", *Cahier* 2021, afl. 6, 191p.

Wetenschappelijk Onderzoek- en Documentatiecentrum, "De toepassing van het adolescentenstrafrecht bij 16- tot 23-jarigen", *Cahier* 2024, afl. 5, 81p.

X, "De jeugd van tegenwoordig. Problematisch en geproblematiseerd gedrag van kinderen en jongeren", *Orde dag* 2012, afl. 58, 2-99.

X, “De verlaging van de burgerlijke meerderjarigheidsleeftijd tot achttien jaar”, *RW* 1989-1990, nr. 4, 105-136.

X, “Vlaamse detentiecentra”, *Juristenkrant* 2016, afl. 333, 2.

X, “Young Adult Justice 2022: a nationwide inventory of policy and practice”, *NLC* 2022, 107p.

Digitale kranten en tijdschriften

ANCI AUX, B., “Jong, meerderjarig en delinquent: ‘Onze vrije samenleving bouwt en onderhoudt veel meer muren dan men denkt’”, *Knack* 2016.

DEBEUCKELAERE, H., “Zelfs een hond wordt beter behandeld”, *DS* 2022.

DEBEUCKELAERE, H., “Een zelfmoord in de cel is niet triviaal”, *DS* 2023.

GHIJS, I., “Jonge boefjes groeien uit tot volwassen criminelen”, *DS* 2014.

REDIG, G., “Meerderjarig op 18? Ondertussen weten we beter”, *Knack* 2022.

VERHAEGHE, O., “Gevangenen barsten uit hun voegen: tot ruim 70 procent meer gedetineerden dan plaatsen”, *De Tijd* 2022.

3. Onlinebronnen

Belgium.be, “OCMW”, https://www.belgium.be/nl/familie/sociale_steun/ocmw, laatst geraadpleegd op 1 mei 2024.

Belgium.be, “Regeerakkoord 30 september 2020”, https://www.belgium.be/sites/default/files/Regeerakkoord_2020.pdf, laatst geraadpleegd op 7 mei 2024.

CAW, “Antwerpen Asterisk”, <https://www.caw.be/locaties/asterisk/#:~:text=In%20het%20kader%20van%20de%20Jongeren%20Opvolgings%20Kamer%20ontwikkelde%20Asterisk,contactmomenten%2C%20individueel%20en%20in%20groep.>, laatst geraadpleegd op 6 mei 2014.

CAW, “Jongeren Opvolgingskamer”, <https://www.caw.be/voor-professionals/samenwerking-projecten/samenwerken-met-caw-antwerpen/jongerenopvolgingskamer/>, laatst geraadpleegd op 6 mei 2024.

CVTJ, “Maak van afzondering de uitzondering”,
https://www.cvtj.be/sites/default/files/2023-03/2302978_CVTJ_jaarverslag_2022_interactief_def_web_0.pdf, laatst geraadpleegd 5 mei 2023.

De Huizen, “Jaarverslag de huizen 2019”,
https://dehuizen.be/files/Jaarverslag_De_Huizen_2019.pdf, laatst geraadpleegd op 7 mei 2024.

DEMIR, Z., “Antwerpse Jongerenopvolgingskamer moet voorkomen dat jongvolwassen ouders veelplegers worden”,
<https://www.zuhaldemir.be/nieuws/antwerpse-jongerenopvolgingskamer-moet-voorkomen-dat-jongvolwassen-daders-veelplegers-worden>, laatst geraadpleegd op 6 mei 2024.

De Sociale Kaart, “Vlaams Detentiecentrum”,
<https://www.desocialekaart.be/fiches/513988/algemeen>, laatst geraadpleegd op 7 mei 2024.

FOD Justitie, “Belgische gevangenen”,
https://justitie.belgium.be/nl/themas_en_dossiers/gevangenen/belgische_gevangenen#:~:text=Kleinschalige%20detentie%3A%20detentiehuisen%20en%20transitiehuisen&text=Het%20verschil%20tussen%20beide%3F,hun%20straf%20uit%20te%20zitten., laatst geraadpleegd op 7 mei 2024.

FOD Justitie, “Detentiecentrum van Saint-Hubert”,
https://justitie.belgium.be/nl/themas_en_dossiers/gevangenen/belgische_gevangenen/gevangenen/adres_gevangenis_sithubert, laatst geraadpleegd op 7 mei 2024.

FOD Justitie, “Detentiehuis Kortrijk”,
https://justitie.belgium.be/nl/themas_en_dossiers/gevangenen/belgische_gevangenen/detentiehuisen/adres_detentiehuis_kortrijk, laatst geraadpleegd op 7 mei 2024.

FOD Justitie, “Detentiehuis Vorst”,
https://justitie.belgium.be/nl/themas_en_dossiers/gevangenen/belgische_gevangenen/detentiehuisen/adres_detentiehuis_vorst, laatst geraadpleegd op 7 mei 2024.

FOD Justitie, “Detentiehuisen”,
https://justitie.belgium.be/nl/themas/gevangenen/belgische_gevangenen/detentiehuisen, laatst geraadpleegd op 7 mei 2024.

FOD Justitie, “De Drugbehandelingskamer”, https://www.om-mp.be/om_mp/files/ensavoir-plus/brochures/NL/5a_de%20drugsbehandelingskamer.pdf, laatst geraadpleegd op 7 mei 2023.

FOD Justitie, “Meer info over de gevangenis van Tongeren”, https://justitie.belgium.be/nl/themas_en_dossiers/gevangenis/belgische_gevangenis/gevangenis/meer_info/tongeren, laatst geraadpleegd op 7 mei 2024.

FOD Justitie, “Veroordeeld tot een gevangenisstraf tussen 2 en 3 jaar?”, https://justice.belgium.be/sites/default/files/WERP_NL.pdf laatst geraadpleegd op 15 maart 2024.

Jeugdhulp, “Vlaams detentiecentrum”, <https://www.jeugdhulp.be/organisaties/vlaams-detentiecentrum>, laatst geraadpleegd op 7 mei 2024.

KU Leuven, “Zijn volle gevangenis wel zinvol?”, <https://stories.kuleuven.be/nl/verhalen/zijn-volle-gevangenis-wel-zinvol>, laatst geraadpleegd op 7 mei 2024.

OM, “Jeugdcriminaliteit”, <https://www.om.nl/onderwerpen/jeugdcriminaliteit>, laatst geraadpleegd op 28 maart 2024.

OM, “Jongerenopvolgingskamer (JOK)”, <https://www.om-mp.be/nl/uw-om/parketten-procureur-konings/antwerpen/jongerenopvolgingskamer-jok>, laatst geraadpleegd op 6 mei 2024.

SCLG, “Pretrial Diversion Program – What is it and how does it work?”, <https://www.shouselaw.com/ca/blog/pretrial-diversion-program/#:~:text=A%20pretrial%20diversion%20program%20is,can%20have%20your%20case%20dismissed.>, laatst geraadpleegd op 8 mei 2024.

Transitiehuis.be, “Officiële opening van Transitiehuis Gentbrugge”, <https://transitieuizen.be/nieuwsbericht/officiële-opening-van-transitiehuis-gentbrugge/>, laatst geraadpleegd op 7 mei 2024.

Transitieuizen.be, “Transitiehuis”, <https://transitieuizen.be/transitiehuis/>, laatst geraadpleegd op 7 mei 2024.

Vlaanderen, “Probatie”, <https://www.vlaanderen.be/probatie>, laatst geraadpleegd op 6 mei 2024.

Vlaanderen, “Vrijheid onder voorwaarden”, <https://www.vlaanderen.be/vrijheid-onder-voorwaarden>, laatst geraadpleegd op 20 maart 2024.

VRT, “Antwerpse gerecht gaat criminele jongeren beter opvolgen: "Voorkomen dat ze steeds zwaardere misdrijven plegen””, <https://www.vrt.be/vrtnws/nl/2021/03/22/jongerenopvolgingskamer/>, laatst geraadpleegd op 6 mei 2024.

VRT, “Jordy stierf 3 jaar geleden in tentje in Gent, ex-begeleidster: "Maatschappij laat jongeren op dool nog steeds vallen””, 27 augustus 2019, <https://www.vrt.be/vrtnws/nl/2019/08/26/jordy/>, laatst geraadpleegd op 24 april 2024.

VOSTERS, M., “Onwerkzame voorlopige hechtenis”, https://help.crimilex.be/nl_BE/aangehouden/onwerkzame-voorlopige-hechtenis-, laatst geraadpleegd op 20 maart 2024.

VVSG, “Detentiehuizen”, <https://www.vvsg.be/kennisitem/vvsg/detentiehuizen#:~:text=Vzw%20De%20Huizen%20is%20een,veelheid%20van%20die%20verschillende%20detentiehuizen.>, laatst geraadpleegd op 7 mei 2024.

4. Varia

Vlaams strategisch plan hulp- en dienstverlening aan gedetineerden en geïnterneerden 2020-2025, *VR 2020*, DOC 1311 1230/3BIS, 5.

CD&V, “Verkiezingsprogramma, Kies zekerheid”, *CD&V 2024*, 1-439.

GROEN, “Verkiezingsprogramma”, *Groen 2024*, 1-86.

N-VA, “Voor Vlaamse Welvaart, verkiezingsprogramma 2024”, *NVA 2024*, 1-118.

OPEN VLD, “Open Vld Partijprogramma”, *Open Vld 2024*, 1-155.

PVDA, “Programma, Justitie”, <https://www.pvda.be/programma/justitie>, laatst geraadpleegd op 4 mei 2024.

VLAAMS BELANG, “Vlaanderen weer van ons, verkiezingsprogramma”, *Vlaams Belang 2024*, 8-97.

VOORUIT, “Verkiezingsprogramma 2024”, *Vooruit* 2024, 1-287.

BIJLAGEN

Vragenlijst interviews	110
Cijfers gevangenissen	114
Cijfers jongerenopvolgingskamer.....	117
Te verwachten transitie- en detentiehuizen	119

Vragenlijst interviews

Naar aanleiding van mijn masterproef Rechten aan de Universiteit Gent, wil ik het belang en de haalbaarheid onderzoeken om in het Belgisch strafrechtstelsel een aparte categorie te voorzien voor jongvolwassenen tussen 18 en 23 jaar.

De instelling van een jeugdbehandelingskamer binnen de bestaande correctionele rechtbanken (geïnspireerd door het model van de drugbehandelingskamer in Gent) kan daarbij als mogelijke oplossing dienen.

Uiteenlopende onderzoeken, met inbegrip van (neuro)wetenschappelijke bevindingen, toonden aan dat de prefrontale cortex pas volledig volgroeid is rond de leeftijd van 23 jaar. Eens volgroeid, staat dit specifieke hersengebied voor cruciale functies, zoals impulsbeheersing, oprechtheid, persoonlijke relaties, tolerantie, flexibiliteit en het ontwikkelen van een eigen identiteit. Dit inzicht is bijzonder relevant voor het bieden van aangepaste begeleiding aan jongvolwassenen, zeker indien deze functies erg laat of onvolkomen ontwikkelen. Het niet succesvol controleren van vele impulsen, het beheersen van de driftenhuishouding zijn immers significante factoren om onaangepast, zelfs deviant gedrag van jongvolwassenen te verklaren... en daarvoor aangepaste interventies te voorzien. Heel wat gedrag dat deze categorie (18-23-jarigen) in contact brengt met politie en justitie is sterk gerelateerd aan het onvoldoende inschatten van risico's, gevolgen van bepaalde gedragingen, enz. Zeker de omgang met alle soorten van gevaarlijke producten (legale en illegale drugs), onaangepast gedrag in het verkeer (weekenddoden), excessief geweld of vele vormen van automutilatie en mentale problemen vormen hiervoor vele en vooral vaak dramatische referenties.

De Gentse drugbehandelingskamer, een gespecialiseerde entiteit binnen de Rechtbank van Eerste Aanleg te Gent, dient als een inspirerend voorbeeld. Deze kamer biedt verdachten de gelegenheid om een specifiek begeleidingstraject te doorlopen dat gericht is op het aanpakken van hun drug- of alcoholgerelateerde problemen, nog voordat er een formele veroordeling wordt uitgesproken.

Jongeren zijn een maatschappelijke waarborg op een hoopvolle toekomst, voor zichzelf, hun naaste omgeving en bij uitbreiding de samenleving, waarin ze groeien en leven. Het is daarom van essentieel belang om hen, naast vele vormen van preventie, zeker ook bij te staan na het begaan van fouten. Niet alleen om recidive te voorkomen, ook om hun persoonlijke optimale groei en de ontwikkeling van hun talenten, de verwezenlijking van hun dromen te ondersteunen. Preventie, begeleiding en follow-up zijn onmisbaar voor een succesvol herstel en een positieve re-integratie in de maatschappij.

Enkele jaren geleden werd de projectgroep 'Jong, meerderjarig en delinquent' opgericht, met als duidelijk doel jonge meerderjarigen uit de gevangnissen te houden om zo het recidiveprobleem te verminderen. Helaas zijn er sindsdien geen verdere acties ondernomen, en vanuit deze aanwezige basis streef ik ernaar om het werk voort te zetten.

Methodologisch kader:

Dit is een kwalitatief onderzoek in het kader van mijn masteropleiding in de rechten.

Voor het onderzoek gebruik ik een semigestructureerde vragenlijst. Verder ga ik ook tewerk vanuit een literatuurstudie en beleidsanalyses.

De verwerking van literatuur, referentiekaders en beleidsanalyses leverden de onderzoeksvragen op die ik via het interview wil gebruiken om te komen tot een beter inzicht in mijn onderzoek. Dit betekent dat ik enkele grote vragen heb, daardoor behoud ik de vrijheid om subvragen te stellen, afhankelijk van het antwoord. De eerste vragen zullen de problematiek belichten, gevolgd door een verkenning van mogelijke oplossingen. Vervolgens zal ik enkele details opvragen met betrekking tot mijn eigen voorstel.

Ik beschouw mijn respondenten als bevoorrechte getuigen die door hun ervaring, onderzoek, opleiding of visie een meerwaarde bieden voor mijn onderzoek.

Ik peil daarbij naar hun persoonlijke meningen en overtuigingen. Het is voor mijn onderzoek essentieel om de argumenten bij hun antwoorden te kennen.

Onderzoeksvragen:

- 1) Hoe beoordeelt u de wijze, waarop het strafrechtstelsel omgaat met jongvolwassenen?
  - Het strafrechtstelsel is verschillend voor – en + 18-jarigen. Hoe beoordeelt u dat en waarom heeft u deze mening?
  - Wat vindt u van de wetenschappelijke vaststelling dat er relevante groei is tot 23 jaar? Aanvaardt u dit als belangrijk (of niet)? Kan dit een belangrijk element zijn in de wijze waarop strafrecht omgaat met deze categorie (18-23 jaar)?
  - Wat zijn de specifieke behoeften, risico's en uitdagingen, waarmee jongvolwassen delinquenten tussen 18 en 23 jaar te maken hebben in het Belgische strafrechtstelsel?

- 2) Hoe kan het Belgische strafrechtstelsel beter inspelen op de behoeften, risico's en uitdagingen van jongvolwassen delinquenten tussen 18 en 23 jaar?
  - Vindt u de huidige opsplitsing in leeftijd vanaf 18 jaar 'volwassen' en hiervoor jeugd nog relevant? Wat vindt u van de voorstellen die reeds gedaan werden omtrent het verhogen van de strafrechtelijke meerderjarigheid?

- Zijn er voor u systemen die zich specifiek richten op deze jongvolwassen delinquenten? Wat zijn voor u de voor- en nadelen daarvan?
  - Wat zijn bestaande praktijkvoorbeelden in andere landen of regio's, en hoe kunnen deze worden toegepast op het Belgische strafrechtstelsel?
  - Wat is uw visie op het idee van een 'omgekeerde uithandengeving', waardoor meerderjarigen toch onder de behandeling van de jeugdrechtbank zouden vallen en dus behandeld worden onder het jeugdbeschermingsrecht? (De 'gewone' uithandengeving zorgt ervoor dat de minderjarige toch als een volwassen persoon behandeld en berecht zal worden. De 'omgekeerde uithandengeving' zou er dan voor kunnen zorgen dat sommige meerderjarigen toch als een minderjarige zouden beschouwd worden en dus onder de jeugdrechtbank beoordeeld worden.)
- 3) Wat is de haalbaarheid van het oprichten van een jeugdbehandelingskamer binnen de huidige correctionele rechtbanken, naar analogie van de drugbehandelingskamer die vandaag bestaat in Gent?
- 4) Hebt u verder als expert nog enkele opmerkingen voor mij waar ik belang aan moet hechten?

Cijfers gevangenen

Correspondentie met een medewerker van justitie.

Tabel: Personen met een leeftijd vanaf 18 t.e.m. 23 jaar in Belgische gevangenissen
aanwezig of in penitentiair verlof op 15 maart 2024

Penitentiaire inrichting	Aantal
Andenne	25
Antwerpen	118
Arlon	8
Beveren	21
Brugge	94
Detentiehuis Forest/Vorst	5
Detentiehuis Kortrijk	3
Dinant	7
Gent	58
Gentbrugge Transitiehuis	1
Haren	159
Hasselt	44
Hoogstraten	8
Huy	14
Ieper	17
Ittre	22
Jamioulx	48
Lantin	118
Leuven Centraal	8
Leuven Hulp	33
Leuze-en-Hainaut	28
Marche-En-Famenne	20
Marneffe	6
Mechelen	33
Merksplas	45
Mons	26
Namur	23
Nieuw Dendermonde	75
Nivelles	34
Oudenaarde	19
Paifve	8
St. Gillis / St. Gilles	74
St. Hubert	6
Tongeren	7
Tournai	22
Turnhout	39
Wortel	37
Totaal	1313

Tabel: Leeftijdsverdeling bevolking Belgische gevangenen, 15/3/2024

aanwezig of in penitentiaal verlof op 15 maart 2024

Leeftijdsgroep	Vrouw	Man	Totaal
18-19	8	265	273
20-24	42	1326	1368
25-29	66	1706	1772
30-34	90	1851	1941
35-39	90	1774	1864
40-44	76	1610	1686
45-49	74	1119	1193
50-54	50	773	823
55-59	28	515	543
60-64	14	322	336
65-69	5	169	174
70-74	2	79	81
75-79	1	36	37
80+	1	13	14
Onbekend	2	49	51
Totaal	549	11607	12156

Cijfers jongerenopvolgingskamer

Correspondentie met parketcriminoloog Manon Demeulenaere.

1. Hoeveel jongeren (tussen 18 en 23 jaar) hebben sinds de oprichting de jongerenopvolgingskamer bezocht? En specifiek, hoeveel waren dat er in 2023?

2021: 38 (eerste zitting in maart, in totaal 9 zittingen)

2022: 64 (in totaal 11 zittingen)

2023: 30 (in totaal 11 zittingen)

2. Wat is het gemiddelde succespercentage van de jongerenopvolgingskamer bij het begeleiden van jongeren naar een positief resultaat?

Positief resultaat = traject afsluiten met positief vonnis (opschorting)

2021: 22 (= 57,91%)

2022: 30 (= 46,87%)

2023: 12 (= 40%) (+ nog 12 lopende trajecten)

3. Werkt de jongerenopvolgingskamer ook met jongeren die onder de uithandengeving vallen (jonger dan 18 jaar), en zo ja, hoeveel waren dat er tot op heden?

Neen, vaak te zware feiten voor JOK

4. Welke soorten delicten worden het meest behandeld in de jongerenopvolgingskamer?

Opzettelijke slagen en verwondingen, diefstal met geweld, weerspansigheid, gewone diefstal, agressie tegen politie

5. Hoeveel jongeren hebben na deelname aan de jongerenopvolgingskamer een positieve verandering in hun gedrag laten zien?

Zie evaluatieonderzoek Silke Bracke

6. Wat zijn de voornaamste redenen waarom jongeren ervoor kiezen om deel te nemen aan de jongerenopvolgingskamer?

Kans om hun blanco strafblad te behouden, traject op maat met mogelijkheid tot snel vinden van gepaste hulpverlening, handvaten aangereikt krijgen om dergelijke feiten/gedrag in de toekomst te vermijden

7. Hoe lang duurt het gemiddeld voordat een jongere zijn/haar traject bij de jongerenopvolgingskamer heeft voltooid?

2021: gemiddeld 254 dagen (aanvangsdatum = eerste verschijning op inleidingszitting, einddatum = vonnis)

2022: gemiddeld 218 dagen (aanvangsdatum = eerste verschijning op inleidingszitting, einddatum = vonnis)

2023: gemiddeld 238 dagen (aanvangsdatum = JOK gesprek bij criminoloog/aanmelding bij JH, einddatum = vonnis) (+ nog 12 lopende trajecten)

8. Welke methoden of programma's binnen de jongerenopvolgingskamer blijken het meest succesvol te zijn?

Er is geen divers aanbod in programma's binnen een JOK traject. Jongeren worden begeleid door een justitieassistent bij het Justitiehuis en indien die het opportuun acht, wordt de jongere ook aangemeld bij het A-plan (Asterisk-CAW).

Het justitiehuis heeft een belangrijke rol in het begeleiden van de beklaagde in het kader van de voorwaarden.

Daarnaast detecteert het justitiehuis de verschillende problematieken die er zijn in het leven van de jongvolwassene en is daarnaast ook de centrale tussenpersoon tussen de rechtbank, het parket en de hulpverlening voor dader en slachtoffer. Het justitiehuis heeft de nodige expertise en ervaring ter zake opgebouwd met kennis van een uitgebreide sociale kaart waar ze kan op terugvallen.

In het kader van de JOK heeft Asterisk een specifiek welomlijnd hulpverleningsaanbod 'A-plan'. Het intensief traject binnen A-plan belooft een 10-15 of 20 weken, afhankelijk van de noden van de jongere, en beslaat wekelijkse contactmomenten. Geïnspireerd door het Good Lives Model (GLM) beoogt A-plan de volgende doelstellingen:

- De Justitiabele (JU) inzicht in het eigen negatief gedrag en de oorzaak van dit gedrag bieden

- De JU positieve gedragsalternatieven aanreiken

- Een constructieve, herstelgerichte dialoog door de JU met het slachtoffer opzetten door middel van een warme doorverwijzing naar Moderator

- Het creëren van een relevant ondersteunend (professioneel) netwerk rond de JU

Daarnaast kan er ook nog een herstellbemiddeling vrijwillig georganiseerd worden bij Moderator vzw tussen dader en slachtoffer(s).

Zie ook het evaluatieonderzoek van Silke Bracke.

9. Welke ondersteunende diensten of programma's worden aangeboden aan jongeren na afronding van hun traject bij de jongerenopvolgingskamer?

Geen, er is geen opvolging na hun vonnis op maat. Heel uitzonderlijk kan de procureur vragen om toch nog een probatie op te leggen indien langere opvolging aangeraden werd door het Justitiehuis in hun laatste evolutieverslag. De bedoeling is dat ze met de handvaten die ze aangereikt krijgen in het JOK traject, na het vonnis zelf aan de slag mee gaan.

10. Op welke manier wordt het succes van de jongerenopvolgingskamer gemeten en geëvalueerd?

Jaarlijks vindt er een evaluatiemoment plaats met de partners waarbij er een jaarrapport wordt opgemaakt + een subsidieaanvraag met de jaarlijkse cijfers. Er ontbreekt echter nog wetenschappelijk onderzoek en evaluatie.

11. Zijn er specifieke uitdagingen of obstakels waarmee de jongerenopvolgingskamer wordt geconfronteerd bij het begeleiden van jongeren, en zo ja, welke zijn dat?

Gebrekkige motivatie, nieuwe feiten plegen tijdens traject, moeilijke communicatie/slecht of niet bereikbaar meer zijn, onvoldoende capaciteit en middelen JH waardoor opvolging stroef verloopt of dossiers laattijdig opgenomen worden, moeilijkere dossierselectie, JOK onvoldoende gekend door andere justitiële actoren (balie, politie).

Te verwachten transitie- en detentiehuizen

Correspondentie met een medewerker van Justitie.

1. Transitiehuizen

opening voorzien op	locatie	capaciteit
al open	Mechelen	15
al open	Gent	16
Nog in 2024	Leuven	16
Nog in 2024	Enghien	15
In 2025	Hamme	15

2. Detentiehuizen

opening voorzien	locatie	capaciteit
al open	Kortrijk	57 + 20
al open	Vorst	57
2025	Olen	60
2025*	Genk	40
2025*	Antwerpen	40
2025*	Ninove	25
2025*	Jemeppe sur Sambre	40
2026	Luik	60
2026	Tournai	40
onzeker omwille van juridische procedures	Zelzate	60

* afhankelijk van de gunning van het raamcontract voor unitbouw

Er zijn geen federale centra voor uit handen gegeven jongeren. Deze vallen onder de Gemeenschappen.

In Beveren zitten er via een SWA met Vlaanderen.

In St Hubert via SWA met Wallonië, dat is enkel op de site maar wel helemaal apart van de andere gebouwen van de gevangenis.

Loopplankhuizen voor jongvolwassenen zullen voor volgende legislatuur moeten zijn.